

Anssi Toivo

”PAISTI KYPSYY TAPPARAN AHMITTAVAKSI”

Metaforat jääkiekkouutisoinnissa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

TIIVISTELMÄ

Anssi Toivo: ”Paisti kypsyy Tapparan ahmittavaksi” – Metaforat jääkiekkouutisoinnissa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2019

Tässä pro gradu -työssä tutkin, millaisia metaforia nykyisin esiintyy sanomalehden jääkiekkouutisteksteissä. Työni aiheen taustalla on arkinen havainto siitä, että jääkiekkoa käsittelevissä uutisteksteissä käytetään runsaasti metaforisia ilmaisuja. Aineistossani esiintyviä metaforia tarkastelen laadullisesti analysoiden metaforien luonnetta ja käyttöä kontekstissaan. Tavoitteenani on selvittää, millaisia metaforia aineistossa esiintyy, miten ne konstruoivat todellisuutta ja millaisia mielikuvia ne välittävät. Pyrin samalla pohtimaan sitä, miksi juuri tietyn lähdealueen metaforia käytetään jääkiekkouutisoinnissa. Aineistoni koostuu miesten jääkiekon uutisista koskien SM-liigaa sekä Suomen maajoukkueen arvoturnauksia syksystä 2016 kevääseen 2018.

Tutkimukseni teoreettisena taustana sovellan kognitiivista metaforateoriaa, jonka ovat esitelleet George Lakoff ja Mark Johnson teoksessaan *Metaphors We Live By* vuonna 1980. Kyseinen teos tunnetaan metaforatutkimuksen klassikkona ja pioneerina kognitiivisessa metaforatutkimuksessa. Teorian keskeinen ajatus on, että metafora ei ole pelkästään runokielen ilmiö tai osa kieltä, vaan ajattelutapamme kokonaisuudessaan on läpikotaisin metaforista. Metaforat voivat näin ollen ohjata lukijaa näkemään asian tietystä näkökulmasta, joten ei ole yhdentekevää, millaisia metaforia Suomen suosituimmasta ja siten erityisen runsasta medianäkyvyyttä saavasta urheilulajista uutisoitaessa käytetään. Metaforia tutkimalla voimmekin osaltaan selvittää, millaisia mielikuvia jääkiekosta välittyy uutisointia seuraaville.

Tutkimuksessani käy ilmi, että jääkiekosta uutisoitaessa käytettävistä metaforista heijastuu vahvasti lajin fyysisyys ja luonne kontaktiurheilulajina. Hallitseva osa aineistoni metaforista liittyi jollain tapaa väkivaltaiseksi ja maskuliiniseksi tulkittavaan toimintaan, kuten sotaan ja taisteluihin. Tämä tulos ei sinänsä ole yllätys, sillä jo lajin perussanasto vilisee hyökkäyksen ja ampumisen kaltaista sodasta tuttua terminologiaa. Tästä huolimatta myös muille metaforille oli runsaasti tilaa, ja esimerkiksi lajin vauhdikkuus heijastui nopeuskilpailuun ja ajoneuvoon liitettävistä metaforista.

Suurena kokonaisuutena esille nousivat taiteelliset metaforat, jotka kertoivat jääkiekosta esimerkiksi näytelmän tavoin. Tällaiset metaforat ovat omiaan korostamaan jääkiekon viihteellistä ulottuvuutta. Taiteellisten metaforien ohella esimerkiksi matkaan viittaavien metaforien laaja kattaus tekee jääkiekkouutisista varsin kertomuksellista luettavaa. Viihteelliset ja lukuisat muut kevyemmäksi luokiteltavat metaforat ovat uutistekstissä vahva vastavoima sille, että lajista puhuttaisiin vain väkivaltaista mielikuvaa korostaen sotimiseen ja taisteluihin viittaavien metaforien kautta.

Avainsanat: jääkiekko, metafora, urheilujournalismi, kognitiivinen metaforateoria

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

- 1 JOHDANTO 5
- 2 JÄÄKIEKKO JA JOURNALISMI 7
 - 2.1 JÄÄKIEKON HISTORIAA 7
 - 2.2 JOURNALISMISTA 8
 - 2.3 URHEILUJOURNALISMI 9
 - 2.4 JÄÄKIEKON KIELESTÄ YLEISESTI 12
- 3 METAFORA 14
 - 3.1 METAFORA YLEISESTI 14
 - 3.2 METONYMIA, ANALOGIA JA IDIOMIT 15
 - 3.3 METAFORATEORIOISTA 17
 - 3.4 KOGNITIIVINEN METAFORATEORIA 18
 - 3.5 TUTKIMUSTAUSTAA 21
- 4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO 23
 - 4.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA LÄHESTYMISTAVAT 23
 - 4.2 TUTKIMUSMENETELMÄT 25
 - 4.3 AINEISTON ESITTELY 26
- 5 METAFORAT JÄÄKIEKKOUUTISTEKSTEISSÄ 30
 - 5.1 JÄÄKIEKKO ON TAISTELUA OMASTA JA MUIDEN HENGESTÄ 30
 - 5.1.1 *Jääkiekko on sota* 30
 - 5.1.2 *Jääkiekko on selviytymistaistelua* 34
 - 5.1.3 *Jääkiekko on saalistamista* 36
 - 5.1.4 *Jääkiekko on elämä* 37
 - 5.2 JÄÄKIEKKO ON TAIDETTA 39
 - 5.2.1 *Jääkiekko on näytelmää* 39
 - 5.2.2 *Jääkiekko on musiikkia* 41
 - 5.2.3 *Jääkiekko on kertomusta* 42
 - 5.3 JÄÄKIEKKO ON MATKAILUA JA LIKENNÖINTIÄ 44
 - 5.3.1 *Jääkiekko on matka* 44
 - 5.3.2 *Jääkiekko on ajoneuvo* 47
 - 5.3.3 *Jääkiekko on vesillä liikkumista* 49

5.4 LISÄÄ KÄSITEMETAFORIA	51
5.4.1 <i>Jääkiekko on taloutta</i>	51
5.4.2 <i>Jääkiekko on nopeuskilpailua</i>	53
5.4.3 <i>Jääkiekko on työ</i>	54
5.4.4 <i>Jääkiekko on rakennus</i>	56
5.4.5 <i>Jääkiekko on ruokailua</i>	59
6 YHTEENVETO, PÄÄTELMIÄ JA POHDINTAA	63
LÄHTEET	67

1. JOHDANTO

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin, millaisia metaforia esiintyy sanomalehden jääkiekkouutisteksteissä. Tutkimusaiheen taustalla on havaintoni siitä, että jääkiekkoa käsittelevissä uutisteksteissä käytetään paljon metaforia. Näitä uutisteksteissä esiintyviä metaforia havainnollistan työssä lukuisilla esimerkkioitteilla. Aineiston tutkimukseeni olen kerännyt Helsingin Sanomien painetun lehden sähköisestä näköisversiosta vuosilta 2016–2018.

Tutkimuksen tarkoituksena on aineistossa esiintyvien metaforien laadullinen tarkastelu, jossa analysoin metaforien luonnetta ja käyttöä suhteuttaen metaforia niillä kuvattuihin tapahtumiin jääkiekossa. Tutkimuksen teoreettisena taustana sovellan George Lakoffin ja Mark Johnsoinin (1980) kognitiivista metaforateoriaa. Tämä pro gradu –tutkielma pohjautuu kandidaatintutkielmaani, jossa käsitelin vuoden 2014 jääkiekkouutisointia ja sen metaforia suppeasti. Kandidaatintutkielmaa tehdessäni havaitsin tutkimusaiheen laajuuden soveltuvan paremmin laajamittaisemman käsittelyn kohteeksi, jotta tutkimusaiheen käsittely on riittävän monipuolista. Tässä tutkimuksessa laajennankin jääkiekkometaforien tutkimusta syvemmälle aiheen edellyttämiin mittasuhteisiin. Samalla tutkimukseni täydentää jääkiekkokielen metaforiin kohdistunutta viimeaikaisista puhutun kielen tutkimusta tuomalla mukaan nykypäivän katsauksen myös tekstimuotoiseen jääkiekkokieleeseen ja otteluraportointiin.

Seuraan jääkiekkoa ja jääkiekkouutisointia vapaa-ajallani, mikä osaltaan toimii motivaationa ja innoittajana tutkimuksen tekemiseen. Näen myös tarpeen kattavalle tutkimukselle siksi, että laji on nauttinut suurta suosiota Suomessa jo vuosia. Suosion myötä jääkiekko saa paljon näkyvyyttä mediassa, joten on selvää, että myös lajiin liittyvää uutisointia seurataan paljon. Näin ollen toimittajien käyttämällä kielellä, myös metaforavalinnoilla, on merkitystä siihen, millainen kuva jääkiekosta lajina välittyy lukijalle. Ei ole siis lainkaan yhdentekevää, millaisia ilmaisuja suositusta urheilulajista kerrottaessa käytetään. Aiempien jääkiekkoa käsitelleiden metaforatutkimusten pohjalta (esim. Suomela 1998 ja Nordlund 2016) on myös selvää, että jääkiekkoa käsiteltäessä metaforia esiintyy runsaasti, oli kyse sitten tekstistä tai puheesta, joten aineisto on tutkimuksen kannalta hedelmällistä.

Jääkiekon suuresta suosiosta Suomessa kertoo sponsoroinnin ja viestinnän tutkimusyri-
tys Sponsor Insightin vuotuinen Sponsor Navigator –tutkimus (Sponsor Insight), joka mittaa suomalaisten kiinnostusta eri urheilulajeihin. Tutkimustulosten mukaan jääkiekko on hallinnut

kiinnostavuudessa urheilulajien ykkössijaa vuodesta toiseen koko 2010-luvun ajan (mp.). Viimeisimmän vuoden 2019 Sponsor Navigator –tutkimuksen tuloksissa 45% yli 18-vuotiaista suomalaisista kertoi olevansa erittäin kiinnostuneita tai melko kiinnostuneita jääkiekosta (mp.)

2. JÄÄKIEKKO JA JOURNALISMI

Tässä luvussa taustoitan tutkielmaani pureutumalla jääkiekon historiaan ja piirteisiin niin lajin itsensä kuin lajipiirissä käytettävän kielen kautta. Koska työni käsittelee jääkiekkouutisoinnissa käytettävää kieltä ja tutkimusaineisto muodostuu uutisteksteistä, käyn myös läpi lyhyesti journalismin määritelmän ja syvennyn urheilujournalismin historiaan ja erityispiirteisiin aiheesta tehtyjen tutkimusten valossa.

2.1 Jääkiekon historiaa

Jääkiekkoilun alkuperästä on käyty keskustelua pitkään. Anneli Räikkälä (1992: 6) kertoi omassa artikkelissaan *Laituri veti lämärin kassiin – Vähän jääkiekon kielestä*, että jääkiekon katsotaan olevan lähtöisin englantilaisesta bandy-pelistä, jonka kanadalaiset veivät kotimaahansa jo 1800-luvun loppupuolella ja jalostivat peliä eteenpäin tuoden mukaan vaikutteita ainakin rugbystä ja maahockeystä. Vuonna 2008 Kansainvälinen jääkiekkoliitto julisti, että ensimmäinen organisoitu jääkiekko-ottelu järjestettiin Montrealissa 1875 (Martel 2019). Jean-Patrice Martel (2019) kertoo kuitenkin tutkimusten osoittavan, että Englannissa oli luotu jääkiekkopelin säännöt ja pelattu lajia jo ennen Montrealin vuoden 1875 ottelua. Martelin mukaan on silti selvää, että tärkeä kehitys modernissa jääkiekossa on tapahtunut juuri Kanadassa, ja että ”kanadalaiset säännöt” ovat lopulta dominoineet kansainvälistä jääkiekkoa. Urheilulajin nimeksi vakiintui sittemmin *ice hockey*, ”jäähockey”, Räikkälän (1992: 6) mukaan erottamaan nimen maahockeystä. *Hockey*-sanan etymologiana pidetään ranskalaista sanaa *hoquet* (suom. *paimenkeppi*), joka kuvastaa mailan muotoa, mutta etymologiasta on esitetty myös muita eriäviä ja perusteltuja näkemyksiä historiatietoihin pohjautuen (Martel 2019).

Jääkiekko on pohjimmiltaan yksinkertainen peli, jossa jäisellä kentällä yritetään saada kiekko mahdollisimman monta kertaa vastapuolen maaliin (Forss, Honkavaara, Tamminen, Wahlsten, Lindroos ja Siukonen toim. 1979: 14). Yksinkertaisesta perusajatuksesta huolimatta pelissä on niin paljon erilaisia ulottuvuuksia, että se on jaksanut kiinnostaa pelaajia ja yleisöä jo vuosikymmeniä. Suomessa ensimmäinen virallinen jääkiekko-ottelu pelattiin kahden tamperelaisjoukkueen välillä järven jäällä vuonna 1928 (Leinonen & Lindegren 2013: 5). Olympiatasolla jääkiekkoa oltiin kuitenkin pelattu ensi kerran jo Antwerpenin kesäolympialaisissa vuonna 1920.

Sittemmin talviolympialaisten ohjelmaan paikkansa vakiinnuttanut jääkiekko on ollut talviolympialaisissa yhtäjaksoisesti mukana vuodesta 1924. Suomi teki ensiesiintymisensä olympiakiekon areenalla vasta Oslon olympiaturnauksessa 1952, ja haastoi ensi kerran vakavasti jääkiekon suurmaat vuonna 1980 Lake Placidin olympialaisissa. Olympiamitalit suomalaisten kiekkoilijoiden kaulaan ripustettiin ensi kerran Calgaryssä 1988. (Olympiakomitea.fi)

Vuosikymmenien vieressä suomalaisessa jääkiekkoilussa on käyty läpi pitkä kehitystai- val nykypäivään. Nykyisin Suomessa on runsaasti jäähalleja ja eri ikäisten junioreiden kiekkosarjoja sekä täysammattilaisten tähdittämä miesten SM-liiga, jossa pelaavilla joukkueilla on runsaasti kannattajia ja tukijoita. Jääkiekon SM-liiga on samalla ainoa urheilusarja Suomessa, jossa kaikki pelaajat ovat ammattilaisia (Uusi Suomi 04.09.2018). Jääkiekon kansallinen suursuosio näkyy ammattilaisuuden ja urheilulajien kiinnostavuutta mittaavien Sponsor Navigator – tutkimusten tulosten lisäksi myös rekisteröityneiden harrastajien määrässä. Jääkiekko on ollut harrastajamäärissä mitattuna pitkään suosituimpien kärjessä edellään ainoastaan jalkapallo, ja tiukimpana kirittäjänään salibandy (Länsiväylä 28.2.2016; Palloliitto 15.08.2016; Suomen jääkiekkoliitto 01.04.2015; Uusi Suomi 04.09.2018).

2.2 Journalismista

Journalismi määritellään ajankohtaiseksi ja faktapohjaiseksi joukkoviestinnäksi. Ajankohtaisuus voidaan kuitenkin nähdä journalismissa suhteellisen väljänä kriteerinä, ja faktapohjaisuudenkin osalta tulkinta ei ole järin tiukka, sillä pakinatkin on tapana lukea journalismin piiriin. Risto Kunelius (2003) kuvailee idean siitä, että journalismi kertoo maailman tapahtumista, olevan kuitenkin nykyisen kaupallisen uutisjournalismin ytimessä, ja journalismi voidaan näin ollen yhtäältä määritellä tapahtuneiden tosiasioiden pakkaamisena ja lähettämisenä yleisölle. Kuneliuksen mukaan journalismin tuottamista ohjaavat jokseenkin kaavoittuneet tekstien lajityypit, joten hänen mukaansa journalismi on melko rutinoitunutta representaatioiden tuottamista. Kuneliuksen mukaan journalismin suhteen voikin lähes aina esittää kysymyksen, millä tavalla jutun lajityyppi on ohjannut faktojen löytämistä tai muokannut todellisuuden tapahtumia. (Kunelius 2003: 21–22)

Oman tutkielmani kohdalla koen tärkeäksi nostaa esiin journalismiin yleisesti liitetävän käsitteen *kehystäminen*. Kehystämällä tarkoitetaan joukkoviestimien vaikuttamista ihmisten ajattelutapoihin siten, että niissä suositaan tiettyjä rajauksia ja näkökulmia asioihin. Ajatus

kehystämisestä ja median kehystävästä vaikutuksesta pohjautuu usein melko tavanomaisiin havaintoihin siitä, että joukkoviestinnässä toistetaan tiettyjä jäsenyyksiä asioista päivästä ja väli-
neestä riippumatta. Esimerkiksi poliittisessa journalismissa yleistyneen tavan, jossa politiikka kuvataan poliitikkojen ja poliittisten ryhmien valtapelinä, on väitetty voimistavan yleisön kyynis-
tä suhtautumista politiikkaan. Metaforien kautta esimerkkinä kehystämisestä voidaan nähdä oman
aikansa historiallinen puheenaihe Suomen *menemisestä* Eurooppaan, jolloin EU-kiistassa osapuol-
let helposti jäsenyivät eteenpäin meneviin, ja niihin, jotka haluavat pysyä paikallaan. (Kunelius
2003: 144–145) Näin metaforan avulla ihminen voidaan saada näkemään asia tietystä näkökul-
masta (Onikki-Rantajääskö 2008: 52).

2.3 Urheilujournalismi

Urheilujournalismin erityispiirteiden havaitsemisen ja ymmärtämisen tueksi on perehdyttävä ur-
heilujournalismin historiaan ja muutoksiin journalismin kentässä. Urheilujournalismin historialli-
nen perusta on urheilun erikoislehdistössä. Suomessa ensimmäiset urheiluaktiivit alkoivat perus-
taa 1800-luvun lopulla erikoislehtiä tarkoituksenaan levittää tietoa harrastuksistaan kansalaisille.
Alan rekrytoinnissa perusteina olivat urheilutietämys ja -ystävyyys. Osa näistä urheilulehdissä
uransa aloittaneista toimittajista siirtyi myöhemmin muihin medioihin, kuten sanomalehtiin edis-
täten näin urheilujournalismia. (Pänkäläinen 1998a: 51–52)

Kari Koljonen (2000) on tutkinut Helsingin Sanomien urheilujournalismin muutosta
vuosina 1973–1998 ja nähnyt aikavälillä oleellisia muutoksia niin toimintatavoissa kuin toimitta-
jien rekrytointiperusteissakin. Koljosen (2000: 124) mukaan Helsingin Sanomien urheilutoimi-
tuksella oli vielä 70-luvun alussa muista toimituksen osastoista poikkeava journalistinen kulttuuri
omine tapoineen ja sääntöineen. Rekrytointiperusteissa urheilutiedot painoivat yhä vaakakupissa
journalistitaitoja enemmän. Urheilutoimitus integroitiin toimimaan muiden osastojen tapaan
myöhemmin 70-luvulla, jolloin esimerkiksi omat säännöt korvautuivat yleisillä säännöillä, kuten
Journalistin ohjeilla. Myös urheilutoimittajien rekrytointia alettiin tehdä mieluummin journalisti-
sin kuin urheilujournalistisin perustein. (Koljonen 2000: 124–125)

Koljosen (2000: 125) mukaan 70-luvun alussa toimittajien asenne urheiluun oli to-
sikkomainen, ja urheilusivut kertoivat tulosten kautta mitä kentällä oli tapahtunut. Koljonen (mp.)
kuvailee Helsingin Sanomien urheilujournalismin urheilukäsityksen muuttumista 90-luvulle tul-

taessa lavea-alaisemmaksi, mikä tarkoitti aihepiiriin laajentumista elämys- ja taustajuttuihin toimittajien kiinnostusalueen laajetessa myös kaukalon ulkopuoliseen maailmaan. Siinä missä Kuneliuksen (2003: 21–22) mukaan journalismissa yleisesti näkyy tekstien lajityyppien kaavamaisuus, saman havainnon kaavamaisuudesta tuo esille myös Pänkäläinen (1998a: 48) urheilujournalismin osalta. Esimerkiksi kansainvälisestikin urheilujournalismi on Pänkäläisen (mp.) mukaan kilpa- ja huippu-urheilupainotteista, sekä maskuliinista, eli tekijät ja kohteet ovat valtaosin miehiä.

Ensimmäiset urheilutoimittajat olivat samalla urheilun harrastajia, mikä näkyi toimittajien työssä urheilun liki kritiikittömänä edistämisenä (Pänkäläinen 1998a: 46). Urheilujournalismia onkin historiallisesti syytetty kritiikittömyydestä, ja kriittisyyden nousu hyveeksi on urheilujournalismissa verraten tuore asia. Toisaalta esimerkiksi tietynlainen puolueellisuus eri kaupunkien seuraotteluiden välisestä raportoinnista voi edelleen näkyä varsin avoimesti jopa valtakunnalliseksi miellettyssä lehdessä, kun ottelun kulusta kertovaa kuvailua vertaillaan kahden eri sanomalehden julkaisun välillä. Tällä puolueellisuudella tarkoitetaan sitä, että urheilutoimittajat tulkitsevat ottelutapahtumia ”omiaan ymmärtäen”. Lopputuloksena voi olla se, että lähdekritiikki unohtetaan ja toimittaja jättää lähteensä motiivit käsittelemättä. (Airaksinen 2016: 1–2)

Vaikka urheilu on suosittua viihdettä, jossa lajien elinvoimaisuuden aste on monesti riippuvainen sen yleisösuosion laajuudesta, Koljosen (2000: 5) mukaan urheilujournalismin ensisijaisena pyrkimyksenä ei kuitenkaan aina ole mahdollisimman suurten kuluttajajoukkojen hankkiminen, vaan mahdollisimman uskollisten ja sopivien kuluttajien hankkiminen ja säilyttäminen. Mielestäni voikin pohtia, onko tämä pyrkimys osaltaan yhtenä taustavaikuttajana aiemmin mainittuun puolueellisuuteen, jolla päädytään miellyttämään uskollisiksi ja sopiviksi miellettyjä kuluttajia eräänlaisella hengenheimolaisuuden otteella.

Urheilutoimittamiseen ja urheilujournalismissa käytettävään kieleen katsotaan vaikuttaneen vahvasti toimituksissa historiallisesti vallinnut miesvaltaisuus (Pänkäläinen 1998b: 5–6, 21). Urheilutoimittajat ovat olleet kautta aikain pääsääntöisesti miehiä, mikä juontaa alkuperänsä siihen, että ensimmäiset urheilusta kirjoittaneet toimittajat olivat pitkälti urheiluaktiiveja ja miesten urheilutoiminta on ollut kehityksessä naisten urheilua edellä (mts. 5–8). Nykypäivänä urheilutoimittajien sukupuolijakaumassa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia, sillä valtaosa urheilutoimittajista on edelleen miehiä, vaikkakin naisten osuus on kasvussa (Salomaa 2015).

Esimerkkinä miesvaltaisuuden jättämästä vahvasta jäljestä urheilujournalismissa on mainittu urheilujournalismin kielen olevan yksiselitteisesti miesten keksimää kieltä (mts. 5–6, 21). Tästä syystä ei siis pidetä sattumanvaraisena, että urheilussa *ammutaan* ja *lauotaan* (mts. 21). Yleisenä huomiona liittyen urheilujournalismissa käytettäviin ilmaisuihin on myös huomionarvoista, että värikkäiden ilmausten käyttäminen vaikuttaa olevan omankin tutkimusaineistoni perusteella erittäin tavanomaista. Toisaalta tämä on myös urheilutoimittajien keskuudessa hyvin tiedostettu toimintapa, sillä toimittajat itsekin ovat myöntäneet käyttävänsä kielessään kliseitä, ylisanoja ja urheilua uusiin sfääreihin nostavia ilmaisuja (mts. 21).

On selvää, että urheilussa miehillä on historiallisesti ollut etuoikeutettu asema verrattuna naisiin. Esimerkiksi mediatutkija Sami Kolamo (2018) on teoksessaan *Mediaurheilu* käsitellyt naisurheilijoiden kohtelua ”kakkosluokan kansalaisina” niin urheilussa kuin mediassa. Kolamo (2018: 134) kuvailee etuoikeutettua asemaa loogisesti: miehet ovat pitäneet valtaa urheilujärjestöjen päätöselimissä ja urheilutoimituksissa, joten miehet ovat voineet määritellä ja kontrolloida myös naisten urheilemista. Naisten on perinteisesti katsottu sopivan paremmin esteettis-ilmaisullisiin lajeihin, kuin miesten suosimiin voima- ja kamppailulajeihin (Kolamo: 134). Niin ikään naisten urheilussa on arvostettu enemmän sitä, miltä ruumis näyttää, kuin sitä, mitä sillä voidaan ja osataan tehdä (Pirinen 2006: 21).

Yleinen tasa-arvokehitys suomalaisessa yhteiskunnassa on edesauttanut myös tasa-arvon kehitystä naisten ja miesten välillä urheilussa. Naiset ovat vakiinnuttaneet asemansa useissa urheilulajeissa, ja nykyisin myös naisurheilijoilla on mahdollisuus saavuttaa urheilusankarin rooli siinä missä miehelläkin. (Mäkelä 2006: 5) Huolimatta tasa-arvokehityksestä ja siitä, että naiset ovat kilpailemassa aiempaa monipuolisemmin urheilulajeissa, naisten ja miesten urheilusuorituksia ei nykypäivänäkään arvosteta yhdenvertaisesti. Kolamo (2018: 134–135) havainnollistaa sukupuolten välistä epätasa-arvoa yksinkertaisin määrällisin mittarein: naiset saavat merkittävästi vähemmän medianäkyvyyttä miehiin verrattuna, mikä luonnollisesti heikentää sponsoreiden kiinnostusta. Kansainvälisten arvokisojen, kuten olympialaisten aikaan, naisurheilijoista kuitenkin kirjoitetaan tavallista enemmän (ks. esim. Kolamo 2018: 135).

2.4 Jääkiekon kielestä yleisesti

Räikkälä (1992: 6) kuvailee jääkiekon maailmaan heittäytymistä tutustumisena samalla yhdenlaiseen erikoiskieleen. Englannin kielen hallitseva asema jääkiekossa juontaa juurensa pitkälle lajin historiaan, ja monissa kielissä jääkiekkosanasto onkin otettu englannista joko suoraan tai vähäisin muutoksin. Esimerkiksi Ruotsin kielessä englannista lähtöisin olevat ilmaisut *interference* (suom. *estäminen*), *center* (suom. *keskushyökkääjä*), *offside* (suom. *paitsio*) ja *icing* (suom. *pitkä*) ovat käytössä lajin virallisessa sanastossa sellaisinaan suorina lainoina. (mts. 6)

Räikkälän (1992: 6) mukaan suomen kielessä jääkiekkosanaston kohdalla on käytetty ”Lönnrotin usein esittämää periaatetta: jos termit käännetään omalle kielelle, ihmisten on helpompi ymmärtää ja oppia itse asia kuin joutuessaan opettelemaan sekä uuden asian että vieraan sanan”. Suomessa jääkiekkosanaston tilanne on siis esimerkiksi päinvastainen ruotsin kieleen verrattuna, sillä jääkiekkosääntöihin ei englantilaisia lainoja ole otettu suoraan juuri lainkaan. Sanastoa on usein käännetty osa osalta tai vaihtoehtoisesti etsitty merkitykseltään mahdollisimman hyvin soveltuva sana. (mts. 6-7)

Suomeksi käännettyjä ilmaisuja on helppo havaita vertaamalla lajin perussanastoa englannin ja suomen kielen välillä. Esimerkiksi englannin *defenseman* on suomeksi *puolustaja* ja englannin ilmaisu *shoot the puck* on käännöksenä *ampua kiekko*. Englannin *center*, joka ruotsin kieleen on lainattu sellaisenaan, on suomeksi virallisesti *keskushyökkääjä*. Toisaalta, puhekielisempi ilmaus *sentteri* on Suomessa myös yleisessä käytössä samassa merkityksessä (ks. esim. Nordlund 2016: 38 ja Keränen 2012: 32).

Käännöksen sijaan käytettävistä, merkitykseltään mahdollisimman hyvin soveltuvista sanoista voidaan ottaa esimerkkinä suomennos ilmaisusta *icing*: *pitkä*. Pitkällä tarkoitetaan sitä, kun pelaaja pelaa kiekon omalta kenttäpuoliskoltaan suoraan yli vastustajajoukkueen päätyviivan (ks. esim. Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014-2018: 44–45). Kuvaannollisesti pelaaja siis pelaa kiekon pitkäksi, jolloin tuomitaan pitkä.

Minna Keränen (2012) on naisjääkiekkoilijoiden kielenkäyttöä tutkivassa pro gradu -tutkielmassaan *Urheilupiireissä kielenkäyttö muuttuu totaalisti – Kyselytutkimus naisjääkiekkoilijoiden kielenkäytöstä ja kielellisistä asenteista* pyrkinyt myös kuvailemaan jääkiekkokieltä yleisesti. Vaikka suomenkielisessä jääkiekon virallisessa sanastossa englannin lainoilla ei ole ollut juurikaan jalansijaa, Keränenkin (2012: 32) toteaa englannin kielen vaikutuksen kielenkäyttöön

olevan kuitenkin jääkiekkopiireissä selvästi nähtävissä. Monet termit, kuten *koutsi* (eng. *coach*) ja *sentteri* (eng. *center*) on otettu suomeen korkeintaan pienin muokkauksin (mp.). Myös Keränen (mp.) muistuttaa, että lajin harrastajat ovat monille urheilulajeille tyypillisesti valtaosin miehiä, joten kieli ja lajikulttuuri ovat miesten muovaamia. Yhtenä käytännön esimerkkinä erikoiskielen asemasta ja toisaalta miesten roolista jääkiekkokielen muovaajana voidaan nostaa vuonna 2002 ilmestynyt *Juti-Suomi-hokisanakirja*, joka syntyi jääkiekkolegenda Timo Jutilan persoonallisesta kielenkäytöstä jääkiekon parissa (Ilta-Sanomat 22.1.2002). Timo Jutila työskenteli tuolloin aktiiviuransa päätyttyä juontajaparina MTV3:n Hockey Night -jääkiekkolähetyksissä.

Jari Tammi (2013: 7) sanailee *Suuren jääkiekkosanakirjan* johdannossa, että jääkiekko on tunnelaji, jossa kaikki taito ja tieto, voima ja liike jalostuvat tunteeksi. Peli on täynnä haasteita ja revansseja, kuten myös häviäjiä ja voittajia (mts. 7). Tammen (2013: 7) mukaan tämä kaikki on syynä siihen, että jääkiekosta puhuttaessa tai kirjoitettaessa myös kieli toistaa samoja kasvavia jännitteitä, ja lajin kehittyessä toki myös sen kielentäminen kehittyy.

3. METAFORA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa käyttämäni teoriapohjaa, sen osa-alueita, sekä käyn läpi olennaisia tutkimukseeni liittyviä käsitteitä. Työni kannalta olennaisin käsite on luonnollisesti metafora, jota pyrin luvussa käsittelemään riittävän laajasti. Käyn luvussa lopuksi läpi myös relevanttia tutkimustustusta niin omasta aihepiiristäni kuin yleisestikin tuoden näkemyksiä valitsemani metaforateorian soveltuvuudesta erilaisiin tutkimuksiin.

3.1 Metafora yleisesti

Metafora on vertaukseen perustuva kielikuva (ks. esim. Kielitoimiston sanakirja), joka tarkoittaa yksinkertaisimmillaan merkityksen siirtoa kahden eri käsitteen välillä (Solkinen 2014: 3). Tällainen merkityksen siirto voidaan nähdä esimerkiksi metaforassa *Ihminen on susi*, jolloin yhdistämme suteen liittyviä merkityksiä – petomaisuus, raakuus, aggressiivisuus – ihmiseen (Kuvanlukutaito – Viestintätieteiden yliopistoverkosto). Tällainen metafora on nähtävissä professori Heikki Ylikankaan (2009: 479) mukaan esimerkiksi Mirikka Lappalaisen (2009) teoksen *Susimes-su – 1590-luvun sisällissota Suomessa ja Ruotsissa* nimessä. *Susimesu*-yläotsakkeen ymmärtäminen vaatii Ylikankaan (2009: 479) mukaan vanhan roomalaisen sanonnan *homo homini lupus* (suom. *ihminen on ihmiselle susi*) yhdistämistä teoksen sisältöön. Olennainen osa kyseistä sanontaa on juurikin esimerkkimetafora *ihminen on susi*.

Metaforassa kaksi käsitettä liittyy yhteen tavalla, joka mahdollistaa toisen ymmärtämisen toisen avulla (Helasvuo 1992: 314). Metaforien nähdään luovan uutta jäsentämällä maailmaa uudella tavalla niiden paljastaessa vastaavuuksia henkisessä ja aineellisessa todellisuudessa (Viikari 1990: 82). Metaforan perustaksi voidaan yhtäältä määritellä samankaltaisuus, sillä metaforan teoreettiset juuret ovat Aristoteleen kirjoituksissa, joissa olennaista on juuri metaforan näyttäytyminen samankaltaisuuksien näkemisenä yli kategoriarajojen (Klemettinen 2010, Päivärinta 2010: 7).

Metafora on ilmiönä ja kielellisenä tehokeinona hyvin moniulotteinen, ja metaforasta on kirjoitettu runsaasti monella eri tieteenalalla (Päivärinta 2010: 7). Metaforalle ei ole olemassa yhtä ainoaa tarkkaa määritelmää (Nikanne 1992: 61–62), eivätkä metaforat myöskään muodosta yhtenäistä tai selkeää kielijärjestelmän kategoriaa (Koski 1992: 30). Metaforia määriteltäessä

yhtenä ongelmana ovat niin sanotut kuolleet metaforat, jotka ovat samanaikaisesti myös erinomainen esimerkki siitä, kuinka runsaasti käytämme metaforisia ilmaisuja – jopa täysin tiedostamattamme. Kuolleilla metaforilla tarkoitetaan metaforia, joita ei varsinaisesti pidetä enää metaforina niiden vakiintuneen käytön ja toisaalta myös alkuperän hämärtyneen vuoksi. Esimerkiksi *tuolin jalka* on tällainen vakiintunut ilmaisu, jota voidaan pitää kuolleen metaforana, sillä ilmaisu käytettäessä emme ajattele tai suoranaisesti tiedosta, että kyseessä ei ole jalka sanan varsinaisessa merkityksessä (Koski 1992: 14). Rajanveto sen osalta, mitkä metaforat luokitellaan kuolleiksi ja milloin ei aina ole kovin selkeää, ja yleisesti käytettyä jaottelua kuolleisiin ja eläviin metaforiin ovatkin haastaneet teoksissaan ainakin Lakoff & Turner (1989: 130), Lakoff & Johnson (2003: 54–55, 211–213) ja Müller (2008: 1–2).

Metaforisiin ilmauksiin kohdistuu myös muita luokittelutapoja. Yhtenä luokittelukeinona ilmauksissa on käytetty vastaavuussuhdetta, eli mitä verrataan kulloinkin mihinkin. Tällöin tarkastellaan, onko kyse esimerkiksi muodon, funktion tai laadun vastaavuudesta. (Viikari 1990: 83) Personifikaatioksi puolestaan luokitellaan ilmaisu, jolla esitetään jokin eloton piirteiltään elollisena (Viikari 1990: 83, Lakoff & Johnson 2003: 33–34). Tällaista personifikaatiota edustaa esimerkiksi metaforinen ilmaus: *Elämä on huijannut* minua, jossa elämä toimii inhimillisenä subjektina (Lakoff & Johnson 2003: 33).

3.2 Metonymia, analogia ja idiomit

Metonymia ja metafora ovat läheisiä käsitteitä, ja metonymia on toisinaan jopa luokiteltu eräänlaiseksi metaforan alalajiksi. Metonymialla tarkoitetaan tavallisessa kielenkäytössäkin varsin usein esiintyvää kielikuvaa, jossa asiaan tai ilmiöön viitataan siihen läheisesti liittyvällä käsitteellä. Esimerkiksi ilmauksella *kruunu* voidaan tarkoittaa kuningasta, koska kruunu viittaa kuninkaan vallan symbolina olevaan päähineeseen, joka assosioituu mielessämme kuninkaaseen. (Viikari 1990: 83, Klemettinen 2010) Huomionarvoista tässä metonymian määritelmässä onkin juuri se, että siinä missä metonymiassa viitataan läheisesti liittyvällä käsitteellä toiseen asiaan, metaforassa ymmärretään jokin asia toisen käsitteen merkityksien kautta. Viikarin (1990: 84) mukaan metaforan ja metonymian olennaisena erona on, että metonymia edellyttää rinnastamiensa asioiden yhteyden olevan tunnettu ja olemassa oleva todeten kuitenkin monien teoreetikkojen korostaneen, että metaforan ja metonymian suhde ei ole näin yksinkertainen. Käytännössä metafora ja me-

tonymia voivat siis myös limittyä ja punoutua yhteen eri tavoin keskenään (Viikari 1990: 84–85, Klemettinen 2010).

Analogialla, rinnastamisella, kuvataan samankaltaisuuksien havaitsemista, jolloin metaforaa voidaan pitää yhtenä analogian erityistapauksena (Onikki 1992: 37, Itkonen 2009: 157). Esa Itkonen (2009: 157) kiteyttää analogian seuraavasti artikkelissaan *Kulttuurin ja kielen ”syvärakenne”*:

Silloin kun ei puhuta kahden asian A ja B välisestä (’aineellisesta’) samankaltaisuudesta, vaan A:n ja B:n suhteen ja kahden muun asian C ja D suhteen välisestä (’rakenteellisesta’) samankaltaisuudesta, kyseessä on analogia (eli A:B = C:D)

Itkonen (mp.) käyttää yhtenä analogian esimerkkinä ilmaisua siitä, kuinka ”horisontissa taivas ja maa *yhtyvät*”, jolloin voidaan kuvitella kahden ihmiskehon koskettavan toisiaan. Itkonen (mp.) pohjaa esimerkkiään viittamaalla Kreikan mytologiaan, jossa taivas on maskuliini ja maa feminiini, jolloin analogiaksi muototuu taivas:maa = mies:nainen. Lisäksi esimerkistä voi sanoa, että taivaan ja maan välinen suhde on metafora miehen ja naisen välisen suhteesta, mikä selittää metaforan analogian erityistapauksena. Analogointi on ihmisille varsin luontaista. Esimerkkinä analogiointin luonteenomaisuudesta on se, että metaforien käyttö on osa arkipäiväistä kielenkäyttöä, ei pelkästään runokielen ilmiö. (Nikanne 1992: 76)

Perinteisessä lingvistiikassa *idiomi* on metaforaan läheisesti liittyvä käsite, jolla tarkoitetaan sellaista kiteytynyttä sanayhtymää, jonka merkityskokonaisuus ei ole johdettavissa sen yksittäisten jäsenten merkityksistä (Kari 1993: 6, Lakoff & Johnson 1999: 67–69). Idiomien ja metaforan läheistä suhdetta ja päällekkäisyyttä voidaan tarkastella *metaforisen idiomien* käsitteen kautta, jossa kuvataan jokin tilanne tai asia analogian avulla. Esimerkkinä tällaisesta metaforisesta idiomista käy *perheen musta lammas*, eli perheenjäsen, joka erottuu muusta perheestä kuin musta lammas valkoisten lampaiden joukosta. (Heinonen 2013: 47)

Tutkimukseni analyysin osalta sillä, onko jokin ilmaisu rajattavissa metaforaksi, idiomiksi tai metonymiksi ei ole varsinaisesti painoarvoa. Nordlundin (2016: 23) tapaan korostan tärkeyttä sen osalta, millaisia merkityssisältöjä tarkasteltavat metaforiset ilmaisut voivat tuoda esiin.

3.3 Metaforateorioista

Metaforia voidaan tutkia useiden teorioiden valossa, joissa metaforaa tarkastellaan lähestymällä eri näkökulmista (ks. esim. Krappe 2007: 146–151). Yksi teorioista on tässä tutkielmassa käyttämäni George Lakoffin ja Mark Johnsonin (1980) esittelemä kognitiivinen metaforateoria, jota käyn tarkemmin läpi luvussa 3.4. Perinteisissä metaforateorioissa, kuten korvaamisteoriassa, pyritään erottamaan sanan kirjaimellinen merkitys ja metaforinen käyttö, ja metaforaa käytetään perinteisen käsityksen mukaan tyylillisistä syistä (Onikki-Rantajääskö 2008: 51, Elovaara 1992: 12). Metaforan korvaamis- ja vertaamisteorian mukaan metaforinen ilmaus on aina korvattavissa toisella, jo olemassa olevalla kirjaimellisella ilmauksella, joka sisältää saman ajatuksen (Elovaara 1992: 9–10, Krappe 2007: 147-148). Korvaamisteorian mukainen käsitys metaforan määritelmästä on nähtävissä jo Aristoteleen antiikin aikaisessa *Runousopissa* (Elovaara 1992: 9–10). Koska korvaamisteoriassa metafora on aina korvattavissa, metaforan funktioksi voidaan tulkita havainnollistavuus, koriste tai sanaston täydentäjä (Elovaara 1992: 12). Vertaamisteoriassa metafora esitetään kahden käsitteen vertailuna, mutta ei suorana vertauksena. Esimerkiksi metaforassa *aika on rahaa* voidaan *kuin*-sana kuvitella osaksi metaforaa, jolloin vertaukseen nähden metafora ilmaisee asian kätkeytyksi tai epäsuorasti. Vertaamisteorian mukaan metafora pystyykin vain toistamaan jo olemassa oleva samankaltaisuutta kahden asian välillä, eikä luomaan sitä (Elovaara 1992: 9–10, Krappe 2007: 147-148).

Vuorovaikutusteorian mukaan metafora luo merkityksiä kahden eri ajatuksen välisestä vuorovaikutuksesta, joten tässä teoriassa kyse ei ole enää vain siitä, että sana syrjäyttää toisen sanan (Elovaara 1992: 22–23). Vuorovaikutusteoriassa metafora on ajatusten välillä tapahtuvaa lainaamista ja kontekstien vuorovaikutusta, joista lopulta nousee uusi merkitys (mts. 22–23). Vuorovaikutusteoriaa on kutsuttu myös jänniteteoriaksi vuorovaikutuksessa olevien osien välille muodostuvan jännitteen tai jännitteiden vuoksi. Vuorovaikutukseen perustuvia selitysmalleja metaforalle on kehitetty useita. (mts. 24–25)

3.4 Kognitiivinen metaforateoria

Kognitiivinen metaforateoria on George Lakoffin ja Mark Johnsonin (1980) kirjassaan *Metaphors We Live By* esittelemä teoria metaforien analysointiin. Kyseessä on metaforatutkimuksen klassikko ja urauurtava teos kognitiivisessa metaforatutkimuksessa (Gibbs & Steen 1999: 5). Lakoffin ja Johnsonin (1980: 3-5) mukaan metaforat ovat laajasti osa jokapäiväistä elämää ajatuksissa ja teoissa, eivät pelkästään osa kieltä. Tällä tavoin Lakoff ja Johnson (1980: 3-5) eivät näe metaforaa myöskään pelkästään runokielen ilmiönä, vaan koko käsitejärjestelmämme on heidän mukaansa peruluonteeltaan metaforinen. Yleisestä näkemyksestä kognitiivinen metaforateoria eroaakin juurin siinä, että metaforat ovat kokonaisvaltaisesti toiminnassamme mukana pelkän kielen sijaan.

Lakoffin ja Johnsonin (1980: 3-5) mukaan käsitesysteemimme, jonka puitteissa ajattelemme ja toimimme, on siis luonnostaan metaforista. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 3-5) kognitiivisen metaforateorian taustalla olennaista on se ajatus, että metafora perustuu jonkin asian ymmärtämiseen ja kokemiseen toisen asian kautta. Teoksessaan Lakoff ja Johnson (1980: 4-5) käyttävät käsittemetaforaa VÄITTELY ON SOTAA metaforan peruluonteen havainnollistamiseen. Teoksessa lueteltuja esimerkkejä tämän perusmetaforan hyödyntämiseen ovat esimerkiksi ilmaukset: Väitteesi ei ole *puolustettavissa*; *Tuhosin* hänen argumenttinsa; Hän *hyökkäsi* argumenttini *jokaista heikkoa kohtaa vastaan* (mts. 4). Käsittemetaforan, *conceptual metaphor* (Lakoff & Johnson 1980: 3-4), ajatusta on helpointa lähestyä esimerkin kautta. Esimerkiksi käsittemetafora AIKA ON RAHAA implikoi, että aikaa nähdään jonakin, jota voidaan käyttää kuin rahaa. Aikaa voidaan esimerkiksi *tuhlata* tai *säästää*, ja jonkun henkilön aika voi olla *kallista*. Käsittemetafora on siis ikään kuin yläkäsite tai keskeinen metafora, jonka ympärille on tullut samaan ajatusmalliin soveltuvia metaforisia ilmauksia.

Lakoffin ja Johnsonin näkemyksessä metaforien avulla voidaan ohjata ihmisten päättelyä. Jos tarkastellaan vaikkapa aiempaa esimerkkiä, jossa metaforan mukaan aikaa voidaan *säästää*, ei ihminen silti pysty tallettamaan elinaikaansa pankkitilille säästöön rahan tapaan. Tässä näkyy metaforan osittaisuus, jossa on läsnä myös sen voima ja vaara. Kuten jo luvussa 2.2 mainitsin, metaforan avulla ihminen voidaan saada tällä tavoin näkemään asia jostakin tietystä näkökulmasta, ja siksi metaforat voivat toimia hyvin esimerkiksi osana poliittista propagandaa. (Onikki-Rantajääskö 2008: 52)

Lakoff ja Johnson (1980: 14–34) luokittelevat metaforat teoriassaan orientoiviin, ontologisiin metaforiin ja strukturaalisiin eli rakennemetaforiin. Orientoivat metaforat eli suuntametaforat on nimetty sen mukaan, että ne liittyvät keskeisesti spatiaaliseen orientaatioon; esimerkiksi mikä on ylhäällä ja mikä on alhaalla (mts. 14). Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että englannin kielessä on käsittemetafora HAPPY IS UP (ILO ON YLHÄÄLLÄ), joka taas näkyy esimerkiksi ilmauksessa ”I’m feeling *up* today” (mts. 14). Lakoffin ja Johnsonin (1980: 19) mukaan spatiaaliset metaforat riippuvat hyvin vahvasti fyysisestä ja kulttuurisesta kokemuksestamme. HAPPY IS UP – tyyppinen metafora voisi esimerkiksi olla vain englannin kieleen ja kulttuuriin soveltuva, mutta toisaalta myös suomen kielessä käytetään hyvin samantyyppistä ilmausta; mielialani on *korkealla*.

Ontologisilla metaforilla Lakoff ja Johnson (1980: 25) tarkoittavat sitä, että ymmärrämme konkreettisemmän asian avulla jonkin abstraktimman asian. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 25) mukaan kokemukset fyysisistä esineistä ja aineista luovat pohjan ymmärtämiselle. Kun identifioimme kokemuksemme objekteina tai aineina, voimme viitata niihin, kategorisoida niitä, luokitella niitä ja laskea niitä (mts. 25). Mahdollisesti yksinkertaisin esimerkki ontologisesta metaforasta on personifikaatio, eli elollistaminen, jossa näemme jonkin epäinhimillisen ihmimillisenä (mts. 33). Esimerkkinä personifikaatiosta toimii ilmaisu: *Inflaatio ryösti säästöni*, jossa inflaatiolla on ihmimillinen rooli subjektina, ryöstäjänä (mts. 33).

Strukturaalinen metafora perustuu samankaltaisuuksiin, joita voidaan nähdä kahden eri käsitteen välillä (Lakoff & Johnson 1980: 61). Strukturaalinen metafora mahdollistaa selvästi rajatun käsitteen käyttämisen toisen käsitteen jäsentämisessä (mts. 61). Esimerkkinä samankaltaisuuksista kahden eri käsitteen välillä voidaan ottaa jo aiemmin mainittu esimerkkimetafora VÄITTELY ON SOTAA, jonka ansiosta ymmärrämme väittelyn toisen käsitteen eli aseellisen konfliktin kautta. Tällöin vaikeammin käsitettävä asia voidaan ymmärtää helpommin käsitettävien asioiden avulla.

Olenaisiin tässä työssä sovellettava kognitiivisen metaforateorian osa-alue käsittelee strukturaalista metaforaa, eli rakennemetaforaa, sillä olen aineistoa läpikäydessäni pyrkinyt kiinnittämään erityishuomion nimenomaan samankaltaisuuksiin pohjautuviin metaforiin. Tässä työssä käytän yleisesti nimitystä käsittemetafora, erittelemättä tarkemmin käsittemetaforia Lakoffin ja Johnsonin (1980: 14–34) luokittelun mukaan. Käsittemetaforat olen työssä merkinnyt kapiteeleilla yleisesti käytetyn tavan mukaisesti (ks. esim. Lakoff & Johnson 1980).

Myös aineistossani olevia ontologisiksi tulkittavia metaforia käsittelem tässä työssä, mutta suuntametaforien rajaamisen koin tutkimuksessani helpoksi ja mielekkääksi. Halusin tutkimuksessani selvittää, millaisia käsittemetaphoria jääkiekkouutisoinnissa käytettävistä metaforista on johdettavissa, joten sen tutkiminen, kuvataanko jonkin asian, tapahtuman tai ilmiön metaforisesti olevan esimerkiksi ylhäällä tai alhaalla koin tutkimuskysymyksen kannalta tarpeettomaksi, joten en keskity työssäni niihin.

Suomela (1998: 32-33) on kuvaillut artikkelissaan metaforaa myös Lakoffin (1990) invarianssihypoteesin kautta, jonka keskeinen ajatus selkeyttää hyvin käsittemetaphoran ideaa. Invarianssihypoteesissa keskeisenä ajatuksena on, että tietyn lähdealueen sanoja, (kuten aiemmassa esimerkissä RAHA) käytetään metaforisina ilmaisuna tietyssä kohdealueessa (kuten aiemmassa esimerkissä AIKA) (Suomela 1998: 32-33). Taustalla hypoteesissa vaikuttaa se, että metafora (AIKA ON RAHAA) olisi säilyttänyt sen mielikuvan, joka meillä on rahasta, jolloin käsitteeseen *aika* kuvautuisivat osittaisesti ominaisuudet, jotka liitämme *rahaan* (mts. 32-33). Tällöin voidaan puhua metaforan lähde- ja kohdealueista. Käytän näitä termejä myös tässä työssä.

Lakoffin ja Johnsonin kognitiivinen metaforateoria tunnetaan klassikkona, mutta teoria ei suinkaan ole jäänyt vaille kritiikkiä. Esimerkiksi Antti Salminen (2009: 63) toteaa artikkelissaan *Metafora – Tulkinnan syövästä kielikritiikkiin*, että Lakoffin ja Johnsonin ”läpimetaphorisoitu kielikäsitteisyys” on kyseenalaistettu monesta suunnasta. Myös Suomelan (1998: 31) mukaan Lakoffin ja Johnsonin metaforakäsitystä on kritisoitu muun muassa juurikin sen laajuuden vuoksi. Suomela (mp.) toteaa kuitenkin, että toisaalta Lakoff ja Johnson käsittävät metaforan merkityksen melko suppeasti vain ymmärtämisen välineeksi, mikä ei jääkiekkokieltä tutkittaessa ole Suomelan mukaan aina olennaista. Päivärinta (2010: 8) on kritisoinut kognitiivisen metaforateorian keskittyvän Aristoteleen perusmääritelmän ”näkemiseen”, miten metaforassa yhdistyvät erilaiset asiat tulkitsijan perspektiivistä näin sivuuttaen monet metaforan määrittelyn ongelmat. Samalla se tulee pelkistäneeksi tiettyjä käsitteellisiä ongelmakohtia, ja osittain ohittaa sanatason haastavimman metaforiikan (mts. 8). Jäkel (1999: 9–10) puolestaan argumentoi artikkelissaan kognitiiviseen metaforateoriaan liittyvistä historiallisista vaikutteista ja vaikuttajista. Jäkelin (1999: 9–10) mukaan Lakoff ja Johnson eivät ole huomioineet aiempia samankaltaisia lähestymistapoja ja kontribuutioita, jotka he tuovat esille kognitiivisessa metaforateoriassa.

3.4 Tutkimustaustaa

Metaforateorioita on käytetty pohjana tekstintutkimukselle oman työni tapaan myös useissa muissa erilaisia aiheita koskevissa pro gradu –tutkielmissa. Esimerkiksi Krista Solkinen (2014) on käyttänyt juuri kognitiivista metaforateoriaa pro gradu –tutkielmassaan *Kognitiiviset metaforat kehitysvammaisten kirjoittamissa runoissa runokokoelmassa Hiljaiset silmät*. Solkinen (2014: 88) havaitsi kognitiivisen metaforateorian osoittautuneen oman tutkimuksensa myötä hyvin monipuoliseksi ja hyödylliseksi teoriaksi omassa aihepiirissään. Varsinaisen urheilusanaston kielikuvia on tutkinut esimerkiksi Mikko Tuovinen (2014) pro gradu –tutkielmassaan *Maaliverkot lauloivat – Metaforat Iltalehden ja Savon Sanomien jalkapallouutisissa* käyttäen myöskin tutkimuksensa teoreettisena viitekehyksenä kognitiivista metaforateoriaa.

Oleellisena innoittajana tutkimukselleni toimii Merja Suomelan (1998) artikkeli *Verenhimoisimmat odottivat teurastusta – Jääkiekon metaforia*, joka on julkaistu Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksen teoksessa *Kielikuvitusta – Tekstit ja metaforat todellisuuden rakentajina*. Tässä artikkelissaan Suomela (1998) on tutkinut metaforia Helsingin Sanomien jääkiekkouutisista vuosilta 1996 ja 1997. Suomelan aineisto on koostunut 69 uutisesta, jotka käsittelevät MM-kisoja sekä SM-liigaa. Tutkimus on näin ollen jo aineiston perusteella suppeampi kuin omani, sillä oma tutkimusaineistoni käsittää kaikkiaan 100 uutista. Myös esimerkkioitteita analyysiosiosani minulla on yli tuplamäärä Suomelan artikkeliin verrattuna.

Suomelaa ennen jääkiekkouutisten metaforia on tietävästi ehtinyt tutkia myös Mirka Häärä (1988), joka käsitteli omassa pro gradu -tutkielmassaan sanomalehti uutisia vuosilta 1986 ja 1987. Huomionarvoista on, että Häärän tutkielma on omaani verrattuna yli 30 vuotta vanhempi, eli tyystin eri aikakaudelta ja ennen jääkiekon nykyistä suursuosiota. Vertailupohjaksi omalle työlleni valitsin viimeisimmän aiheeseen liittyvän tutkimuksen, eli Suomelan (1998) tuottaman artikkelin. Näin sain tutkimukselleni myös vertailupohjaa historiasta mahdollisten muutosten tarkastelua varten. Suomelan käyttämä aineisto on omaani verrattuna jopa yli 20 vuotta vanhempiä, ja tämä on näkemykseni mukaan riittävä aikaväli mahdollisten muutosten ja samankaltaisuuksien tarkasteluun siinä määrin, kun sitä tämän työn puitteissa teen. Olennaisin asia työssäni ei ole muutoksen vertaileminen, vaan nimenomaan tuoreen katsauksen luominen nykyaikaiseen jääkiekon kieleen jääkiekkouutisoinnissa käytettävien metaforien kautta.

Niin Suomela (1998: 30) kuin minä olemme keskittyneet tarkkojen laskelmien sijasta metaforien merkitysten pohdintaan. Molempien tutkimuksissa käsitellään myös maajoukkuepelejä ja SM-liigaa. Kuten aiemmin mainitsin, työni pohjalta on mahdollista tehdä vertailua Suomelan (1998) artikkelin kanssa siitä, millaisia eroavaisuuksia löydöksissämme on. Tällöin on myös mahdollista nähdä, millaisia muutoksia kielikuvissa ja niiden käytössä on tapahtunut noin 20 vuoden aikana. Suomelakin (mts. 31) esittää väitteen, että uusia ilmauksia tulee jääkiekkokieleen jatkuvasti. Syitä muutoksiin voi hakea niin lajista kuin toimittajakunnastakin. Verrantona 20 vuoden aikana tapahtuneeseen kehitykseen jääkiekossa lajina voidaan ottaa esiin useita esimerkkejä; puumailojen häviäminen kehittyneempien materiaalien tieltä, sekä kypärättömien ja visiiritömien pelaajien kaikkoaminen kaukaloista sääntömuutosten myötä. Merkittävä muutos on myös jääkiekon suosion kasvu ja lajin ammattimaistuminen Suomessa, mikä on syventänyt lajin taloudellista ulottuvuutta liigapelaajien ollessa nykyisin osakeyhtiömuotoisissa seuroissaan täysipäiväisiä ammattiurheilijoita, joiden työnkuva on yksiselitteisesti jääkiekko. Esimerkiksi Pänkäläinen (1998a: 47–48) on kuvaillut urheiluseurojen muuttumisen liikeyrityksiksi olleen yksi urheilutoimittajien päiväjärjestystä järkyttäneistä ilmiöistä, joka alkoi pakottaa urheilutoimittajia muutoksiin kasvattaen journalismin merkitystä urheilujournalismissa.

Jääkiekkokieleen metaforista löytyy viimeaikaisia tutkimuksia jääkiekko-otteluiden selostuksen, eli ottelun kulkua reaaliajassa kuvailevan puhutun kielen osalta. Jääkiekkoselostusten metaforia ovat tutkineet ainakin Netta Kivimäki (2015) pro gradu –tutkielmassaan *Antero Mertarannan jääkiekkoselostusten metaforista* ja Tomi Nordlund (2016) pro gradu tutkielmassaan *Selostajat tullessa – jääkiekkoselostusten metaforien nykyisestä luonteesta*. Oma tutkimukseni eroaa näistä luonnollisesti jo siinä, että keskityn tutkimaan pelkästään kirjoitettua kieltä. Siinä missä Kivimäki (2015: 2) on työssään vertaillut omia tutkimustuloksiaan vanhoihin Suomelan (1998) ja Häärän (1988) tutkimuksiin, on oman tutkimukseni pohjalta mahdollista tehdä nykyaikaista vertailua puhutussa kielessä ja tekstissä käytettyjen metaforien välillä.

4. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuskysymykseni ja käsittelen tutkimukseni menetelmiä sekä lähestymistapoja aiheeseen ennen tutkimukseni varsinaista analyysilukua. Lähestymistapoja tarkastellessa pohdin myös muissa tutkimuksissa esille tulleita havaintoja. Esittelen lopuksi tarkemmin aineistoni koostumusta, määrällistä jakautumista ajallisesti, sekä aineistooni liittyviä rajoituksia ja muita tekemiäni valintoja.

4.1 Tutkimuskysymykset ja lähestymistavat

Tutkimuksessani selvitän, millaisia metaforia esiintyy jääkiekkouutisteksteissä, miten ne konstruoivat todellisuutta ja millaisia mielikuvia ne välittävät. Pyrin myös pohtimaan käsittemetaforien esiintymistä tässä kontekstissa, eli sitä, miksi juuri tietyn lähdealueen metaforia käytetään jääkiekkouutisoinnissa.

Aiempien tutkimusten perusteella oletus on, että hallitsevana metaforien lähdealueena aineistossa on jonkinlainen väkivaltainen toiminta, kuten sota. Merja Suomela (1998: 35) alustaa artikkelissaan väkivaltaisten metaforien runsasta määrää toteamalla, että ”jääkiekko on aina ollut väkivaltaista”. Väkivaltaisten tai muiden rankkojen metaforien määrän ei oman näkemykseni mukaan voi täysin yksioikoisesti sanoa suoraan korreloivan jääkiekon väkivaltaisuuden kanssa. Tässä kohtaa pitää myös pohtia väkivallan määritelmää ja rajanvetoa; onko esimerkiksi täysissä suojavarusteissa olevan pelaajan fyysinen kontakti toiseen pelaajaan, siis esimerkiksi taklaaminen kiekkoa tavoitellessa väkivaltaa, kun molemmat pelaajat tietävät säännöt ja tilanteessa ei toimita vahingoittamistarkoituksessa? Toisaalta myös jääkiekon siistiytymisestä verrattuna Suomelan aikaisiin pelitapahtumiin on olemassa vähintäänkin arvioita jääkiekon parissa työskenteleviltä. Esimerkiksi Helsingin Sanomat (11.4.2018: A32) luonnehti HIFK:n pelanneen kaudella 1997–1998 ”yleisöä viihdyttäneitä aggressiivisen fyysisistä kiekkoa”, ja kysyi arvostetulta jääkiekkovalmentaja Erkka Westerlundilta, miksi vuonna 2018 ei enää nähdä sellaista peliä. Westerlund (mp.) vastasi:

”Niin ei voi enää pelata. Silloin jääkiekkoa pelattiin fyysisemmin ja puolustuspelissä sallittiin voimakkaampi pelaaminen mailalla ja vastaavaa. Fyysisyyden taso on pudonnut.”

Tältä pohjalta voi siis ymmärtää, että Suomelan toteamus saattaa hyvinkin kuvastaa oman aikakautensa tyypillistä näkemystä ja mielikuvaa jääkiekosta lajina.

Koska yhtenä perusteluna tutkimukseni tekemiselle on jääkiekon suuri suosio urheilulajina suomalaisten keskuudessa, heräsi mieleeni kysymys myös siitä, millainen merkitys väkivaltaisuuksella tai väkivallan määrällä on lajia seuraaville, ja onko erityinen kiinnostus kaukaloväkivaltaan mahdollisesti osaltaan selittävänä tekijänä väkivaltaiseen toimintaan viittaavien metaforien runsaalle määrälle? Antti-Jussi Sivenius ja Mikko Voutilainen (2007) ovat tutkineet jääkiekkokatsojien suhdetta väkivaltaan pro gradu -tutkielmassaan *Katsojien asennoituminen jääkiekon aggressiiviseen pelityyliin ja sääntörikkeiden hyväksymiseen*. Siveniuksen ja Voutilaisen (mts. 2) tutkimustulosten mukaan ”jääkiekon katsojat eivät hyväksy sääntöjen ulkopuolelle menevää väkivaltaa, mutta hyväksyvät sääntöjen puitteissa tapahtuvan energisen ja aggressiivisen pelin”. Lähes puolet tutkimuksen vastaajista oli sitä mieltä, että jääkiekon seuraaminen olisi miellyttävämpää, mikäli lajista karsittaisiin väkivaltaa, ja vain 11% katsojista ilmoitti katsovansa jääkiekkoa sen sisältämän aggressiivisuuden vuoksi. Sivenius ja Voutilainen huomauttivat näiden vastausten olevan ristiriidassa jääkiekkotappeluiden viihteellisyyden kanssa, sillä liki puolet vastaajista ilmoitti pitävänsä tappeluista hyvänä viihteenä jääkiekko-otteluissa. Sivenius ja Voutilainen nostivatkin esiin aiheellisen kysymyksen siitä, halusivatko vastaajat antaa kuvan väkivaltaisuuksien vastaisuudesta, vaikka oikeasti tappeluista halutaankin nähdä? (mts. 47, 71) Tutkimuksessa ilmeni siis näin varsin kiinnostava ristiriita väkivallan merkityksestä lajissa myös katsojien perspektiivistä.

Alun perin lajina jääkiekkoa ei ole tarkoitettu väkivaltaiseksi, eikä jääkiekon säännöissä kehoiteta väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Forss ym. toim. 1979: 4), kuten esimerkiksi lyömiseen tai toisen pelaajan tahalliseen vahingoittamiseen. Päinvastoin, tällaisista rikkeistä on säännöissä määritellyt sanktiot. On kuitenkin ilmeistä, että väkivaltaa tulee jääkiekkoon ainakin väkivaltaa harjoittavien yksilöiden kautta (mts. 4), ja väkivallalla voidaan nähdä olevan heijastusvaikutuksia myös käytettävään kieleen, mutta en pidä sitä yksin määrävänä tekijänä käytettävän kielen ja metaforien laatuun.

Nordlundin (2016: 64–65) tutkimusanalyysin perusteella jääkiekkoselostajat pönkittävät metaforillaan mielikuvaa siitä, että esimerkiksi tappeleminen on hyväksyttävää ja jopa hauskaa. Jääkiekkoväkivaltaan suhtauduttiin Nordlundin (2016: 64) mukaan selostuksissa humoristisesti, sillä kielikuvien tasolla tappeleminen oli esimerkiksi keskustelemista, hauskanpitoa tai tanssia.

Toisaalta Nordlund (2016: 64) toi esiin myös selostuksista esiin piirtyvän lajiin juurtuneen maskuliinisen arvomaailman, jossa voidaan viitata ”raavaiden aikuisten miesten peliin, jossa muilla kuin kyseisillä uroksilla ei olisi mitään mahdollisuuksia pärjätä”. Tällainen selostajien puhetyylistä välittyvä arvomaailma tuskin ainakaan vähentää lajista muodostuvaa väkivaltaista mielikuvaa. Sama pätee teksteihin, sillä jos jääkiekkokaukalosta kirjoitetaan kuin nyrkkeilykehästä, seurausena muodostuu loogisesti ajatus, että kaukalossa kuuluukin lyödä (Väisänen 2008). Kuten tutkielmani luvussa 2.2 kerroin kehystämisen käsitteestä osana joukkoviestintää, tiettyjen metaforisten ilmausten suosiminen joukkoviestinnässä voi vaikuttaa ajattelutapoihimme. Median käyttämiä metaforia tarkastelemalla onkin mahdollista saada otetta niihin ajatuksiin, joita journalismi yleisössä aiheuttaa (Kunelius 2003: 145).

4.2 Tutkimusmenetelmät

Aloitin tutkimuksen keräämällä Helsingin Sanomat –sanomalehtiä syksyn 2016 ja kevään 2018 väliseltä ajalta. Valitsin kyseisen ajankohdan aineiston riittävän tuoreuden lisäksi myös aineiston poikkeuksellisen laajuuspotentiaalin vuoksi, sillä kyseisellä ajanjaksolla pelattiin kotimaista jääkiekon SM-liigaa, kerran neljässä vuodessa järjestettävä talviolympialaisten jääkiekkoturnaus, jokakeväinen MM-turnaus sekä ensimmäistä kertaa 12 vuoteen myös World Cup, eli jääkiekon maailmancup. Näistä kaikista jääkiekkotapahtumista Helsingin Sanomat uutisoi säännöllisesti.

Varsinaisen metafora-aineksen keräsin poimimalla ensin aiheeseen liittyvät uutiset ja sen jälkeen käymällä uutiset läpi tarkasti etsien mahdollisia metaforisia ilmaisuja. Metaforisiksi ilmauksiksi olen rajannut ne ilmaukset, jotka oman näkemykseni mukaan sisältävät aiemmin kuvaillun mukaisesti metaforalle tyypillisen merkityksen siirron, jossa ymmärrämme jonkin asian toisen käsitteen merkitysten kautta (ks. luku 3.1). Metaforisista ilmauksista olen pyrkinyt rajamaan tutkimuksen ulkopuolelle kuolleet metaforat. Rajauksen olen pyrkinyt vetämään niihin metaforisiin ilmaisiin, jotka ovat selvästi jo niin konventionaalistuneita, että ne löytyvät jopa jääkiekon virallisesta sääntökirjasta. Tällaisiin kuolleisiin ilmaisiin kuuluvat esimerkiksi sotavihteiset *puolustaja* ja *hyökkääjä*, sekä kiekon *ampuminen* ja *laukaiseminen*. Jälkimmäisestä esimerkkinä seuraava sääntökohta voittomaalikilpailun osiosta: ”Joukkue, joka on tehnyt enemmän maaleja ensimmäisen kuuden *ammutun laukauksen* jälkeen, julistetaan voittajaksi.” (Jääkie-

kon virallinen sääntökirja 2014–2018: 43). Kun olin käynyt aineiston kokonaisuudessaan läpi, siirryin taulukoimaan löytämiäni metaforia massaksi.

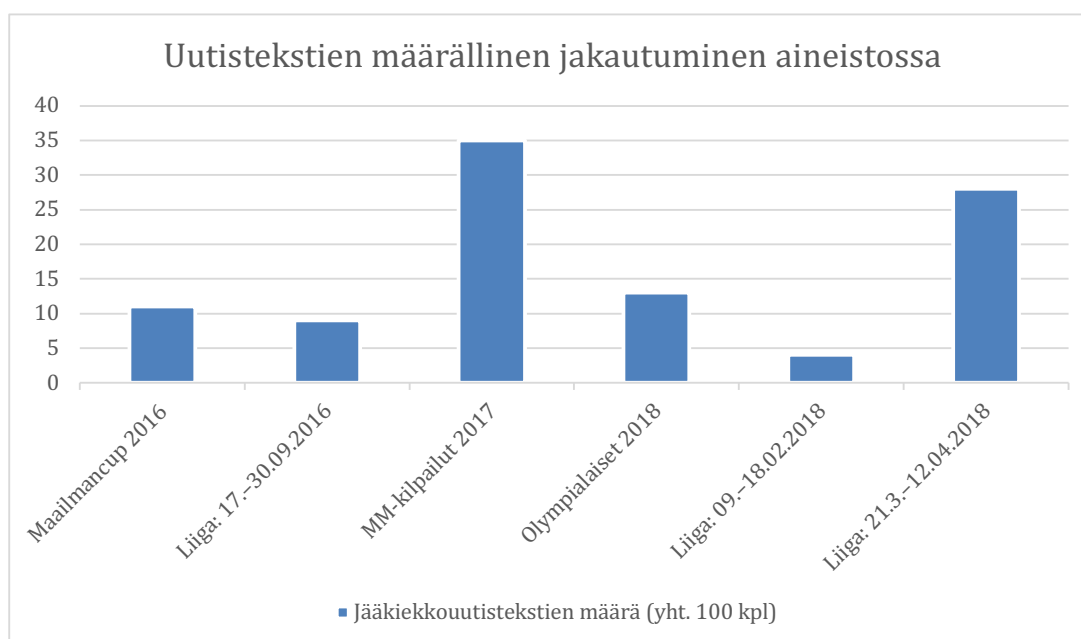
Seuraavaksi etsin tästä massasta johdonmukaisia lähdealueita, joihin voin jaotella metaforia. Näistä lähdealueista olen luonut käsittemetaforat tähän tutkimukseen. Tässä työssä etusijalle nousevat sellaiset metaforat, joiden lähdealueelta toistuvasti ja johdonmukaisesti esiintyy laajimmin ilmaisuja aineistossani. Metaforia käsittelem metafora-analyysin keinoin luonnehtien metaforien merkityksiä niiden kontekstissa. Kognitiivisen metaforateorian tarjoama laaja metaforakäsitys, jonka mukaan metaforat ohjaavat ymmärtämisen lisäksi kieltä, toimintaa ja ajattelua, on erittäin hedelmällinen pohja metafora-analyysille, koska metaforan nähdään siinä aidosti konstruoivan todellisuutta (Anttilainen 2009: 17).

Tarkastelen aineistossa esiintyviä metaforia laadullisesti. Analysoin esiintyvien metaforien luonnetta ja käyttöä kontekstissaan: millaisia tapahtumia niillä jääkiekossa kuvataan ja millaisia merkityksiä metaforilla on. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todettava, että tutkija tiedostaa oman subjektiviteettinsa ja myöntää sen, että on itse oman tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta 1999, 211). Tutkija itse on kvalitatiivisessa tutkimuksessa myös pääasiallinen luotettavuuden kriteeri (mts. 211), joten olen pyrkinyt raportoimaan tutkimuksen menetelmistä tarkasti, sekä taustoittamaan tutkimusta kattavasti osoittaakseni perehtyneisyyteni ja näkökulmani aiheeseen monelta eri kantilta. Oleellista tätä työtä tehdessä on myös ollut tutkijan, eli minun oma kokemukseni siitä, että minulla on riittävä tieto ja ymmärrys jääkiekosta lajina, jotta pystyn analysoimaan lajista kertovia uutistekstejä luotettavasti.

4.3 Aineiston esittely

Tutkimusaineistoksi olen kerännyt jääkiekkouutisia Helsingin Sanomien digitaalisesta näköislehdestä. Kyseessä oleva digitaalinen näköislehti on verkossa tilaajille saatavilla oleva näköispainos tavallisesta paperisesta sanomalehdestä ilman muutoksia tai lisättyä materiaalia. Jääkiekkouutisten otanta on kerätty 2016–2018 ilmestyneistä lehdistä. Jääkiekon SM-liigaa koskeva uutisointi on julkaistu aikavälillä 17.–30.09.2016, 09.–18.02.2018 ja 21.03.–12.04.2018. Jääkiekon MM-kilpailuja koskeva uutisaineisto on aikaväliltä 05.–22.05.2017, talviolympialaisia koskeva aineisto aikaväliltä 10.–23.02.2018 ja maailmancupia koskeva aineisto aikaväliltä 17.–24.09.2016. Yh-

teensä aineistooni kertyi 100 artikkelia, joista 59 kappaletta käsittelee maajoukkueeseen liittyviä uutisia ja 41 kappaletta liigaseurojen edesottamuksia.

Aineistoni koostuu vain miesten jääkiekkoiluun liittyvistä lehtiteksteistä. Miesten jääkiekosta on saatavilla enemmän uutismateriaalia kuin naisten jääkiekosta, joten tutkimusta varten on täten helpompi saada tarpeeksi laaja otos. Sukupuolirajauksen perusteena on myös tutkimusaineiston yhteneväisyyden ylläpitäminen, sillä naisten ja miesten jääkiekkoilussa on lajin luonteeseen vaikuttavia eroavaisuuksia. Naisten jääkiekko muistuttaa miesten jääkiekkoa huomattavasti (ks. esim. Haakana 2006: 2), mutta naisten ja miesten jääkiekon säännöt eroavat esimerkiksi taklaamisen osalta, sillä naisten jääkiekossa säännöt kieltävät taklaamisen (ks. Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014-2018: 86) karsien näin lajin fyysisyyttä huomattavasti.

Tutkimukseni alkuvaiheessa pidin kiinnostavana ajatusta luoda tutkimukseni oheen erillisen katsauksen naisten jääkiekkoa koskevan uutisoinnin metaforiin. Koska medianäkyvyys naisten jääkiekossa on huomattavasti vähäisempää, on jo aineiston keräämisessä ja siihen liittyvissä yksityiskohdissa hyvin olennainen ero verrattuna miesten jääkiekkoa koskevaan aineistoon ja sen keräämiseen. Aloin itse keräämään olympialaisten ajankohtina tuotettuja uutistekstejä naisten jääkiekosta, koska pohdin sen olevan varma tapa ylipäättään löytää uutisointia aiheesta, ja samanaikaisesti se olisi myös hyvä keino saada riittävän runsaasti aineistoa analysoitavaksi. Tällä riittä-

vyydellä tarkoitan siis niin aineiston saatavuutta ylipäättään, kuin myös miesten jääkiekkouutisista keräämäni aineistoon vertailukelpoista materiaalia painottuen otteluraportteihin ja -ennakoihin.

Talviolympialaiset järjestetään neljän vuoden välein, ja naisten jääkiekko on ollut mukana talviolympialaisissa vuodesta 1998. En kuitenkaan halunnut kerätä aineistoa liian pitkältä aikaväliltä, koska halusin tutkielman aineiston olevan ajallisesti mahdollisimman yhtenäinen, jotta lopputulos kuvaisi mahdollisimman tarkasti kiinnostukseni kohdetta, eli nykypäivänä käytettävää kieltä. Näin ollen keräsin naisten jääkiekkoa koskevan aineiston Helsingin Sanomien verkkoarkistoista koskien vuoden 2010 talviolympialaisia, ja sähköisestä näköislehdestä koskien vuoden 2014 ja 2018 talviolympialaisia. Yhteensä artikkeleita kertyi tältäkin pohjalta kuitenkin vain 33 kappaletta. Lisäksi yksittäiset uutistekstit ovat usein lyhyempiä kuin miesten vastaavat, joten 33 naisten jääkiekkoa koskevaa uutista on tekstimitassa pienempi otos kuin vastaava määrä miesten jääkiekkoa koskevia uutisia. Tarvittaisiin siis mahdollisia yksittäisiä uutispoimintoja vähäistä mediahuomioita saavaa naisten jääkiekkoliigaa koskien, sekä naisten MM-kilpailuihin liittyen. Mahdollisesti aineistonkeruuseen ei välttämättä edes riittäisi pelkkä yksi uutisjulkaisu, vaan esimerkiksi Helsingin Sanomien rinnalle pitäisi ottaa muitakin suuria mediajulkaisuja, kuten Aamulehti tai Turun Sanomat. Näin ollen totesin, että vertailukelpoisen aineiston keräämisestä olisi lopulta tullut vähintäänkin erittäin työlästä, ellei jopa mahdotonta, joten katsoin parhaaksi luopua tästä katsauksesta omassa työssäni.

Sarjojen ja turnausten osalta olen rajannut aineistoni Suomen maajoukkueeseen liittyvään uutisointiin sekä kotimaisen jääkiekon SM-liigan otteluihin. Näillä rajauksilla työstä saadaan riittävän johdonmukainen, sillä uutisointi maajoukkueen edesottamuksista sekä liigaotteluisista on toistuvaa ja runsasta myös tekstimitassa. Aineistoni uutisista osa on lyhyitä, vain muutaman virkkeen mittaisia, osan levittäytyessä kuvat mukaan luettuna koko aukeaman laajuudelle. Suurin osa aineistosta on otteluraportteja ja -ennakkoja. Otteluraportit ovat otteluiden jälkeen julkaistavia uutismuotoisia kertomuksia ottelun kulusta ja tuloksesta. Otteluennakot kertovat taustaa tulevalle ottelulle, kuten esimerkiksi tietoja kokoonpanoista tai joukkueiden aiemmista kohtaamisista. Muita tekstejä aineistossani ovat pelaajakeskeiset uutistekstit, toimittajien omat analyysikommentit ottelun kulusta, sekä toimittajien analysoinnit kokonaisista turnauksista tai ottelusarjoista. Monissa uutisissa on kommentteja pelaajilta tai valmennukselta, jotka ovat näissä uutisissa sitaateissa. Olen rajannut nämä suorat sitaatit pois aineistostani, koska tulkitsem niiden olevan puhekieltä, eivätkä ne näin ollen palvele tutkimukseni tarkoitusta.

Analyysiosiossani käyttämäni esimerkkilainauksen oheen olen selvyudeksi merkinnyt aina yhtenäisen lähdeviitteen: Helsingin Sanomien lyhenne HS, lehden ilmestymispäivämäärä ja sivunumero (esim. HS 23.02.18 A38). Esimerkkilainauksissa käytän kahta peräkkäistä ajatusviivaa (– –) merkinä siitä, että esimerkkilainaus on vain osa kokonaisesta virkkeestä. Esimerkkilainauksissa olen merkinnyt käsittelemäni metaforiset ilmaukset tai osuudet kursivilla selkeyden vuoksi.

5. METAFORAT JÄÄKIEKKOUITISTEKSTEISSÄ

Tämä luku on työni varsinainen analyysiosio, jossa käyn läpi aineistoni metaforia esimerkkiotteiden kautta. Esimerkit käydään läpi käsittemetafora kerrallaan, joihin metaforat on kategorisoitu niistä tulkitsemieni lähdealueiden mukaisesti. Analyysissä olennaisena osana esille nousee metaforan konteksti, esimerkiksi yksittäinen tapahtuma ottelun kulussa, jonka kautta pureudun metaforien erilaisiin merkityksiin ja havainnollistan niitä.

5.1 Jääkiekko on taistelua omasta ja muiden hengestä

Kuten aiemmin luvussa 4.1 kerroin, yleisenä, jopa hallitsevana lähdealueena metaforille on jonkinlainen väkivaltainen toiminta. Oman näkemykseni mukaan tämä ei siis johdu pelkästään kaukaloväkivallasta, vaan lopputulokseen vaikuttaa osien kokonaisuus. On huomionarvoista, että monella esimerkkiotoksellani ei ole mitään tekemistä väkivaltaisen tapahtuman, kuten esimerkiksi tappelun kanssa, mutta silti uutistekstissä käytettävä metafora itsessään juontaa juurensa esimerkiksi sotaan.

Jääkiekko on laji, jossa tunteiden rooli on merkittävä suoritusten ja toiminnan ympärillä niin urheilijoilla kuin taustahenkilöilläkin (Lähdesmäki 2014: 21). Jääkiekko on myös hyvin fyysinen ja nopeatempoinen laji, jossa ajoittain nähdään loukkaantumisia jopa harmittoman näköisistä tilanteista. Lisäksi jääkiekkoilun suuren suosion ja vahvan aseman myötä lajin seuraajille tuovat runsaasti kansallisromantiikkaa maajoukkueiden ottelut, joissa voidaan ottaa mittaa naapurivaltioista rehdisti urheilun merkeissä. SM-liigassa puolestaan kannatetaan usein erittäin fanaattisesti juuri sitä omaksi koettua joukkuetta, jolle saatetaan vanhoa oman näkemykseni mukaan jopa isänmaallisuuteen verrattavaa uskollisuutta. Jääkiekko-otteluissa pelataan joukkueena ja lopulta joko voitetaan tai hävitään joukkueena. Oman näkemykseni mukaan näistä elementeistä jääkiekon urheilutoimittajat mitä todennäköisimmin ammentavat sanavarastoonsa järeitä metaforia, joissa taistellaan omasta ja muiden hengestä.

5.1.1 JÄÄKIEKKO ON SOTAA

Käsittemetafora JÄÄKIEKKO ON SOTAA on aineistossa selvästi yksi hallitsevimista käsitteistä määrällisesti arvioituna. Tähän yhtenä osasyynä voidaan nähdä se, että jo jääkiekon perussanas-

tossa on monia termejä, joiden voidaan ajatella viittaavan sotaan. Pelissä on esimerkiksi *puolustajia* sekä *hyökkääjiä*. Pelikentällä puhutaan *hyökkäysalueista* ja tietyistä sääntörikkeistä voi seurata *rangaistuslaukaus*. Jokaisella joukkueella on myös oltava *kapteeni*. Tällaiset sanat ovat kuitenkin niin konventionaalistuneita ja vakiintuneita kielenkäyttöön, että luokittelen ne kuolleiksi metaforiksi, joita en tässä työssä käsittele (ks. luvut 3.1 ja 4.2). Vaikka esimerkiksi *hyökkääjä* ja *puolustaja* ovatkin kuolleita metaforia, ulottuu niiden yhteys silti yhtä lailla siihen, miten ymmärrämme ja kielenämme jääkiekkoa muiden vähemmän konventionaalistuneiden sotametaforien avulla.

1. Ja tulosta olisi syytä tulla, kun Pohjois-Amerikan *nuorisokaarti* tulee vastaan sunnuntain ja maanantain välisenä yönä. (HS 17.09.16, B16)
2. Ruotsin voittaminen parhailla *miehistöillä* on epätoivoisen harvinaista. (HS 22.09.16 A34)
3. Iso ihme pitää tapahtua, jos Marjamäki *esikuntineen* saa Leijonat pelaamaan kevään MM-turnauksessa. (HS 22.02.18)
4. Jukurit ja Juha Vuoren *käskyttämä* Rauman Lukko mittelevät keskinäisestä paremmuudesta (HS 20.09.16 A34)

Kaarti on tunnettu sotatermi suomalaisille esimerkiksi vuoden 1918 sisällissodasta, jossa taistelivat vastakkain punakaarti ja valkoinen kaarti. Esimerkki 1:ssä *nuorisokaarti* toimii metaforana joukkueelle, jossa nuoriso etuliite viittaa siihen, että joukkue on koostettu Pohjois-Amerikan alle 23-vuotiaista jääkiekkoilijoista. Esimerkissä 2 jääkiekkojoukkueiden kohtaamisesta puhutaan joukkueiden parhaiden *miehistöjen* kohtaamisena kuin sotilasjoukkojen vastakkainasetteluna, jossa paras voittaa. *Miehistöä* voidaan käyttää sotajoukon sijaan myös puhuttaessa esimerkiksi laivan miehistöstä, mutta johtuen kontekstin luomasta vastakkainasettelusta *miehistö* yhdistyy selkeämmin lähdealueena sotaan. Sotajoukolla on myös luonnollisesti ylin johtaja, komentaja, jonka lähimpänä apuna toimivaa sotilashenkilöstä kutsutaan esikunnaksi (ks. Kielitoimiston sanakirja). Esimerkissä 3 maajoukkueen päävalmentaja Lauri Marjamäkeen viitataan näin ollen *komentajana*, jonka lähimpänä apuna toimiva muu joukkueen henkilöstö, kuten apuvalmentajat, kuvataan *esikunnaksi*. Esimerkki 4 puolestaan osoittaa päävalmentaja Juha Vuoren aseman ja suhteen joukkueeseen sotilaallisella ilmaisulla, sillä hän on joukkueen *käskyttäjä*.

5. Molemmat olivat hyviä laukomaan, mutta eivät lähellekään sellaisia *tykkejä* kuin 18-vuotias nuorukainen. (HS 17.02.18 B13)

6. Nuori Jesse Puljujärvi, 19, sai *komennuksen* mukaan kolmannen erän alussa. (HS 24.05.17 B13)
7. Jokereissa hän käytti tätä *asetta* tällä kaudella ahkerasti – –. (HS 09.05.17 A31)
8. Hän kierrätti kiekon siniviivaan Ville Lajuselle, joka käytti parasta *asettaan*, laukausta. (HS 15.05.17 A32)
9. Erän ainokaisen *tulitti* kuitenkin IFK:n kultakypärä Erik Thorell vajaa minuutti ennen taukovihellystä. (HS 09.02.17 B16)

Esimerkissä 6 Jesse Puljujärvi saa *komennuksen* liittyä mukaan joukkueen peliin kuin osaksi sotajoukon taistelua rintamalla. Sen lisäksi, että pelaajat voivat olla osa sotajoukkoa, voidaan pelaajista tai heidän taidoistaan puhua konkreettisesti myös aseina. Esimerkissä 5 hyvin laukovaa ja kaksi maalia ottelussa tehnyttä Eeli Tolvasta kutsutaan *tykiksi*, kun taas esimerkissä 7 ja 8 Ville Lajusen laukausta kuvaillaan ensin hänen *aseekseen*, sekä myöhemmin hänen parhaaksi *aseekseen*. Esimerkki 9 jatkaa oivallisesti aiempien esimerkkien ajatuksenjuoksua laukauksista ja *aseista* vielä pidemmälle kertomalla, mitä aseella tehdään, ja mitä aseiden käyttäminen yleensä tarkoittaa. Erik Thorell on *tulittanut*, eli ampunut erän ainoan maalin.

Ottelun kulkua on teksteissä selostettu ja ennakoitu useasti kuin erilaisia sotatapahtumia rytmittäen.

10. ”Eikä se hyökkääminenkään aina ole niin kontrolloitua. Voi tulla ylihyökkäämistä.”, Kekäläinen sanoi ja viittasi sitä kautta tuleviin *vastaiskuihin*. (HS 18.09.16 B20)
11. – – Slovenian *vastahyökkäykset* lähtivät nopeasti ja *vaarallisesti*, ja lopulta tuoden jopa avausmaalin (HS 11.05.17 A38)
12. *Taistelua viimeiseen vihellykseen*. (HS 14.05.17 A27)
13. *Viimeiseen vihellykseen* Leijonien pitääkin *taistella*. (HS 14.05.17 A27)
14. Leijonien vaatimatonta *Pariisin-valloitusta* ei voi kaataa Korpisalon niskaan, mutta voittavalta maalivahdilta on lupa odottaa enemmän. (HS 15.05.17 A32)

Esimerkissä 10 *vastaiskulla* tarkoitetaan sitä, että joukkue kääntää pelin kulun kohti omaa hyökkäyssuuntaansa nopeasti. Myös esimerkin 11 ilmaisu *vastahyökkäys* kuvastaa hyökkäyssuunnan nopeaa kääntämistä. Muusta tekstistä käy ilmi myös *vastahyökkäysten* erityinen *vaarallisuus*, josta esimerkkinä pelissä syntynyt avausmaali. Esimerkit 12 ja 13 ovat samasta tekstistä, ja niissä voidaan nähdä metaforinen viittaus sotaan, kuinka sodassa voidaan *taistella viimeiseen mieheen*. Esimerkiksi historiallisen talvisodan tunnetussa ja samalla yhdessä verisimmistä taisteluista Petäjäsaarella kenraali antoi käskyn taistella *viimeiseen mieheen* (Yle.fi 2017). Maajoukkue *taistelee* vastavuoroisesti *viimeiseen vihellykseen*, jolla tarkoitetaan tässä kontekstissa ottelun loppuvihel-

lystä. Ottelun kuvaaminen *taisteluna* voidaan nähdä niin, että maajoukkueturnaus itsessään on *sota*, jossa voittaja ratkaistaan juurikin käymällä yksittäisiä *taisteluja*, kuten sodassa. Esimerkissä 14 Suomen jääkiekkomaajoukkue on *valloittamassa* Pariisia kuin puhuttaisiin kaupungin halluunotosta sodassa. Pariisilla viitataan tässä tapauksessa maajoukkueurnauksen isäntäkaupunkiin, jonka *valloittaminen* tarkoittaa Suomen etenemistä maajoukkueurnauksessa voitokkaasti. *Valloitusta* kuvaillaan vaatimattomaksi, koska joukkue on ollut otteluissaan vaikeuksissa, joiden laatu osin tarkentuu virkkeen lopussa.

15. Slovenian Leijonat löi 5–2 (HS 13.05.17 B16)

16. – – Suomi kaatoi Norjan jatkoajalla 3–2 jääkiekon MM-turnauksessa. (HS 14.05.17 A26)

17. Norjalaiset kaatoivat Ranskan niukasti 3–2 – –. (HS 13.05.17 B16)

18. Tappara kukisti Kalpan toisen erän pikamaaleilla. (HS 22.03.18 A37)

19. Vastaaan asettui Vaasan Sport, yksi Jukurien Mestis-aikojen *verisimmistä viholisista*. (HS 17.09.16 B16)

Kahden eri maan jääkiekkjoukkueen kohtaamisista löytyy aineistoista runsain mitoin esimerkkejä, joissa voittajajoukkueen kuvaillaan *kaataneen* toisen maan joukkue, kuten esimerkissä 16. Esimerkissä 17 korostetaan vielä erikseen joukkoa, norjalaiset, jotka *kaatoivat* Ranskan. Esimerkissä 15 voitto on puolestaan ilmaistu Slovenian *lyömisenä*. Niin ikään esimerkissä 18 Tapparan voitettua Kalpan, kuvaillaan Tapparan näin *kukistaneen* Kalpan. Huomionarvoista on, että näissä ilmaisuissa esiintyy hyvin usein metonymiaa. Maajoukkue-esimerkeissä jääkiekkjoukkueen sijaan mainitaan vain maa, mutta ymmärrämme silti, että kyseessä on esimerkiksi Norjan jääkiekkomaajoukkue Norjan valtion sijaan. Metonymian käyttö ei ainakaan vähennä näissä yhteyksissä JÄÄKIEKKO ON SOTAA -käsittemetaforaan liitettäviä mielikuvia.

Toisen joukkueen voittamisesta puhuttaessa aineistossa tulee hyvin esiin maajoukkueiden kohtaamisen välinen asetelma, sillä esimerkkien 15–18 metaforat ovat erittäin tyypillisiä maajoukkueiden otteita käsittelevissä uutisissa. Toisaalta myös aiemmin mainitun kaltainen metonymian käyttö luo tilaa *kaataminen*-tyyppisille sotamielikuville, ja juuri tuota tilaa urheilutoimittajat näyttävät aineiston perusteella hyödyntävän. Seurajoukkueiden välisistä otteluista puuttuu eittämättä kahden eri maan kohtaamiseen liitettävä kansallistunne, mutta siitä huolimatta myös liigajoukkueiden kohtaamisista kertovassa uutisoinnissa esiintyy myös *kaatamista* ja *kukistamista*, kuten esimerkki 18 osoittaa. Myöskin tunteille liigautisoinnissa on sijaa, mikä näkyy

korostetun rankkana metaforana esimerkissä 19, jossa vastajoukkue kuvataan kuin sodankäynnissä yhtenä *verisimmistä vihollisista*.

5.1.2 JÄÄKIEKKO ON SELVIITYMISTAISTELUA

Jääkiekko on fyysinen kontaktiurheilulaji, jossa kilpaillaan viime kädessä lujasti joukkueen voitosta, vaikka palkintoja esimerkiksi pelikauden päätyttyä jaetaan pelaajille myös muista meriiteistä, kuten esimerkiksi urheiluhengestä ja käytöksestä jaettava Raimo Kilpiö –palkinto (SM-liiga). Aineistoa läpi käydessäni huomasin, että tästä voittoon tähtäävästä kilpailusta käytetään runsaasti sangen värikkäitä metaforia, jotka näkemykseni mukaan korostavat lajin kilpailumentaliteettia yhdistettynä lajin fyysisyyteen. Metaforat tuottavat mielikuvan tilanteesta, jossa taistellaan jonkinlaiseen pulaan joutumista vastaan tai yritetään taistella pois jonkinlaisesta pulasta. Tämänkaltaisen aineiston yhdistin käsittemetaforaan JÄÄKIEKKO ON SELVIITYMISTAISTELUA.

- 20. Oli *pulassa* kiekon kanssa, mutta pelasi rohkeasti – –. (HS 22.05.17 A28)
- 21. Aho, 19, *pelasti* Leijonat. (HS 11.05.17 A38)
- 22. – – mutta Säterikään ei voinut *pelastaa* Podolskin porukkaa mestarijoukkue SKA:n *käsittelyssä*. (HS 15.05.17 A32)
- 23. Tuntui, ettei Suomi turhien jäähyjensä keskellä edes yrittänyt saada Ruotsin *elämää hankalaksi*, vaan *seisoi niillä sijoillaan* omassa päädyssä ja yritti *selviytyä*. (HS 22.05.17 A28)
- 24. – – he menivät halliin katsomaan, *pelastaako* Sveitsi Leijonat jatkoon ottelussa Latviaa vastaan. (HS 16.05.17 A33)

Esimerkki 20 ilmentää sitä, että pelaajalla on hankalaa *selviytyä* kiekollisessa pelissä, jolloin hän on *pulassa* pitäessään kiekkoa hallussaan. Esimerkissä 21 Suomi on pelannut ottelun suurena altavastajaotteluun tullutta Sloveniaa vastaan. Ottelua kuvaillaan *piinaavan tiukaksi*, mutta lopulta Sebastian Aho *pelasti* Leijonat nöyryyttävältä tappiolta tekemällä voittomaalin. Samanlainen yksilöön henkilöityvä *pelastaminen* nähdään esimerkissä 22, jossa todetaan, että maalivahdi Harri Säterikään ei voinut *pelastaa* joukkuetta ylivoimaisen vastustajan *käsittelyssä*. Tässä yhteydessä *pelastaminen* olisi tarkoittanut joukkueen etenemistä pudotuspeleissä. Kun koko joukkue on kertakaikkisen pulassa, voidaan asia metaforien avulla ilmaista esimerkin 23 tapaisesti. Suomi kuvataan kuin luovuttaneena ja kohtaloonsa alentuneena jähmetyttyään *niille sijoilleen* vain yrittämään *selviytymistä* vääjäämättömältä tappiolta. Esimerkissä 24 joukkueen kohtalo on ajautunut yksilöltä ja joukkueelta jopa täysin sen ulkopuolelle, jolloin Suomen kohtalo ratkesi

kokonaan toisen joukkueen *taistelun* tuloksena. Suomen *pelastaminen* oli silti vain sivutuote, jonka edellytyksenä oli, että Sveitsi voittaa Latvian.

25. Se ei ole kaikkein mutkattomin aika *puristaa* itsensä jääkiekon vaatimaan *kamppailuhenkeen*. (HS 13.05.17 B15)
 26. – – Julius Honka *kamppailemassa* samasta kiekosta *järkälemäisen* Victor Hedmanin kanssa. (HS 20.05.17 B18)
 27. IFK:n päävalmentaja Ari-Pekka Selin *turvautui* aikalisään heti Rautiaisen *osuman* jälkeen. (HS 15.02.2018 A34)
 28. – – mutta ei Ranskaltakaan pitänyt *ottaa nokkaan*. (HS 16.05.17 A33)

Lisää metaforia selviytymistaistelun rajuudesta on tulkittavissa aineistosta vaivatta. Esimerkissä 25 joukkueen pitää *puristaa* itsensä raakaan *kamppailuhenkeen* päiväsaikaan, joka ilmennetään tekstissä haasteena. Esimerkissä 26 ennakoidaan tulevaa ottelua tunnelmoimalla, että Julius Honka joutuu mahdollisesti *kamppailemaan* itseään noin 20 senttiä ja yhtä monta kiloa suuremman *järkälemäisen* ruotsalaisen kanssa. Esimerkissä 27 päävalmentaja on pyytänyt aikalisän, ja saanut sen, mihin tekstissä viitataan *turvautumisella* aikalisään pelastuskeinona. Metafora ilmaisee sitä, että selviytyäkseen päävalmentaja on joutunut keskeyttämään pelin *osuman*, eli maalin jälkeen, koska joukkue on *pulassa*. *Kamppailujen* ja *taistelujen* tulos voi kuitenkin lopulta olla esimerkin 28 kaltainen, jossa joukkue *ottanut nokkaan*, jolla viitataan samanaikaisesti kasvoihin lyömiseen ja hävinneeksi osapuoleksi jäämiseen kamppailun tuloksena.

Aineistossa huomioni herättivät myös metaforat, jotka ottavat huomioon selviytymistaisteluun liittyvän henkisen puolen. Kaikki metaforat eivät siis viittaa vain fyysiseen ulottuvuuteen selviytymistaistelussa, vaan myös taisteluissa tarvittava henkinen vahvuus, erilaiset henkiset painetilat ja niistä selviytyminen tulevat jääkiekkoa kuvailtaessa myös metaforina esiin. Esimerkiksi aineistossa käytetyt ilmaukset *musertava* tai *järkyttävä* tappio (HS 09.05.17 A30) ovat omiaan luomaan mielikuvaa suuresta henkisestä järkytyksestä, jonka tappio aiheuttaa.

29. *Sokkialun* jälkeen Leijonat pelasi kaksi erää unelmakiekkoa. (HS 15.05.17 A32)
 30. Hänen tulonsa maalille *rauhoitti* koko joukkuetta – –. (HS 15.05.2017 A32)
 31. Harri Säteri sai 26 torjunnallaan pysymään vireen yllä, mutta *paniikki ei ristikon taakse päässyt hiipimään*. (HS 19.05.17 A37)

Esimerkissä 29 ottelun alussa syntynyttä kahden maalin tappioasemaa kuvataan niin suureksi järkytykseksi, että se on *sokki*, josta Leijonat kuitenkin toipui. Esimerkissä 30 nähdään jatkoa, sillä toipumisessa auttoi maalivahti Harri Säteri, jonka vaihtuminen maalivahdiksi kesken ottelun onnistui *rauhoittamaan* ikään kuin hysteriseen tilaan joutunutta joukkuetta. Myös yksittäisen pelaajan tasolla voidaan tarkastella henkistä tilannetta ottelun tiimellyksessä. Esimerkissä 31 Harri Säterille on tullut riittävästi torjuntaja, mutta ei kuitenkaan liiaksi niin, että paniikki olisi päässyt iskemään. Ilmauksella *ristikon taakse* viitataan päähän, jolla korostetaan vielä erikseen sitä, kuinka paniikki on henkistä pakokauhua.

5.1.3 JÄÄKIEKKO ON SAALISTAMISTA

Yleisesti saalistamisella tavoitellaan ravintoa elämän ylläpitämiseksi. Esimerkiksi luonto-ohjelmissa varsin tavallinen osa luonnon kiertokulusta ja raakuudesta näkyy kohtauksissa, jossa saalistaja ajaa ensin takaa ja hyökkää lopulta kiinni saalistettavaan eläimeen syödäkseen sen. Saalistamiseen viittaavia metaforia erottuu myös aineistostani, ja ne liittyvät näin ollen oleellisesti siihen mentaliteettiin jota pelaajista ja joukkueista halutaan jääkiekkouutisoinnissa värittää.

- 32. – – Norja *jahtasi* tasoitusta kuudella viittä vastaan. (HS 14.05.17 A26)
- 33. Roman Harak aloitti *takaa-ajon* ylivoimalla ajassa 47.37. (HS 09.05.17 A30)
- 34. Hänen täytyisi pystyä herättämään Tolvasen *maalivainu*. (HS 10.02.18 B15)

Aineistosta käy ilmi, että *saalistuksen* kohteeksi määrittäyty eri asioita kulloisenkin tilanteen mukaan. Esimerkeissä 32 ja 33 *jahdattiin* ja aloitettiin *takaa-ajo* ylivoimatilanteissa, päämääränä tai *saaliina* saavuttaa edelle maaleissa kirinyt joukkue. Esimerkissä 33 *takaa-ajo* viittaa useamman maalin 3–0 tappioasemaan, eli pidempään *jahtiin*. Monilla luonnon saalistajilla on hyvä hajuaiisti, mikä toimii metaforana esimerkiksi 34. Vainulla tarkoitetaan eräiden nisäkkäiden herkkää hajuaiastia (ks. Kielitoimiston sanakirja), ja *maalivainulla* täten pelaajaan jonkinlaista kykyä haistaa tilanteet, joista hän lopulta saa aikaan maaleja.

- 35. *Mahtisaalis* Saksan *kaadossa*, ja erityisesti arvokisadebyyttissä. (HS 16.02.18 A32)
- 36. Leijona lähtee *onkimaan isoa kalaa* Kölniin. (HS 17.05.17 A32)
- 37. Yritti kyllä, mutta *saalis jäi alamittaiseksi*. (HS 22.05.17 A28)

Esimerkissä 35 on saatu *mahtisaalis* Saksan *kaadossa*, kuin puhuttaisiin hirven kaatamisesta. *Mahtisaalis* viittaa tässä kohtaa Eeli Tolvasen tekemään maaliin ja kolmeen syöttöpisteeseen Saksaa vastaan pelatussa ottelussa. *Iso kala* esimerkissä 36 on hyvin moniulotteisesti tulkittava metaforinen ilmaus Suomen tavoittelemalla välieräpaikalle, ja *onkiminen* puolivälieräottelu USA:ta vastaan. *Ison kalan* voidaan tulkita ilmentävän samanaikaisesti saaliin nappaamisen vaikeutta kuin myös saaliin arvokkuutta; iso kala ei ole helppo pala napattavaksi, kuten ei myöskään voitto USA:sta, joten tarvitaan taistelua ja tuuria. Vielä esimerkissä 37 *saalis* kuvastaa yksittäisen pelaajan suoriutumista turnauksessa. Alamittainen saalis viittaa esimerkin 36 tavoin ainakin kalastukseen. Lain mukaan alamittainen saalis on kalastettaessa vapautettava viipymättä takaisin veteen (Metsähallitus). Pelaajalle jäänyt *alamittainen saalis* viittaakin metaforana näin ollen siihen, että pelaaja on ollut *saalistajana*, siis pelaajana, jokseenkin hyödytön omalle joukkueelleen.

5.1.4 JÄÄKIEKKO ON ELÄMÄ

Aineistosta käy ilmi, että jääkiekkouutisoinnissa draamaa luodaan selvästi myös rinnastamalla itse peli ja sen eri osa-alueita elämiseen ja elämiseen liittyviin toimintoihin, kuten hengittämiseen. Olen sijoittanut tällaiset metaforiset ilmaisut käsittemetaforan JÄÄKIEKKO ON ELÄMÄ alle. Myös Suomela (1998: 45) on huomionnut artikkelissaan, että joukkueen personifointi on hyvin yleistä, ja että joukkueesta puhutaan kuin se olisi ihminen. Pelin elävyys ilmenee osaltaan myös jääkiekon perussanastosta. Sääntökirjasta löytyy termi *äkkikuolemaperiaate* (eng. *sudden death*), jota noudatettaessa esimerkiksi jatkoajalla peli päättyy maaliin (Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014-2018: 35, 42–43). Ottelu näin ollen *kuolee* päättyessään.

38. – – ylivoimaviisikko *tappoi* erikoistilanteet maaleillaan – –. (HS 16.02.18 A32)

39. Ei tullut maalia eikä tasoitusta, mutta laukauksellaan Laine *elää* toistaiseksi. (HS 29.06.16 A35)

40. Kärpät ei ole pelkästään hyökkäyksellä *elävä* joukkue – –. (HS 08.04.18 A25)

41. – – lahtelaismaalivahti esitti Pelicansin kannalta *elintärkeän* torjunnan, kun peli oli 2–1. (HS 10.02.18 B28)

42. Nyt tuo *noutaja* voi *tulla* etuajassa, jos Leijonat ei muista Eeli Tolvasen oppia. (HS 19.2.18 A32)

Esimerkissä 38 ottelussa on ollut ylivoimatilanteita, jotka ovat päättyneet ylivoimalla olevan joukkueen tekemään maaliin. Tällöin *elävänä* nähtävä erikoistilanne, ylivoima, päättyy. Erikoistilanne siis *tapetaan* tekemällä maali. Metaforinen ilmaus *tappaminen* esiintyy vastaavassa yhtey-

dessä ainakin myös puhekielessä, mutta lopputuloksen kannalta päinvastaisessa merkityksessä. Tällöin alivoimalla oleva joukkue pyrkii *tappamaan* alivoiman, eli kuluttamaan jäähyen loppuun niin, että vastustaja ei maalia pääse tekemään. (Nordlund 2016: 40) Esimerkissä 39 viitataan Patrik Laineen parhaimpaan ominaisuuteen, laukaukseen, ominaisuutena, jolla hän *elää*. Vastaavasti esimerkissä 40 analysoidaan kokonaisen joukkueen vahvuuksia toteamalla, että Kärpät *elää*, eli pärjää myös muilla avuilla kuin hyökkäyksellään. Elämää ylläpitävään toimintaan jääkiekossa viitataan myös yksittäisillä ratkaisuilla, kuten esimerkissä 41, jossa torjunta on *elintärkeä*. Pelin tasoittuminen olisi siis ollut Pelicansin *elämälle* kohtalokasta. Myös esimerkki 42 viittaa joukkueen olevan elävä, vaikkakin sanonnan kautta. Kun käytämme sanontaa *noutaja tulee*, viittaamme kuoleman olevan tulossa, joka tässä yhteydessä on metafora karsiutumiseksi maajoukkueurnauksesta ennen puolivälieriä.

43. Puolustus on Tre Kronorin *sydän*. (HS 22.09.16 A34)

44. Säteri – – oli kuulemma joukkueen *selkäranka* matkalla pudotuspeleihin. (HS 15.5.17 A32)

45. – – Slovenia pakottaa Suomen *haukkomaan henkeä*. (HS 11.05.17 A38)

46. – – ja Mikko Rantasen paluukiekosta painama johtomaali antoivat *lisähappea* Leijona-ryhmälle. (HS 11.05.17 A38)

47. Tapparan otteissa ei ole liiemmin *mestaruuskrapulaa* näkynyt, vaan joukkue aloitti kauden kolmella perättäisellä voitolla. (HS 27.9.16 A38)

Hyvä esimerkki joukkueen personifioinnista nähdään esimerkissä 43, sillä siinä joukkueen tärkeintä elementtiä on kuvattu metaforalla *sydän*, jonka tärkeys vastaavasti elävälle keholle on itsestään selvää. Esimerkissä 44 *selkäranka* toimii vastaavana metaforana. Esimerkissä 45 joukkue on henkitoreissaan Slovenian toimesta. Metaforalla viitataan Slovenian hyvään pelaamiseen ja johtomaaliin, joka näin on alkanut ahdistaa Suomen *hengitystä*. Lopulta Suomen tekemät maalit ovat tuoneet tarvittavaa *lisähappea* ryhmän elpymiseen ja *hengityksen* normalisoitumiseen, sillä Suomi on siirtynyt johtoasemaan esimerkissä 46. Yksi erityisen mielenkiintoinen metafora on esimerkin 47 *mestaruuskrapula*, joka lyhyesti kiteytettynä kuvastaa odotettua tilaa, jossa edellisen kauden mestarijoukkue notkahtaa seuraavalla kaudella (Yle.fi 2015). Metafora on mielestäni erittäin mielenkiintoinen ja varsin osuva. Krapulassahan edellisillan liiallinen alkoholinkäyttö näkyy seuraavana päivänä eräänlaisena arjen suoriutumisen notkahtamisena, monesti fyysisen ja henkisen pahoinvoinnin seurauksena.

48. -- Ottelun alussa IFK *torkkui*, ja JYP vei. (HS 29.03.18 A41)

49. -- kun Tapparan puolustus *nukahti* -- (HS 24.03.18 B20)

50. -- Jegor Sharangovits *herätti* omaa joukkuettaan kavennuksella. (HS 06.05.17 B20)

Personifikaatioina voidaan nähdä myös ilmaukset, jotka viittaavat joukkueen nukahtamiseen tai heräämiseen. Esimerkissä 48 IFK on *torkkunut* ottelun alussa, millä tarkoitetaan sitä, että joukkue ei ole ollut täydessä valmiudessa ottelussa tai muutoin ole pelannut siltä odotetulla tasolla. JYP on näin ottanut ottelun haltuun ilman kunnollista vastarintaa. Esimerkissä 49 on päässyt syntymään maali, kun Tapparan puolustus on *nukahtanut*. Tapparan puolustus on siis tehnyt kohtalokkaan virheen, jättänyt jonkin pelitilanteen lukematta oikein tai jättänyt jonkin pelaajan vartioimatta. Nukahtamiseen liittyy mielikuvissamme oleellisesti silmien sulkeminen. Voimme siis kuvitella, että Tapparan puolustus on ikään kuin sulkenut silmänsä hetkeksi, jolloin he ovat hetkellisesti pudonneet pois ottelun kulusta. Esimerkissä 50 joukkue on selvästi ollut *torkkumassa*, sillä yksittäinen pelaaja on *herättänyt* joukkuettaan tekemällä kavennusmaalin.

5.2 Jääkiekko on taidetta

Jääkiekko on peliä, urheilua ja kilpailua, mutta oleellisena osana jääkiekko on myös viihdettä. Lajin viihteellinen ulottuvuus on olennainen osa kokonaisuudessa, joka vetää yleisön jäähalliin ja kerää jääkiekkouutisoinninkin pariin uteliaita silmäpareja. Suomelan (1998: 48) mukaan jääkiekon vauhti ja rajuus näkyvät esimerkiksi sotametaforissa ja viihteellisyys juurikin niissä metaforissa, joissa pelistä puhutaan kuin teatterikappaleesta. Oman aineistoni perusteella päädyin samoihin havaintoihin, mutta näin vielä laajemmin viihteen lisäksi metaforien taiteellisen ulottuvuuden. Esimerkkinä suorasta taiteellisuudesta aineistostani löytyi virke, jossa Erik Karlssonin kuvaillaan olevan Ruotsin maajoukkueen ”puolustuksen *taiteilija* ja *suurin tähti*” (HS 20.9.16 A32). *Taiteilijalla* viitataan Karlssonin luovuuteen ja omaleimaisuuteen, siis hyvinkin paljon taiteilijalle tuttuihin ominaisuuksiin.

5.2.1 JÄÄKIEKKO ON NÄYTELMÄÄ

Aineistosta kävi ilmi, että jääkiekko-otteluissakin voi olla *käsikirjoitus*, sillä näytelmämetaforat pistävät aineistosta hyvin esillä. Otteluista ja pelaajien suorituksista voidaan puhua esimerkiksi

näytöksenä tai *showna*. Tällaiset metaforat johtunevat siitä, että jääkiekko-ottelu on yhtä lailla viihdettä siinä missä teatteriesitysikin, jota ihmiset tulevat paikan päälle seuraamaan. Suomelan (1998: 34) mukaan tämä käsittemetaphora tuntuu korostavan nimenomaan jääkiekon kaupallisuutta ja merkitystä viihteenä.

51. Tiistai oli vasta ensimmäinen *näytös*. Nyt vedetään *verhot* kiinni pariaksi päiväksi ja *estradi* on taas vapaa torstaina. (HS 04.04.18 A33)

52. *Ensi-illassa* oli ripaus tuttua – jotain, mikä herätti jo ennestään paikallisessa jääkiekkoyleisössä tunteita. (HS 17.09.16 B16)

53. Carlsson ratkaisi *kiekkotrillerin*. (HS 29.03.18 A41)

54. Kärppien ja HIFK:n välieräsarjassa *esitettiin* keskiviikkona *osa* viisi, ja kuudes *jakso* odottaa torstaina. *Käsikirjoituksessa* lukee, että tämän *tuotantokauden* seitsemäskin *jakso* on mahdollinen. Se olisi tarjolla parhaaseen mahdolliseen katselu-aikaan lauantaina. (HS 12.04.18 B15)

Esimerkissä 51 on nähtävissä, että jääkiekko-otteluita kokonaisuudessaan voidaan kutsua *näytöksiksi*. Sama ajatuskulku jatkuu, kun *verhot* vedetään kiinni kuin teatterilavalla näytöksen päättymisen merkiksi. Torstaina *estradi* on jälleen vapaa, ikään kuin odottaen uusia esiintyjä, seuraavan näytöksen tähtiä. Esimerkissä 52 *ensi-illalla* viitataan Mikkelin Jukurien ensimmäiseen liigaotteluun kuin yleisön odottamaan teatteri- tai elokuvanäytökseen. Koska otteluista puhutaan *näytöksinä*, voidaan ottelun luonnetta myös kuvata kuin se edustaisi jotain tiettyä genreä. Esimerkissä 53 ottelua on kuvattu *trilleriksi*, mikä luo lukijalle välittömän mielikuvan jännitysnäytelmästä. Esimerkissä 54 nähdään varsin pitkä ajatusjuoksu ja kielellä leikkittely, joka jatkuu usean virkkeen mitalla. Välieräsarjasta, jossa samat joukkueet pelaavat useita otteluita vastakkain, puhutaan kuin TV-sarjasta kertomalla, milloin sen eri *osia* tai *jaksoja esitetään*, siis otteluita pelataan. Viihteellinen kytkös tässä on myös siihen, että ottelut ovat nykyaikaisen tv-/suoratoistopalvelun kautta katsottavissa, eli ne myös kirjaimellisesti esitetään, mihin viittaa viimeisessä virkkeessä ilmaus ”parhaaseen mahdolliseen katselu-aikaan”.

55. Nykyisessä tilanteessaan Kontiolan vastuu ja *rooli* korostuvat (HS 10.02.18 B24)

56. – – tuollaisen kauden jälkeen voisi jatkaa kevättä Leijonissa. Ja *isossa roolissa*. (HS 11.05.17 A39)

57. Jääkiekon olympiaturnauksessa pyörii *yhden teinin show*. (HS 17.02.18 B13)

58. – – varsinkin Oskar Osalan osuman jälkeen näytti, että AccorHotels Arenassa alkaa *sirkus* eikä jääkiekko-ottelu. (06.05.17 B20)

Koska ottelu itsessään voidaan kuvata *näytöksenä*, näkyy aineistoissa myös pelaajien osa näytelmässä. Esimerkissä 55 puhutaan Kontiolan korostuvasta *roolista*, jolla kuvataan sitä, millaisia suorituksia Kontiolalta ykkösketjussa odotetaan. Esimerkissä 56 pelaaja on kuin pääosan näyttelijä Leijonien esiintyvässä ryhmässä ollessaan *isossa roolissa*. Esimerkissä 57 teini-ikäinen Eeli Tolvanen on kerännyt katseet kahdessa ottelussa esittämillään otteilla ja tekemillään tehopisteillä, mitä kuvataan turnauksessa pyöriväksi *showksi*. Kaikkiin *näytöksiin* ei kuitenkaan viitata vain positiivisessa mielessä, sillä viihteelle löytyi eräässä yhteydessä raja. Esimerkissä 58 alkava ottelu kuvataan jääkiekko-ottelun sijaan *sirkuksena* negatiivisella ja pettyneellä sävyllä. Metafora on seurausta Suomen siirtymisestä nopeaan 2–0 johtoon heti ottelun alussa altavastaaajana olevaa Valko-Venäjää vastaan. Alkavalla *sirkuksella* viitataan siis siihen, että katsojat eivät pääse näkemään kunnollista kiekkoviihdettä, hyvää kamppailua, siis jonkinlaista ideaalia oikeanlaiseksi koettavasta jääkiekko-ottelusta. Sen sijaan pelistä näytti tulevan liian helppo Suomelle, jolloin Suomi tekee mitä haluaa, ja Valko-Venäjä ei pysty kunnolla kamppailemaan.

5.2.2 JÄÄKIEKKO ON MUSIIKKIA

Aineistosta poimin myös metaforia, jotka kuvaavat jääkiekon tapahtumia kuin musisointia. On mielenkiintoista havaita, että metaforisen ajattelumme kautta ymmärrämme sen enempää pysähtymättä tekstiä lukiessa, että pelaajat voidaan nähdä yksittäisinä *soittajina* ja kokonainen joukkue *orkesterina*.

59. – – sentteri *tahditti* Ilveksen maukkaaseen 2–1–kotivoittoon – –. (HS 15.2.18 A34)

60. – – Koivu ja Aho *heiluttivat* niin taitavasti *tahtipuikkoa*, että turnauksen voi nostaa yhdeksi kaikkien aikojen parhaista. (HS 18.05.17 A35)

61. Maanantai-illan *sävel* alkoi hahmottua – – kun Erik Thorell hankki heti toisen erän alussa rangaistuslaukauksen. (HS 10.04.18 A34)

62. – – kun se johti kahden erän jälkeen 3–1, mutta *laulu* loppui siihen. (HS 06.04.18 B23)

63. – – mutta tässä turnauksessa olisi vaadittu myös edes hieman hyökkäyspään *ralattelua*. (HS 22.02.18 A30)

Esimerkissä 59 Ilveksen keskushyökkääjästä puhutaan juurikin kuin orkesterinjohtajasta, joka on *tahdittanut* voittoisan ottelun. Jopa vielä konkreettisemmin orkesterinjohtajuus ilmenee esimerkiksi 60, missä luetellaan erikseen *tahtipuikkoa heiluttaneita* pelaajia. *Tahdittamisella* ja *tahtipuikon heiluttamisella* viitataan siihen, kuinka tärkeitä kyseisten pelaajien suoritukset joukkueelle

ovat olleet, sillä he ovat johdattaneet koko joukkuetta. Esimerkissä 61 on käytetty metaforaa *sävel*, joka viittaa ottelun kulkuun ikään kuin maanantai-illan musiikkikappaleeseen tai sävellykseen. Samaan tapaan esimerkissä 62 viitataan ottelun kulun muuttumiseen *laulun* loppumisena, ikään kuin musiikkikappale päättyisi. Kontekstissaan *laulun* loppuminen viittaa siihen, että HIFK:n peli sujui hyvin ja joukkue oli johtoasemassa, mutta sitten pelin kulku muuttui johtaen lopulta HIFK:n tappioon. *Laululla* on siis positiivinen merkitys, ja tämä käy ilmi myös esimerkissä 63, jossa pelaajalta olisi kaivattu *rallattelua* hyökkäyspäässä. *Rallattelulla* tässä tarkoitetaan sitä, että pelaajalta olisi toivottu onnistumisia, hyvää suoritusta, siis käytännössä tuloksia myös hyökkäyspäässä.

64. – – kun Markus Hännikäinen niittasi melkeinpä kopiolla Ahon maalista 4–2, alkoi *musiikki soida hieman iloisemmissa merkeissä* Leijonille. (HS 11.05.17 A38)

65. Ottelu alkoi Lukolta *mollivoittoisesti* – –. (HS 17.09.16 B16)

Mielenkiintoinen metaforinen ajatuksenkulku näkyy esimerkissä 64, missä ottelu on *musiikin soimista iloisemmissa merkeissä*. Tällaisella vivahteikkaalla ilmaisujen yhdistelmällä viitataan siihen, että pelitilanne alkoi tiukkojen vaiheiden jälkeen näyttää paremmalta Leijonien siirryttyä turvallisen tuntuiseen 4–2 johtoasemaan. Esimerkissä 65 ottelun alkua on kuvattu *mollivoittoiseksi*. *Mollivoittoisuudella* viitataan ottelun käynnistymiseen ikävissä merkeissä Lukon pelaajan loukkaannuttua avausrässä. Eri sävellajeja on totuttu liittämään musiikkikulttuurissamme erilaisiin tunnetiloihin. Duurisävellajit mieltyvät yleensä iloisiksi, kun taas vastavuoroisesti molli on sävellaji, joka mielletään usein surumieliseksi. Siksi *mollivoittoisuus* metaforana mahdollistaa lukijalle ymmärryksen siitä, että ottelu on alkanut Lukon kannalta varsin ikävästi. (Kolehmainen 2000)

5.2.3 JÄÄKIEKKO ON KERTOMUSTA

Kolmantena taiteellisenä elementtinä aineiston metaforista olen kategorisoinut vielä ne havaitsemani metaforat, jotka tekivät otteluista raportoimisesta ja muista jääkiekkouutisista tarinankerrontaa. Nämä metaforat olen yhdistänyt käsittemetaforaan JÄÄKIEKKO ON KERTOMUSTA. Tällaisilla metaforilla väritetty uutisraportointi on omiaan elävöittämään uutiskerrontaa ja tuomaan esiin lajin viihteellistä puolta.

- 66.** Sitten soi Aaltosen puhelin, ja alkoi uusi *tarina*. (HS 07.05.17 A30)
67. Suomi ei suuriin *sankaritarinoihin* pystynyt, mutta kaksi pelaajaa kuului voittajiin. (HS 23.09.16 A35)
68. Juuri tällaisia yllätyksiä ja *tarinoita* urheilu kaipaisi ja usein myös tarjoaa. (HS 21.05.17 A24)

Tarinoita löytyy aineistosta eri kanteilta. Esimerkissä 66 tarkastellaan pelaajan henkilökohtaista *tarinaa*. *Tarinalla* viitataan tässä Miro Aaltosen maajoukkueuraan ja *tarinan* alkaminen siis ensimmäistä kutsua maajoukkueeseen. Esimerkissä 67 kuvaillaan Suomen jääkiekkomaajoukkueen menneen maailmancupin kehnoa kulkua metaforan kautta niin, että joukkueena se ei pystynyt turnauksessa *sankaritarinoihin*. Esimerkissä 68 *tarinalla* viitataan Suomen maajoukkueen etenemisen vaiheisiin maajoukkue-turnauksessa. Suomen maajoukkue on edennyt tiukkojen otteluiden jälkeen lopulta välieriin asti, ja vastaan on tullut naapurimaa Ruotsin tähtijoukkue, jota vastaan Suomi nähtiin ennen ottelua korkeintaan ”urheana haastajana”. *Tarinassa* unelmoitiin pääsystä loppuotteluun, mutta näin ei lopulta käynyt.

- 69.** Sulak oli kaukalon *hahmo* – –. (HS 10.02.18 B28)
70. Sijaiskärtsijästä tulikin Norja-ottelun *sankari*. (HS 14.05.17 A27)
71. Ykkösketjun Sebastian Aho ei näe Norjan kohtaamista minkäänlaisena *mörkönä*. (HS 13.05.17 B16)

Kun jääkiekosta voidaan puhua *tarinana*, löytyy siitä luonnollisesti myös *hahmonsa* kuten esimerkiksi 69. *Hahmolla* tarkoitetaan ottelusta selkeästi erottuvaa pelaajaa, tässä tapauksessa ottelussa loistavasti pelannutta Libor Sulakia, jonka voidaan siis ajatella olevan tässä *tarinassa* suurissa roolissa. Samankaltainen ajatusmalli on nähtävissä esimerkiksi 70, jossa sijaiskärtsijänä olleesta Markus Hännikäisestä tulikin ottelun *sankari*. Sijaiskärtsiminen tarkoittaa tilannetta, jossa pelaaja istuu jäähyn jonkun toisen pelaajan puolesta. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, kun maalivahti saa kahden minuutin jäähyn, jolloin yksi kenttäpelaajista on valittava sääntöjen mukaan kärtsimään jäähyn maalivahdin puolesta. Virkkeessä nähdään kokonaisuutena tietynlaisen tuhkimotarinan elementtejä; sijaiskärtsijäksi harvoin valitaan joukkueen ykkösnimiä, ja tässäkin tapauksessa jäähylle valittu oli nelosketjun pelaaja, joka yllättäen jäähyaitiosta poistuttuaan pääsikin ratkaisemaan koko ottelun. Esimerkissä 71 on erittäin mielenkiintoinen metafora, *mörkö*, jonka etymologiaan pitää perehtyä hieman syvemmin. Mörkö on sanan varsinaisessa merkityksessä mielikuvitushirviö, jolla on peloteltu lapsia (Kielitoimiston sanakirja). Esimerkin konteks-

tissa Suomen aiemmat pelit eivät ole sujuneet odotusten mukaisesti. Sebastian Aho ei näe kohtaamista kuitenkaan *mörkönä*, millä tarkoitetaan sitä, että hän ei näe ottelua pelottavana siinä mielessä, että paineet hyvään suoritukseen olisivat erityisen kovat.

5.3 Jääkiekko on matkailua ja liikennöintiä

Jääkiekosta uutisoitaessa metaforisissa ilmaisuissa näkyy vahvasti *matkaan* tai erilaiseen *liikennöintiin* viittaavia ilmaisuja. Kokosin nämä toisiinsa väljästi liittyvät käsittemetaforat yhteen ja esittelen havaintojani tältä saralta seuraavaksi.

5.3.1. JÄÄKIEKKO ON MATKA

Jääkiekkoutisoinnin metaforia tutkiessani teksteistä välittyi vahva eteenpäin menemisen tunne, joka on pitkälti JÄÄKIEKKO ON MATKA -käsittemetaforaan liittämieni metaforien varsin runsaan esiintyvyyden ansiota. Käsittemetaforana tämä on hyvin mielenkiintoinen, sillä matkaan liitetään tavallisesti mielikuva tilapäisyydestä. Kun olemme matkalla, matka tulee usein jossain vaiheessa tavalla tai toisella päätökseen. Samaan tapaan jääkiekkoutisoinnissa erilaisia *taipaleita* ja *matkoja* alkaa ja päättyy jatkuvasti, ja niihin liittyy erilaisia kommelluksia. Usein näillä metaforilla viitataan turnauksiin tai sarjoihin. Tällaisten JÄÄKIEKKO ON MATKA -käsittemetaforaan liittämieni metaforien esiintyvyyden ollessa aineistossani hyvin tiheää on erityisen huomionarvoista, että Suomela (1998) ei tätä lähdealuetta ole nostanut artikkelissaan esille lainkaan. Mahdollista siis on, että tässä löydöksessä on kyseessä uusi lähdealue jääkiekkoutisoinnin metaforissa verrattuna 20 vuoden takaiseen.

72. Täysi tupa seurasi *liigataipaleen* alkua. (HS 17.09.16 B16)

73. Sunnuntaiyön ottelu – erittäin tärkeä avaus Leijonien World Cup -*taipaleelle* (HS 18.09.16 B20)

74. Pohjoisamerikkalaiset ovat vasta uransa *alkutaipaleella* –. (HS 18.09.16 B20)

Taival ilmeni varsin toisteisena metaforana kuvaamaan erilaisia *matkoja* uutisoinnissa. Esimerkissä 72 Mikkelin Jukurien ensimmäistä ottelua Liigassa kuvaillaan *liigataipaleen* alkamisena, eli joukkue aloitti ikään kuin uuden matkan liigaan siirryttyään. Esimerkissä 73 *taipaleena* kuvataan jääkiekon maailmancup -turnaus, jossa tuleva avausottelu aloittaa *matkanteon*. Esimerkin 74 ta-

voin *taipaleena* voidaan kuvata myös yksittäisen pelaajan *matkaa*, jolloin pelaajan peliura käsitetään matkan tavoin.

75. Suurempi määrä joukkueovereita on jäänyt *matkalle*, eikä edes pelaa enää. (HS 07.05.17 A31)

76. – – Leijonien *matkassa* ei ole käynyt aika pitkäksi. (HS 16.05.17 A33)

77. Välierät ovat vasta *puolimatassa* – – (HS 08.04.18 A25)

78. Voitosta huolimatta tästä riittää *valtameren kokoinen matka* siihen, että Leijonat voisi kepittää jonkun vastustajan puolivälierissä. (HS 11.05.17 A38)

Esimerkissä 75 *matkalla* viitataan jälleen pelaajan uraan, jossa *matka* nähdään samalla yhteisenä joukkueovereiden kanssa. Toverien jääminen *matkalle* kuvaa sitä, että monen aiemman kanssa pelaajan urakehitys on kääntynyt laskuun tai ura jopa kokonaan päättynyt. Esimerkissä 76 *matkaa* tehdään jälleen yhdessä, mutta tällä kertaa Leijonien *matkassa* oleminen viittaa maajoukkueen turnauksen kulkua seuraavaan yleisöön. Siispä siinä missä maajoukkueturnaus on *matka*, nähdään yleisön olevan turnauksen ajan myös mukana tällä *matkalla*. Esimerkki 77 tuo esille sen, että välieräsarjakin on ikään kuin *matka*, jolla on alkunsa ja päätepisteensä, joiden välillä muutama ottelun jälkeen ollaan puolivälissä, siis *puolimatassa*. Alku- ja päätepisteen välillä voidaan tietysti kuvata myös olevan jokin etäisyys, kuten esimerkiksi 78. Kyseisessä esimerkissä *valtameren kokoinen matka* viittaa Leijonien pelaamisen heikonlaiseen tasoon, joka on siis korostetun etäällä siitä tasosta, jolla oletetusti pitäisi pelata voittaakseen kovempi vastustajajoukkue myöhemmin puolivälierissä.

79. Etelä-Korea saattaa olla hyvinkin hankala Suomelle, ja Kanada on varmasti, jos Leijonien *polku* yltää sinne asti. (HS 19.02.18 A26)

80. – – *tie* meni tukkoon Tsekin kisojen jälkeen 2015. (HS 10.02.18 B24)

81. Helsingin IFK hyppäsi takaisin siihen *junaan*, jonka *päätepysäkki* saattaa olla jääkiekon liigafinaaleissa. (HS 10.04.18 A34)

82. – – on pakko pysähtyä hetkeksi ja kysyä, mihin kotimainen kiekkoilu *ratsastaa*. (HS 22.05.17 A27)

Matkanteossa kuljetaan usein erilaisia reittejä, kuten teitä ja tai polkuja. Tämä pätee myös silloin, kun *matka* on metafora. Esimerkissä 79 turnausta kuvataan jälleen matkana, jossa *polun* määränpäättä ei vielä tiedetä. *Polun* riittämättömyys johtaa matkan katkeamiseen, mikä edellyttää sitä, että Suomi ei voita tarpeeksi otteluita päästäkseen jatkamaan turnausta riittävän pitkälle. Esimerkissä 80 nähdään jälleen yksittäinen pelaaja kuin matkaajana, jonka matka on katkennut *tien*

mentyä tukkoon. *Tien* tukkeutumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että pelaaja ei saanut enää kutsuja maajoukkueen arvokisaturnauksiin. Esimerkissä 81 HIFK hyppää metaforiseen *juunaan*. Tällä tarkoitetaan HIFK:n peliesitysten paranemista voitokkaassa ottelussa välieräottelussa niin, että joukkueelle ennustetaan *päätepysäkiksi* liigan finaaliotteluita. Esimerkissä 82 puhutaan jääkiekosta lajina kokonaisuutena pohtien sitä, mikä on lajin kehityskulun suunta. Seurauksena on mielenkiintoinen metaforinen ilmaisu, jossa kehityskulku kuvataan *ratsastamisena*. Toisaalta tässä on nähtävissä myös personifikaatio, jossa jääkiekkoilu on *hevonen*. Metaforan analysointi edellyttää lisäksi erään populäärikulttuurin kliseen, *auringonlaskuun ratsastamisen*, tunnistamista. Tämä johtuu siitä, että heti seuraavassa virkkeessä puhutaan *auringonlaskun* turnauksista. Sikäli tässä voidaan siis nähdä samalla viittaus aiemmin käsittelemääni JÄÄKIEKKO ON NÄYTELMÄ-käsittemetaforaan. Oiva osoitus siitä, kuinka metaforien jaottelu lähdealueittain voi ajoittain olla hyvinkin hankalaa rajata. *Ratsastaminen* on tässä kontekstissa kritiikinomainen ilmaisu, jolla herätellään pohtimaan, onko Suomen jääkiekon tulevaisuus kansainvälisellä huipulla päättymässä.

83. Amerikkalaisten jatko-ohjelmasta tuli *vuori kiivettäväksi*. (HS 19.09.16 A27)

84. Tappio tiesi sitä, että Ruotsi voitti C-lohkon, ja Suomi lähtee *elämymatkalle*. (HS 19.02.18 A26)

Kuten aiemmissa esimerkeissä on nähty, turnaus kuvataan usein *matkana*, joten sijoitan esimerkiksi 83 nähtävän *vuori kiivettäväksi* -metaforan myös tähän käsittemetaforaan, sillä vuoret ovat suosittuja turistikohteita, joita pitkin myös kiipeillään. Esimerkissä 83 *vuoren kiipeäminen* kuvastaa suurta, jopa ylitsepääsemätöntä estettä, joka maajoukkueen pelaajille tuli ylitettäväksi jatkopeliensä muodossa jääkiekon maailmancupissa joukkueen hävittyä ensimmäisen ottelunsa altavastaajalle. Myös esimerkissä 84 koetaan elämyksiä, Suomen lähdettyä turnauksessa *elämymatkalle*. *Elämys* koostuu monista seikoista, sillä tällä metaforalla viitataan Suomen päättymiseen niin sanotulle neljännesvälieräkierrokselle, jolla vastaan tulee varsin eksoottisen jääkiekkomaan, eli Etelä-Korean joukkue, joka olympialaisten isäntämaana pelaa kotikentällään hurmioituneelle kotiyleisölle.

5.3.2. JÄÄKIEKKO ON AJONEUVO

Suomelan (1998, 41–42) tavoin löysin aineistostani myös metaforia, joiden perusteella esimerkiksi joukkueista puhuttiin kuin moottoriajoneuvoista. Suomelan (1998, 41) mukaan *joukkueen tehot* –tyyppinen ilmaus on tähän *ajoneuvo*-metaforaan kuuluvista ilmauksista konventionaalisimpia. Aineistossani esiintyvä ilmaus *läpiajo* voidaan myös nähdä viittauksena ajoneuvolla kulkemiseen, mutta kyseinen ilmaisu on vakiintunut jääkiekon perussanastoon (Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014-2018: 105), joten sitä en työssä linjaukseni mukaan käsittele, mutta termin olemassaolo on hyvä tiedostaa. Kokonaisuudessaan JÄÄKIEKKO ON AJONEUVO -käsittemetaforaan luokiteltavia ilmauksia on aineistossani varsin runsaasti.

- 85.** – – miten pelataan nopeaa jääkiekkoa, jossa koko joukkue toimii jokaisella *sylinterillään*. (HS 19.09.16 A27)
86. – – Sopenen on *kulkenut* koko kevään *matalilla tehoilla* – –. (HS 10.04.18 A34)
87. Nyt *mentiin kovemmilla kierroksilla* kuin KHL:n tiistai-illassa – –. (HS 19.02.18 A26)
88. Kärpät *käynnisti* välierät varovaisen nihkeästi, mutta *kone näyttää lämpenevän oikeille kierroksille hiljalleen*. (HS 08.04.18 A25)

Esimerkissä 85 koko joukkue on kokonaisuutena metaforan mukaan ajoneuvo, tarkemmin sen moottori, joka toimii kaikilla *sylintereillä*. Kaikilla *sylintereillä* toimimisella kuvataan joukkueen pelin ja pelaajien toimineen täydellä teholla, peli on ollut nopeaa ja sujunut erinomaisen hyvin. Esimerkistä 86 löytyykin jo aiemmin mainittu melko konventionaalinen metafora, sillä pelaajan on kuvattu *kulkeneen matalilla tehoilla*. Kyseinen esimerkki ilmentää samalla JÄÄKIEKKO ON AJONEUVO –käsittemetaforan mukaista metaforista ajattelua hyvin, sillä Sopenen on kuin ajoneuvo, joka on *kulkenut* heikosti, *matalilla tehoilla*. Vastavuoroisesti esimerkissä 87 uutinen kertoo, että Eeli Tolvanen saattoi pelata ”uransa toistaiseksi kovimman ottelun”. Tätä ilmausta tehostetaan perään metaforalla, jossa Tolvanen on kuin ajoneuvo, joka *meni kovemmilla kierroksilla* kuin aiemmin. Esimerkki 88 jatkaa edellisten esimerkkien jalanjäljissä. *Kone lämpenee oikeille kierroksille*, eli peli alkaa kulkea niin kuin sen pitäisikin. Huomioitava on myös virkkeen alku, jossa joukkueen kerrotaan *käynnistäneen* välieräsarjan, kuin puhuttaisiin ajoneuvon käynnistämisestä. Ajoneuvo ei toki ole ainoa käynnistettävä asia, mutta tässä kontekstissa metafora viittaa vahvasti ajoneuvon suuntaan.

- 89.** Siinä sykkeessä oli otettu *käsijarru* pois päältä, ja Leijonat painoi peliä *kaasu pohjassa* Sveitsin päätyyn. (HS 15.05.17 A32)
- 90.** Helppo jossitella, mutta liian kauan kesti löytää *jarrun* sijaan *kaasu*. (HS 15.05.17 A32)
- 91.** – – Tolvanen, 18, ratkoi ottelun ensin Saksaa vastaan ja *painoi kaasua* Norjapelissä. (HS 17.02.18 B13)
- 92.** – – Punakone *sääteli kaasua painamalla* kuinka tukalaa Leijonilla oli. (HS 20.09.16 A33)
- 93.** Nimilistan puolinaisuus ei tarkoita sitä, että amerikkalaiset voisivat *vedellä pintakaasulla* Suomen yli. (HS 18.05.17 A36)

Esimerkeissä 89–93 painetaan ajoneuvossa kaasua eri tavoin. Esimerkistä 89 käy hyvin ilmi, että kyse ei ole mistä tahansa koneesta, sillä pelissä on otettu *käsijarru* pois päältä, mikä viittaa suoraan ajoneuvoon. *Kaasun pohjaan* painaminen tässä esimerkissä on metafora siitä, että Leijonat ovat pelanneet täydellä vauhdilla. Esimerkissä 90 nähdään se, miten saman uutisen lopussa toistetaan vielä, että *kaasu* olisi pitänyt löytää ottelussa aiemmin. Tällä viitataan siihen, että *jarrun* ollessa päällä peli ei kulje, kuten ei ajoneuvokaan kulkisi. Esimerkissä 91 *kaasun painamisella* viitataan siihen, että Tolvanen on ikään kuin lisännyt vauhtia tai tehoa entisestään yltäen jopa parempiin suorituksiin kuin aiemmassa ottelussa. Esimerkki 92 on varsin rankan kuuloinen kuvaus siitä, kuinka entisaikojen Neuvostoliitto–Suomi-ottelut olivat todellista Neuvostoliiton ylivoimaa, jossa Neuvostoliiton joukkue usein teki mitä halusi. Metaforan mukaan mitä vauhdikkaampaa peliä Punakone piti yllä, sitä tukalampaa Suomella oli pysyä mukana. Huomionarvoista on, että Neuvostoliiton joukkueelle annetussa lempinimessä, Punakone, on metaforinen ilmaisu *kone*, joka tässä lauseessa yhdistyy *kaasun painamiseen*. Myös esimerkissä 93 pohditaan ylivoimaista vastakkainasettelua ja sen mahdollisia seurauksia. Metafora on varsin raju, sillä pintakaasulla Suomen yli veteleminen viittaisi siihen, kuinka ajoneuvo ajaa Suomen maajoukkueen yli. *Pintakaasu* korostaa tapahtuman köykäisyyttä; *kaasua* ei tarvitse painaa kuin kevyesti ottelun voittamiseksi.

- 94.** Ei löytänyt sopivaa *vaihdetta*, jolla olisi pysynyt pelissä mukana ja pystynyt johtamaan ketjuaan. (HS 22.05.17 A28)
- 95.** Kansainvälisessä kiekkoiluissa vedellään nykyään *urku auki* pitkiä pätkiä, mutta Leijonat saapui Pariisiin *jarrupalat punaisina hehkuen*. (HS 22.05.17 A26)
- 96.** Turnauksen ykkössuosikki näytti, miten pelataan jääkiekkoa 60 minuuttia vähän lepopulssia kovemmalla sykkeellä ja *puolivalot hehkuen*. (HS 16.06.17 A32)
- 97.** Hiipuva luisteluvauhti tuli karuimmin esiin Ruotsin 1–0 maalissa, jossa joutui *liikenneympyräksi*. (HS 22.02.18 A30)

Myös ajoneuvossa olevia erilaisia osia hyödynnettiin aineistossa metaforina. Esimerkissä 94 pelaaja ei ole löytänyt sopivaa *vaihdetta*, kuin puhuttaisiin ajoneuvon vaihdelaatikosta. Toisin ilmaistuna voisi sanoa, että pelaaja ei sopeutunut pelin rytmiin ja pelitapaan, tai pelaajan suoritus-taso ei yksinkertaisesti ollut riittävä. Aiemmin esittelemääni *kaasu*-metaforan värikkääseen käyttöön liittyy esimerkin 95 metafora *urku auki*, joka tarkoittaa siis tismalleen samaa kuin *kaasu pohjassa*; täyttä vauhtia eli vauhdikasta pelaamista, jossa hyökkäykseen lähtöjä ei jäädä hiomaan jäällä pitkäksi aikaa. Hidastempoisemmin pelanneen Leijona-ryhmän kuvaillaan saapuneen pelaamaan *jarrupalat punaisina hehkuen*. Jarrupalat hehkuvat punaisena silloin, kun jarruja oikein reippaasti käytetään, joten metaforalla halutaan selvästi korostaa Leijonien pelanneen erottuvan hidasta peliä. Esimerkissä 96 käytetään metaforaa *puolivalot hehkuen*, jolla tarkoitetaan sitä, että joukkue ei ole pelannut ottelussa täydellä teholla. Puolivalojen hehkuminen tarkoittaa auton lähivalojen palamista. Esimerkki 97 kuvastaa vielä sitä, kuinka pelaaja voi olla ajoneuvon sijaan myös muu olennainen osa liikennettä. Pelaaja on ollut niin hidas, että hänen kuvaillaan jääneen *liikenneympyräksi*. Tällöin muut pelaajat nähdään ajoneuvoina, jotka kiertävät hänet vaivattomasti.

5.3.3. JÄÄKIEKKO ON VESILLÄ LIKKUMISTA

Aineistossa esiintyi jonkin verran vesillä liikkumiseen liittyviä metaforia, jotka pistivät silmään. Yhdistävä tekijä kognitiivisesti siihen, että ymmärrämme jääkiekkoa vesimetaforilla saattaa liittyä esimerkiksi lajiin oleellisesti kuuluvan jään nestemäiseen olomuotoon. Myös kapteeni on ilmaisu, jota käytetään niin niin jääkiekko- kuin merenkulkusanastossakin. Useissa alla olevista esimerkeistä yhdistävänä tekijänä on se, että ne luovat mielikuvan joukkueesta *aluksena*.

98. Puolustus on se, josta tämä *paatti vuotaa*. (HS 22.09.16 A34)

99. Leijonien *pohjakosketus* (HS 24.09.16 B19)

100. Tsekki sitten *kiskaisi* koko porukan *kölin alta* järkyttävän tehokkaalla kirillään. (HS 19.05.17 A37)

101. Hieno turnaus 18-vuotiaalta. Ja *painuihan* se laukauskin pari kertaa *pohjaan*. (HS 22.02.18 A30)

Puolustus on yksi osa joukkuetta, ja esimerkissä 98 puolustus nähdään laivan osana, jossa on vuoto. Metafora korostaa tilanteen huolestuttavuutta; jos *vuotoa* ei korjata, *paatti* uppoaa. Metaforalla viitataan Suomen nuoriin ja kokemattomiin puolustajiin, jotka ovat olleet joukkueen heik-

ko kohta. Esimerkki 99 on otsikko, jossa on käytetty ilmaisua pohjakosketus. Pohjakosketus tarkoittaa laivan osumista kariin tai vastaavaan (Kielitoimiston sanakirja). Leijonien *pohjakosketuksella* viitataan Suomen maajoukkueen heikkoon menestykseen jääkiekon maailmancupissa, jossa viimeinenkin ottelu on juuri päätynyt tappioon. Esimerkissä 100 olevalla ilmauksella, kölin alikiskaiseminen, on mielenkiintoinen ja raaka historia. Kölin alivetäminen tunnetaan ainakin merirosvojen laivoillaan käyttämänä yleisenä rangaistusmenetelmänä, jossa rangaistava miehistön jäsen heitetään mereen ja vedetään köyden päässä aluksen alitse tai sen vieressä. (Leeson 2009: 64, Yle.fi 2009) Esimerkin 100 kontekstissa metaforalla viitataan Suomen kokemaan nöyryytykseen. Leijonat ovat kuin laivan miehistö, jonka Tsekki on *kiskaissut kölin ali*, sillä Suomen 3–0 johdon kääntyminen viimeisessä erän ja voittolaukauskilpailun myötä 3–4 tappioksi koettiin nöyryytyksenä. Esimerkissä 101 laukaus on *painunut pohjaan* ikään kuin puhuttaisiin uppoavasta aluksesta. Siinä missä joukkueen *pohjakosketus* kertoo huonosta tilanteesta, on laukauksen *painuminen pohjaan* myönteinen ilmaus, sillä se tarkoittaa kiekon menemistä maaliin. Metafora liittyy läheisesti omassakin aineistossani esiintyneeseen ilmaukseen siitä, miten kiekko maaliin mennessään *uppoaa* maaliin.

102. *Kippari* Lennart Petrellin oli vähän vaikea sulattaa kumpaakaan Kärppien pelitilannemaalia. (HS 09.04.18 A30)

103. – – IFK-*luotsi* Ari-Pekka Selin myönsi. (HS 10.02.18 B28)

104. – – Vuori *luotsaa* ylempään keskikastiin povattua raumalaisryhmää (HS 20.09.16 A34)

Kapteeni voidaan metaforisessa ajattelussa toki liittää niin sotaan kuin vesillä liikkumiseenkin, mutta esimerkin 102 tapauksessa metafora *kippari*, jolla kutsutaan HIFK:n kapteeni Lennart Petrelliä, liittyy melko selvästi merenkulkuun. Esimerkissä 103 nähtävä metafora *luotsi* korostetaan jälleen mielikuvaa siitä, että joukkue on *alus*. *Aluksessa* on jo *kippari*, mutta sen ohjaamiseen tarvitaan usein myös *luotsia*. *Luotsi* metaforana viittaa valmentajaan. *Luotsi* näkyy myös verbi-*muotoisena* ilmauksena esimerkissä 104, jossa valmentaja Juha Vuori valmentaa, *luotsaa*, Rauman Lukkoa.

5.4 Lisää käsittemetaphoria

Isoimmat jollain tapaa toisiinsa kytkeytyvät käsittemetaphorien ryhmät olen analysoinut luvussa 5.3. Aineistosta oli tulkittavissa myös joukko muilta lähdealueilta ammennettuja metaforisia ilmaisuja. Käsittelen tässä luvussa vielä muista löydöksistäni muodostetut merkittävimmät esiin piirtyvät käsittemetaphorat.

5.4.1. JÄÄKIEKKO ON TALOUTTA

Jääkiekko on urheilun ja viihteen lisäksi myös aikuisten miesten ammattiurheilun tasolla liiketoimintaa, jossa liikkuu huomattavia rahasummia niin sponsoroinnissa, pääsylipuissa, televisiointioikeuksissa kuin oheistuotemyynissäkin (ks. esim. Lähdesmäki 2014: 37–43). Pelaajat ovat sopimuksenalaisesti joukkueillaan töissä, sillä nykypäivänä kaikki liigapelaajat Suomessa ovat täysammattilaisia, jotka tienaa elantonsa pelaamalla jääkiekkoa. Talouden läsnäolo on siis jääkiekossa hyvin lähellä. Aineistostani löysin useita jääkiekkoon sovellettuja talousmetaphoria, jotka yhdistin käsittemetaphoraan JÄÄKIEKKO ON TALOUTTA. Suomela (1998: 39) on tuonut artikkelissaan esille vastaavia havaintoja ja kommentoinut niitä osuvasti niin, että sekä pelaamalla että sijoittamalla voidaan saada voittoja joilla elää, kun taas huono pelimenestys vertautuu suoraan lamaan.

105. HIFK:lle *kallis* voitto – Nykopp loukkaantui (HS 21.09.16 A34)

106. – – HIFK:lla oli *varaa* yhteen hylättyyn potkumaaliinkin (HS 09.02.18 A40)

107. Tappiollinen Kanada-ottelu jätti kuvan suuresta tasoerosta, mutta ei sellaisesta, että kaikki olisi *myyty alennuksella* ennen puolivälierien alkua. (HS 18.05.17 A36)

108. Ennen kisoja toinen, kolmas ja neljäs paikka *budjetoitiin* Tsekille, Suomelle ja Sveitsille – –. (HS 13.05.17 B16)

Esimerkissä 105 voitto on ollut *kallis*, sillä yksi pelaajista on loukkaantunut, ja näin menetetty kokoonpanosta. Pelaajat nähdään näin ollen kuin joukkueen pääomana. Esimerkissä 106 pelitilanne kuvataan kuin taloudellisena tilanteena, sillä HIFK:lla on hyvän tilanteensa ansiosta ollut *varaa* jopa yhteen hylättyyn maaliin. Edellä mainituissa esimerkeissä joukkue kokonaisuudessaan on taloudellinen toimija. Esimerkissä 107 on jokseenkin monitulkintainen ja erikoinen metaforinen ilmaisu, jossa joukkueiden toimintaa kuvataan kaupankäyntinä. Leijonat ovat päässeet turnauksessa puolivälieriin vaikeiden vaiheiden jälkeen, joista viimeisimpänä selvä tappio Kanadal-

le. Metafora *myyty alennuksella* voidaan tulkita viittauksena siihen, että vaikka tasoero Kanada-ottelussa oli suuri, ei tuleva välieräottelu Yhdysvaltoja vastaan ole vielä hävitty, vaikka USA lähtee peliin ennakkosuosikkina. Joukkueen menestysmahdollisuuksia turnauksessa ei siis ole jo *myyty alennuksella*, ikään kuin luovutettu helposti eteenpäin muille. Samalla metafora voidaan tulkita viittauksena myös menneeseen Kanada-otteluun: Suomi ei luovuttanut ottelussa helpolla. Esimerkissä 108 joukkueet ovat osa suurempaa taloudellista kokonaisuutta, maajoukkueturnausta, jossa joukkueille on *budjetoitu* tietyt sijoitukset omassa lohkossaan. Budjetti tarkoittaa talousarviota, ja arviointimielessä se toimii myös metaforana tässä kontekstissa. *Budjetoinnilla* viitataan ennusteeseen joukkueiden jakautumisessa lohkossa.

109. Tyrväinen huilaa *kymppitilin* täyttymisen takia. (HS 15.02.18 A34)

110. – – suomalainen kiekkoilija mahtui NHL:n *pistepörssin* kymmenen kärkeen kauden lopussa. (HS 18.09.16 B20)

Seuraavissa esimerkeissä taloudellisina toimijoina on yksittäisiä pelaajia. Esimerkissä 109 Tyrväinen joutuu pois pelaavasta kokoonpanosta saatuaan pelaamissaan otteluissa riittävän monta 10 minuutin käytösrangaistusta, mikä johtaa määräaikaiseen pelikieltoon. Näistä rangaistuksista pidetään kirjaa, jota tässä kutsutaan *kymppitiliksi*. *Kymppitili* on siis yksinkertaisesti tilasto, jonne kirjataan pelaajan saamat käytösrangaistukset ikään kuin talletukset tilille. Esimerkissä 110 nähdään pistetilastosta käytettävä yleinen metafora *pistepörssi*, eli tilasto, jonka kärki muodostuu kaudella eniten maaleja ja syöttöjä tehneistä pelaajista.

111. Aaltoselta on odoteltu maaleja kevään mittaan, mutta näin upealla syötöllä *kuittaa* kaiken. (HS 19.05.17 A37)

112. Vain maalipaikkojen *tuhlaaminen* oli pahinta *kerskakulutusta*. (HS 19.02.18 A26)

113. – – siitä ei *bonuksia* jaella. (HS 22.05.17 A27)

Esimerkissä 111 Aaltoselta odotetut maalit kuvataan kuin velkoina, jotka hän *kuittaa* riittävän hyvällä vaihtoehtoisella suoritteella, upealla syötöllä. Maalipaikat ovat myös arvokasta kuin valuutta, joten maalipaikoissa epäonnistuminen kuvataan *tuhlaamisena* esimerkissä 112. Maalipaikkojen taloudellista arvoa ikään kuin ylellisyytenä ja luksuksena korostetaan vielä virkkeen lopussa, kun *tuhlaamisen* tarkennetaan olleen *kerskakulutusta*. Esimerkissä 113 puhutaan *bonus-* *ten* jakamisesta, joka viittaa hyvitykseen tai lisäpalkkioon, joka usein maksetaan rahana. Tässä

kontekstissa metafora viittaa jonkinlaiseen sympatiaan tai irtopisteisiin, joita ei Sveitsin tasoisen maajoukkueen voittamisesta Leijonille heru. Esimerkki 113 sopii yhtä lailla myös myöhemmin käsiteltävään käsittemetaforaan JÄÄKIEKKO ON TYÖ, sillä yritykset maksavat henkilöstölle bonuksia tulosten perusteella. Tällöin joukkue on metaforan mukaan jäänyt ilman bonuksia, koska työn tulokset eivät niihin yllä.

5.4.2. JÄÄKIEKKO ON NOPEUSKILPAILUA

Jääkiekkouutisissa käytetään myös jossain määrin metaforia, joissa jääkiekko on vauhdikasta kisailua, jossa saatetaan *kiriä rinnalle* tai olla *loppusuoralla*. Metaforilla jääkiekkoa luonnehditaan kuin juoksukilpailua, mikä toisaalta kuvaa hyvin lajia nopeana joukkuepelinä, jossa vauhti on luja. Kuten monissa nopeuskilpailuissa, edellä oleminen ilmaisee paremman aseman voittoa ajatellen. Jääkiekossa edellä on joukkue, jolla on enemmän maaleja. Koska johtoasemassa joukkue on edellä, toinen joukkue voi *kiriä* takaa ohi.

114. TPS:n *kiri* oli taas liikaa SaiPalle (HS 23.03.18 A35)

115. Kalpa tuli väkisin *rinnalle* ja *ohi* (HS 24.03.18 B20)

116. Kahden erän jälkeen IFK oli kasvattanut *etumatkansa* 4–0:aan – – (HS 27.03.18 A30)

Esimerkeissä 114–116 joukkueiden nopeuskilpailuasetelma on selvä. Esimerkissä 114 TPS:n on *kirinyt*, eli juoksukilpailutermein kiristänyt vauhtia niin, että SaiPa ei ole pystynyt rynnistykseen vastaamaan jääden kakkoseksi. Myös esimerkissä 115 viitataan vauhdin kiristämiseen. Kuin kaksi hiihtäjää olisi kaartanut maalisuoralle, ja Kalpa on tullut *väkisin rinnalle* ja *ohi*. *Rinnalle*-metaforalla viitataan tasatilanteeseen nousemista tappioasemasta, ja *ohi*-metaforalla Kalpan nousua johtoasemaan ja sitä myöten lopulta voittoon. Esimerkki 116 kuvastaa sitä, miten maalimäärän kasvaminen nähdään nopeuskilpailussa parempana asemana, joka näin ollen metaforisesti kasvaa *etumatkan* tavoin.

117. MM-kiekon alkusarja tuntuu usein venytetyltä *maratonilta* – –. (HS 05.05.17 A38)

118. – – mutta silloin oltiin jo tämän turnauksen *loppusuoralla raskain jaloin*. (HS 24.09.16 B20)

119. – – saivat NHL-urilleen sellaisen *lähtölaukauksen*, ettei enempää olisi voinut toivoa. Nuorisokaksikko otti kuin *varaslähdön* NHL-kauteen – –. (HS 23.09.16)

Esimerkeissä 117–119 on jopa vielä konkreettisempi tuntuma ainakin juoksukilpailusta tuttuihin ilmaisiin. Esimerkissä 117 käytetään metaforaa *maraton* MM-kiekon alkusarjasta puhuttaessa. Maratonin pituus on varsin tuttu käsite, joten MM-kiekon alkusarjan täytyy siis tuntua erityisen pitkältä kilpailulta. Esimerkissä 118 ollaan turnauksen *loppusuoralla raskain jaloin* kuin oltaisiin pitkän matkan juoksukilpailun maalisuoralla, jossa ei enää tahdo jaloista irrota voimaa ymmärrettävistä syistä. Tekstissä tällä metaforalla viitataan maalivahti Tuukka Raskin päästämään helpoon maaliin, josta Raskia ei *raskailla jaloilla* perustellusta syystä sen suuremmin enää haluta kritisoida; väsymys raskaassa kilpailussa on vienyt Raskilta ymmärrettävästi jo parhaimman terrän. Esimerkissä 119 kuvaillaan kahden nuoren pelaajan saaneen NHL-urilleen *lähtölaukauksen*, millä tarkoitetaan juuri päättynyttä maailmancupia. Metafora kuvaa maailmancupin korkeaa tasoa, sillä kovimman kiekkoliigan NHL:n pelaajat olivat turnauksessa mukana. Samassa esimerkissä on vielä vertaus varaslähtöön, joka viittaa maailmancupin varsin poikkeukselliseen ajankohtaan, syksyyn. Esimerkiksi talviolympialaisten jääkiekko-ottelut sijoittuvat alkuvuoteen kauden keskelle ja MM-kilpailut keväälle, kauden loppumetreille. Sen sijaan ensimmäistä kertaa vuosiin pelattu maailmancup pelattiin juuri ennen kiekkokauden alkua, mikä mahdollisti varaslähdön kauteen.

5.4.3. JÄÄKIEKKO ON TYÖ

Jääkiekko on nykyisin miesten korkeimmalla tasolla täysipainotteista ammattiurheilua, jota sarjatasolla pyörittävät osakeyhtiömuotoiset liigaseurat. Käytännössä pelaajien työ on siis pelata jääkiekkoa, ja jääkiekkoseurat ovat yrityksiä ja työnantajia. Metaforien valossa tämä työ on rankkaa *raatamista*, jossa arvostetaan *duunareita*, ja tehdään joskus jopa *talkootöitä*.

120. Suomen tukalat hetket jatkuvat MM-turnauksessa, kun *urakka* jatkuu sunnuntaina. (HS 14.05.16 A26)

121. – – Manninen uskalsi puskea joka väliin ja *teki niin paljon töitä kuin tarjolle tuli*. (HS 19.02.18 A26)

122. Myös Juhamatti Aaltoselle olisi tulossa *työilta*. (HS 18.05.17 A36)

123. – – Rantanen lähti *talkootöinä* auttamaan omaa ikäluokkaansa kohti kultataistelua. (HS 11.05.17 A39)

124. Maalivahti Henrik Lundqvist ottanee *torjuntahommat hoidettavakseen*. (HS 20.09.16 A32)

Esimerkissä 120 MM-turnausta kuvataan *urakaksi*. Urakka sopii metaforana hyvin kuvaamaan sitä työsuhdetta, jollainen määräaikainen, turnausmuotoinen otteluiden sarja on. Samalla urakkaan voidaan liittää myös konnotaatio raskaasta tai työlästä työstä (Kielitoimiston sanakirja). Esimerkissä 121 näkyy se, miten kaukalossa tehtäviä pelisuoritteita kuvataan tarjottavana *työnä*. Samalla esimerkissä korostuu myös töiden ja ahkeruuden perään kuuluttaminen; on arvostettava asia, että Manninen teki kaikki tarjolle tulleet *työt*, eikä laistanut hommista. Esimerkissä 122 Juhamatti Aaltonen on harjoituksissa nähtyjen kentällisten perusteella siirretty varamiehen roolista pelaavaan kokoonpanoon. Aaltoselle on näin metaforan mukaan tulossa *työilta*, mikä jälleen kertoo jääkiekkoilun olevan pelaajan työtä. Myös rahallisten korvausten osuus tai puute voidaan huomioida metaforana, kuten esimerkissä 123. Rantanen on lähtenyt TPS:n liigakauden päätyttyä *talkootöinä* pelaamaan vielä kauttaan jatkaneen A-juniorijoukkueen riveihin, koska nuoren ikänsä vuoksi hänellä siihen oli mahdollisuus. Junioreissa pelaajille harvemmin palkkaa maksetaan, joten tästä syystä Rantasen kuvaillaan auttaneen kuin talkootöinä. Esimerkissä 124 kuvataan hie-man vastaavaan tapaan kuin esimerkissä 122 pelaajan olevan kuin työvuorossa, mutta esimerkissä 124 on vielä spesifimmin työn sisältö. Kun Lundqvist ottanee *torjuntahommat hoidettavakseen*, tarkoitetaan sillä, että Lundqvist on todennäköisesti joukkueen pelaava maalivahti illan ottelussa. Maalivahdin toimenkuvaan kuuluu torjuminen, eli *torjuntahommien hoitaminen*.

125. Ei mikään taitokolmikko, tai esteettisyydellään hurmaava ryhmä, vaan kolme kovan luokan *duunaria*. (HS 09.04.18 A30)

126. Eric Perrin *raatoi* 5–4 kavennuksen – –. (HS 10.04.18 A34)

Esimerkissä 125 otetaan entistä vahvemmin kantaa ahkeruuden ja työnteon arvostamiseen, ja vielä tarkemmin siihen, minkä tyyppisistä ahkeroilijista on kyse. Duunarin varsinainen merkitys on työmies tai työläinen. Kun metaforana puhumme kovan luokan *duunareista*, maalataan tällöin mielikuvaa tärkeistä kenttäpelaajista, jotka pärjäävät enemmän ahkeruudella kuin taidolla, samalla tehden rankimmat, ehkä jopa epämiellyttävimmät hommat. Oivaltavat avaussyötöt ja harhautukset saattavat jäädä joukkueen taitavimmalle kärjelle, mutta taklauksia ja ahtaita paikkoja kaihtamattomalla pelilläkin tehdään tulosta ja horjutetaan vastustajaa. Jo esimerkkivirkkeen alku yksiselitteisesti kertoo, että jääkiekon kontekstissa *duunarilla* harvemmin viitataan esimerkiksi taitavasti kauniilla harhautuksilla operoiviin taitopelaajiin. Esimerkki 126 kuvaa työn laatua *raata-*

miseksi, jolloin metafora kuvastaa sitä, että kavennusmaalin tekeminen on vaatinut Perriniltä jonkinlaisen rankan työsuorituksen.

127. Erik Thorell palasi kaukaloon tähän otteluun viikon *sairauslomalta*. (HS 06.04.18 A37)

128. Juha-Pekka Hytönen *lapioi* kumilaatan sisään – –. (HS 22.03.18 A37)

129. Jokereissa hän käytti tätä *asetta* tällä kaudella ahkerasti, mutta kaivoi parhaan *työkalunsa* esiin vasta kolmannessa MM-pelissä. (HS 09.05.17 A31)

Esimerkki 127 kuvastaa sitä, miten kaukalo nähdään pelaajan pääasiallisena työpaikkana. Erik Thorell on ollut loukkaantumisen vuoksi pois pelaavasta kokoonpanosta, jolloin hän on palannut kaukaloon ikään kuin työpaikalleen *sairauslomalta*. Metaforaksi tulkittavien ilmaisujen osalta tässä on kyseessä rajatapaus, sillä voi toki olla mahdollista, että virallisessa sanastossa puhutaan sairauslomista myös jääkiekko-organisaatioissa siinä missä muissakin yrityksissä, mutta aineistoni perusteella pidän tätä ilmausta metaforisena. Esimerkit 128 ja 129 puolestaan kertovat työssä usein tarvittavista työvälineistä. Esimerkissä 128 Hytönen käyttää työvälineenään kaukalossa metaforan mukaan lapiota, sillä hän on *lapioinut* kumilaatan sisään. Yksinkertaisemmin ilmaistuna Hytönen on vain laukonut kiekon maaliin. Varsinaista selitystä sille, miksi tässä yhteydessä viitataan juuri lapioimiseen, on tekstin perusteella vaikea sanoa. Ilmaisua saattaa esimerkiksi olla viittaus mailankäytön tapaan maalaa tehdessä, ”lapiomainen liike”. Yhtä lailla se voi olla vain toimittajan käyttämä värikäs ilmaisu ilman sen kummempaa lisäselvitystä. Esimerkin 129 virkkeessä nähdään mielenkiintoinen kahden käsittemetaforan punoutuminen pelaajan hyvästä kaukolaukauksesta kerrottaessa. Ensimmäisessä lauseessa tähän ominaisuuteen viitataan *aseena*, mutta seuraavassa lauseessa *ase* kuvataankin hänen *työkalunaan*. Tällöin pelaaja kuvataan metaforien avulla kuin palkkasotilaana, jolloin JÄÄKIEKKO ON TYÖ ja JÄÄKIEKKO ON SOTAA -käsittemetaforat nivoutuvat virkkeessä yhteen.

5.4.4. JÄÄKIEKKO ON RAKENNUS

Metafora-aineistoa tutkiessani löytyi mielenkiintoinen toistuva tema, jossa jääkiekosta puhuttiin kuin jonkinlaisesta rakennelmasta tai rakennuksesta. Tästä joukosta muodostui käsittemetafora JÄÄKIEKKO ON RAKENNUS. Tämä käsittemetafora liittyy läheisesti myös aiemmin analysoimaani JÄÄKIEKKO ON TYÖ -käsittemetaforaan, sillä kun jääkiekosta puhutaan kuin rakennuksesta, uutisoinnissa käytetään tällöin taajaan myös rakentamiseen viittaavaa terminologiaa. Yksi aiheeseen

liittyvä metafora löytyy myös lajin perussanastosta, sillä maalin *katto* mainitaan sääntökirjassa, ja sillä tarkoitetaan maaliverkon vaakatasossa olevaa yläosaa. (Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014–2018: 46).

JÄÄKIEKKO ON RAKENNUS -käsittemetaforan metaforien esiintyvyys omassa aineistossani on varsin runsasta, joten kiinnitin tämän alueen osalta huomioni myös siihen, että Suomalaisen (1998) artikkelissa tätä lähdealuetta ilmaisuineen ei ole mainittu käytännössä lainkaan. Suomela (1998: 46–47) tuo kyllä esiin joukkueen yhtenäisyyttä korostavia ilmauksia, joissa joukkueen toimintakyky kuvataan riippuvaiseksi siitä, että joukkue on kiinteä ja yhtenäinen kokonaisuus. Tämä ajatus kiinteästä ja yhtenäisestä kokonaisuudesta näkyy sisäänrakennettuna myös useissa JÄÄKIEKKO ON RAKENNUS -tyyppisissä metaforissa. Varsinaisten metaforien osalta näyttää kuitenkin siltä, että tämä lähdealue on uusi verrattuna 20 vuoden takaiseen, ainakin tällä laajuudella.

130. Nyt hän yrittää – – saada Leijonien *alakertaa* järjestykseen. (HS 20.09.16 A33)

131. Leijoniin tulivat pelaajat ihan eri *ovista*. (HS 20.05.17 B18)

132. Kun Rantanen pelasi – – ensimmäisen NHL-ottelunsa, ei hän suostunut irrottamaan otetta *ovenkahvasta*. (HS 11.05.17 A39)

133. – – pääsivät lyömään kiekot lähes tyhjään maaliin, kun Kärppien *alakerta* aukesi kuin kaupan ovi. (HS 04.04.18 A33)

Esimerkeissä 130–133 jääkiekkjoukkue tai sarja kuvataan *rakennuksena* sen eri osien kautta. Esimerkissä 130 joukkueen puolustus on joukkueen *alakerta*. Näemme siis joukkueen rakennuksena, jossa on useita kerroksia, jotka pelaajat muodostavat. Tällaisessa tasomallisessa on toisaalta nähtävissä myös viittaus suuntametaforaan, mutta luvussa 3.4 esittelemäni rajauksen mukaan en aihetta tässä tarkemmin käsittele. Esimerkki 131 kertoo, miten Leijoniin tulleet pelaajat ovat tulleet omista seurajoukkueistaan ja sarjoistaan kuin rakennuksesta, sillä he ovat tulleet *ovista*. Vastaavasti esimerkissä 132 Rantanen on noussut alemman sarjatason niin kutsutusta farmijoukkueesta NHL-joukkueeseen, ja haluaa pitää paikastaan NHL-joukkueessa tiukasti kiinni. Näin metaforana kuvattuna hän pitää kiinni *ovenkahvasta*. Esimerkissä 133 toistuu jälleen *alakerta* metaforana puolustuksesta puhuttaessa. Tässä esimerkissä mielenkiintoista on metaforaan yhdistyvä vertaus aukeavaan kaupan oveen. *Alakertaan*, eli puolustusalueelle pääsy on siis ollut ilmeisen helppoa.

- 134.** – – maalipaikkojen *rakentaminen* oli vaikeaa. (HS 17.02.18 B14)
135. Marjamäen peluuttaminen ja tapa *rakentaa* peliä on varovaista ja varmistele-
vaa. (HS 06.05.17 B20)
136. Voitto-osuman *arkkitehdit* olivat sentteri Suomela ja puolustaja Mikko Kuuk-
ka. (HS 24.03.18 B20)
137. Tilanteen *pääarkkitehti* oli kuitenkin Ilari Filppula – –. (HS 05.04.18 A33)

Rakennuksen olemassaolo ja ylläpito edellyttää erilaisia rakennustoimenpiteitä. Joukkue ei ole ainoa asia, joka on *rakennus*, sillä metafora näkyy myös pelin eri osa-alueissa ja tapahtumissa. Esimerkki 134 kertoo, että maalipaikat kuvataan *rakentamisena*, eli pelaajien huolellisina kuvioina ja ratkaisuina jäällä. Esimerkissä 135 Marjamäki on kuin jonkinlainen rakennusmestari, jolla on tietty tapa *rakentaa* peliä. Tällä metaforalla kuvataan pelin taktista puolta, esimerkiksi sitä, millä tavoin kiekon kanssa lähdetään hyökkäykseen. Rakentamisen prosessiin yhteys mielikuvissa löytyy ainakin huolellisesta suunnittelusta ja toteutuksesta sekä ihmisten yhteistyöstä. Esimerkissä 136 kahta pelaajaa kuvaillaan voitto-osuman *arkkitehdeiksi*. Arkkitehti suunnittelee rakennuksia, joten ymmärrämme pelaajat näin metaforan kautta jonkinlaisiksi suunnittelijoiksi, jotka ovat vastuussa lopputulemasta. Pelaajien suunnitelmat ovat esimerkiksi konkretisoituneet voittoaaliksi. Esimerkissä 137 on syntynyt avausmaali, ja maaliin johtaneen tilanteen suunnittelijana, *pääarkkitehtina*, pidetään Filppulaa. Hän saa metaforan kautta kunnian lopputuloksesta, vaikka varsinaisen maalin toteuttaja olikin toinen pelaaja.

- 138.** Hyvät peliesitykset nostivat Tolvasen tälle tasolle ja *paaluttivat* Peltolan kisapaikan. (HS 10.02.18 B24)
139. Tehokas alivoima ja tuottava ylivoima *rakentavat vahvan peruskiven* – –. (HS 16.02.18 A32)
140. Onkohan asema jo *sementoitu*? (HS 22.03.18 A37)
141. – – tarvittaessa sieltä löytyi *betonipuolustus* – –. (HS 08.04.18 A25)
142. Hän *naulasi* vielä toisenkin kiekon maaliin – –. (HS 08.04.18 A25)

Esimerkeissä 138–142 nähdään ilmaisuja, jotka viittaavat rakennuksen materiaaliin osiin. Esimerkissä 138 on metafora *paaluttaminen*, joka alkuperäisessä merkityksessään voidaan yhdistää rakennuksen pohjan tukemiseen. Tässä esimerkissä Peltolan kisapaikka on ansaittu hyvillä peliesityksillä, ja metafora korostaa, että kisapaikka on hyvien suoritusten myötä kuin vankalle pohjalle rakennettu. Esimerkissä 139 nähdään jälleen joukkue *rakennuksena*, sillä hyvä alivoima- ja ylivoimapelaaminen metaforan mukaan *rakentavat vahvan peruskiven*. Peruskivi on osa rakennuksen perustaa, joka on olennainen osa rakennuksen pysymistä koossa. Esimerkissä 140 puhu-

taan aseman *sementoinnista*, jolla viitataan maalivahti Lankisen ykkösmaalivahtipaikan varmistumiseen. Sementointi tarkoittaa päällystämistä tai vahvistamista sementillä, joten lukijan on varsin helppo muodostaa yhteys merkityksissä. Esimerkki 141 puhuu omaa kieltään siitä, kuinka kova puolustus on tarvittaessa. Kun puolustuksen ilmaistaan olevan *betonia*, sen kovuus konkretisoituu lukijalle. Betoni on yleisesti rakentamisessa käytettävä sementin, kiviaineksen ja veden kovettuva seos (Kielitoimiston sanakirja). Esimerkissä 142 pelaaja on *naulannut* kiekon maaliin. Naula on rakentamisessa usein käytetty kiinnitysväline, joka lyödään tai hakataan vasaraa käyttäen. Vaihtoehtoisesti naula voidaan myös ampua naulauspistoolilla. Kaikki nämä ilmaisut, lyöminen, hakkaaminen ja ampuminen, ovat yhtä lailla käytössä aineistossani kiekon maaliin laukaisemisesta puhuttaessa, joten ymmärrämme hyvin *naulaamisen* kautta, mitä pelaaja on tehnyt.

143. Kukaan ei pelannut itseään *ulos* tilanteista. (HS 19.05.17 A37)

144. Pilli soi, poika *pihalle* – – (HS 21.05.17 A24)

Halusin nostaa lopuksi vielä omalla tavallaan kiinnostavat metaforat, jotka ovat nähtävissä esimerkeissä 143 ja 144. Jo aiemmissa esimerkeissä kerrottiin, kuinka tilanteella voi olla *pääarkkitehti*, ja kuinka maalipaikkojen kaltaisia tilanteita tai kokonaista peliä *rakennetaan*. Koska tilanne tai peli voidaan näin ollen nähdä *rakennuksena*, voidaan siellä olla sisällä tai ulkona, kuten esimerkit osoittavat. Pelaaja voi pelata itsensä *ulos*, kuten esimerkissä 143. Tällä ilmaisulla voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pelaaja on arvioinut jonkin pelitilanteen väärin, mistä johtuen hän ei pysy esimerkiksi käynnistyneen hyökkäyskuvion mukana. Esimerkissä 144 pelaaja puolestaan joutuu hetkeksi *pihalle* koko pelistä. *Pihalle* joutumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä 2 minuutin jäähyrangaistusta.

5.4.5. JÄÄKIEKKO ON RUOKAILUA

Ruokailun lähdealueeseen viittaavien metaforien kirjo nousi aineistostani esille, joten käsittemetaforan muodostuminen esimerkkeineen analyysin kohteeksi oli selviö. Osan ilmaisuista voi myös nähdä luontevana jatkumona aiemmin kohdassa 5.1.3 esittelemääni käsittemetaforaan JÄÄKIEKKO ON SAALISTAMISTA, sillä joukkueet saattavat olla *nälkäisiä*, ja ottelusta *saalistettu* voitto voi olla *maukas*, eli hyvänmakuinen kuin nautittu ateria. *Nälkää* ja *ravintoa* esille tuoville metaforille toinen läheinen käsittemetaphora on JÄÄKIEKKO ON ELÄMÄ, jonka esittelin aiemmin kohdassa 5.1.4. Jääkiekon ja useiden muiden palloilulajien perussanastossa on myös yksi ruokailuun viittaava

vakiintunut termi, 'syöttäminen', jolla kuvataan pelivälineen antamista toiselle pelaajalle. Yleisesti ottaen ruokailuun viittaavissa metaforissa on jälleen kyseessä yksi lähdealue, jota Suomela (1998) ei ole nostanut omassa artikkelissaan lainkaan esille, joten lähdealueella on mahdollisesti tutkimuksessani myös uutuusarvoa.

145. – – ja vakuutti, että lauantaina Jyväskylän pelissä riittää takuulla *nälkää*. (HS 24.03.18 B20)

146. *Nälkäinen* IFK lähti puolustamaan ja hakemaan hyvää tulosta – –. (HS 04.04.18 A33)

147. Maalintekijä oli joutunut *elämään liian vähällä ravinnolla* aivan liian pitkään. (HS 16.02.18 A32)

Esimerkissä 145 pelaaja on vakuuttanut, että pelaajille riittää *nälkää* seuraavassa ottelussa. Nälkä viittaa tunteeseen ravinnon tarpeesta, ja kuvaannollisesti se tässä kohdassa tarkoittaa himoa ja paloa saavuttaa seuraavassa ottelussa voitto. Vastaavasti esimerkissä 146 joukkuetta kuvataan *nälkäiseksi*, jolloin joukkue ikään kuin himoaa ottelusta voittoa. Esimerkissä 147 nälkään viitataan *liian vähällä ravinnolla elämiseksi*, jolloin pelaaja on kuin nääntymässä. Maalintekijän *ravintona* nähdään hänen tekemänsä maalit, eli maalintekijä tarvitsee riittävästi maaleja *elääkseen*, sillä muuten hän kuihtuu.

148. Sebastian Aho on helppo nähdä jakamassa yhtä *maukkaita* syöttöjä kuin – –. (HS 20.05.17 B18)

149. Kärpät haki *maukkaan* 4–3 jatkoerävoiton – – (HS 06.04.18 A37)

150. Helsingin IFK:lle taas *kitkerä* tappio jatkoajalla (HS 25.03.18 A27)

151. Kolmena keväänä sitä ennen tuli vähän *hapanta* hopeaa. (HS 14.02.18 A35)

152. Lisää *maustetta* lauantain kohtaamiseen tuo – – (HS 20.09.16 A34)

Aineiston perusteella ymmärrämme erilaisia jääkiekon pelisuorituksia ja kokemuksissa sekä niiden makuaistimme meille tuomien miellelyhtymien perusteella. Yleisesti pidämme hyvänmakuisesta ruuasta, ja se herättää meissä tietynlaisia tuntemuksia. Esimerkiksi elintarviketeollisuuden yritys Atria on kiteyttänyt tunnuslauseensa muotoon ”Hyvä ruoka, parempi mieli”. Mauista makea on sellainen, jonka koemme erityisen usein hyväksi ja erityiseksi herkuttelumauksi. Esimerkissä 148 Sebastian Ahon kuvaillaan jakavan *maukkaita* syöttöjä, jolla tarkoitetaan syöttöjen olevan erityisen hyviä. Tällainen erityisen hyvä syöttö myös usein tuottaa mielihyvää hyvän maun tapaan kanssapelaajien lisäksi katsojille eräänlaisena silmänruokana. Esimerkissä 149 voitto on

ollut *maukas*, eli ikään kuin maistunut erityisen hyvältä. Syynä tähän on ollut voiton eteen tehty kova työ, nousu takaa-ajoasemasta jatkoerän kautta voittoon, joka saa voiton ilmeisesti tuntu-
maan *maukkaalta*. Vastaavasti tappiollinen ottelu on huono kokemus, johon yhdistetään yleisesti vastenmielisinä pidettyjä makukokemuksia. Yleisesti huonoista kokemuksista käytetään myös sanontaa 'jäi paha maku suuhun'. Esimerkissä 150 IFK:n tappio kuvataan *kitkeränä*, eli tappiosta välittyvä selvästi siitä aiheutunut mielipaha. Hopeamitalia pidetään usein hävittynä mitalina, sillä esimerkiksi finaaliottelussa hopeamitalin saaminen edellyttää ottelun häviämistä. Näin esimerkis-
sä 151 tuo finaaliottelun häviäminen yhdistyy ruokailuun niin, että hopea on *hapanta*, eli kuin pilaantunutta tai muutoin ikävänmakuista. Näin ymmärrämme, että hopea on jollain tapaa huono, mikä sotii sitä perusoletusta vastaan, että mitali on urheilussa saavutuksesta jaettava tunnustus ja palkinto. Esimerkissä 152 ottelu on kuin lounas, sillä se maistuu jo joltain, mutta siihen on tuotu vielä lisää *maustetta*. Metafora tarkoittaa tässä tapauksessa jotain ekstraa, ylimääräistä tunnetta, sillä se viittaa aiemmin Lukossa vaikuttaneen taustahenkilön työpaikan vaihtumiseen ottelun toisen osapuolen, Jukurien organisaatioon.

153. Kanadalaiset laittoivat *pannun kiehumaan* toisessa erässä ja Leijonat *porisivat helteessä*. (HS 23.02.18 A36)

154. – – Turun Palloseura nousi voittajaksi todellisessa *maalikimarassa* SaiPaa vastaan. (HS 23.03.18 A35)

Esimerkissä 153 Kanadalaiset ovat laittaneet *pannun kiehumaan* kuin puhuttaisiin kahvinkeitosta. Kofeiinipitoisena juomana kahvi tunnetaan piristävistä vaikutuksestaan, joten metaforan voi tulkita niin, että kanadalaiset ovat saaneet peliinsä lisävirtaa kuin olisivat juoneet kahvit, ja kiristäneet tahtia. Tahdin kiristäminen on tuonut Leijonille tukalat oltavat kuin helteisessä lämmössä, joten metaforaan sopien Leijonat ovat *porisseet helteessä*. *Helle*-metaforan käyttö rikko ajatusta siitä, että kanadalaiset olisivat keittäneet pannussa suomalaisia, vaikka *poriseminen* siihen vahvasti viittaakin, mutta tämäkin tulkinta on hyvä mainita. Esimerkissä 154 on merkitykseltään varsin mielenkiintoinen ilmaisu. Kimara tarkoittaa cocktailia, tarkemmin siis useista alkoholilajeista koostuvaa juomasekoitusta tai annosmaljassa tarjottavaa tietynlaista ruoka-annosta, kuten hedelmälajitelmaa (Kielitoimiston sanakirja). Merkitykseltään kimarassa on siis paljon kaikenlaista. *Maalikimara* metaforana kertookin ottelussa tulleen erityisen paljon maaleja, sillä ottelu on päätynyt 6–5.

155. Ottelun Etelä-Koreaa vastaan piti olla kevyen hien nostattava *välipala* – –. (HS 21.02.18 A32)

156. Ei vain pystynyt ottamaan isompaa *viipaletta tarjolla olleesta kakusta*. (HS 22.02.18 A30)

157. Tappara odottaa *pihvin paistumista*. (HS 12.04.18 A37)

158. IFK:n ja Kärppien sarja on niin tasainen, fyysinen ja voimia vaativa, että *paisti kypsyä* Tapparan *ahmittavaksi*. (HS 12.04.18 A37)

Kun aiemmissa esimerkeissä nähtiin makuja ja *maustamista*, niin esimerkit 155–158 kertovat tarkemmin minkälaisia aterioita jääkiekossa on tarjolla. Esimerkissä 155 ottelua on pidetty niin helppona, että se olisi Suomen maajoukkueelle pelkkä *välipala*, eli ikään kuin päivän pääaterioiden välissä syötävä kevyt ruoka. Pääateriat ovat tästä kulmasta ajatellen niin sanottuja isoja kiekkomaita, joiden kanssa käydään tiukimmat ja arvokkaimmat kamppailut. Esimerkissä 156 *kakku* on metafora pelaajan ulottuvissa olevasta vastuusta ja painoarvosta turnauksessa. Kun pelaaja ei pystynyt ottamaan isompaa *viipaletta tarjolla olleesta kakusta*, hänen tasonsa ei riittänyt tiettyä tasoa suurempaan vaikutukseen otteluiden ja turnauksen kulkuun. Esimerkit 157 ja 158 ovat molemmat samasta tekstistä, ja näistä esimerkki 157 muodostaa kyseisen tekstin otsikon. *Pihvi* ja *paisti* ovat metafora finaaliotteluun Tapparaa vastaan pääsevälle joukkueelle, joka ratkotaan Kärppien ja HIFK:n välisessä välieräsarjassa. Tappara on voittanut välieräsarjansa suurin otteluvoitoin neljässä ottelussa 4–0, kun taasen Kärpät ja HIFK ovat pelanneet tekstiä kirjoitettaessa jo viidennen ottelunsa ilman lopullista ratkaisua. Näin ollen joukkueet pelaavat vielä ainakin kuudennen keskinäisen ottelun, kun Tappara samanaikaisesti lepää ja kerää voimiaan. Toimittaja kuvailee Kärppien ja HIFK:n välieräsarjaa niin tasaiseksi, fyysiseksi ja voimia vaativaksi, että hyvin levänneelle Tapparalle vastaan asettuva joukkue on kuin valmiiksi pehmitetty ja kypsytetty paisti, joka helposti ahmitaan pois lautaselta, eli voitetaan. Niinpä Tappara vain odottelee *pihvin paistumista*.

6. YHTEENVETO, PÄÄTELMÄÄ JA POHDINTAA

Tutkimusaineistoni koostui yhteensä sadasta Helsingin Sanomien jääkiekkouutisoinnin tekstistä. Aineisto poiki lopulta yli 150 esimerkin arvoista nostoa analyysiosiooni kertomaan siitä, millaisia metaforia esiintyy jääkiekkouutisteksteissä, miten ne konstruoivat todellisuutta ja millaisia mielikuvia ne välittävät. Olen myös pyrkinyt analysoimaan käsittemetaforien esiintymistä kontekstissaan, eli sitä, miksi juuri tietyn lähdealueen metaforat toistuvat jääkiekkouutisoinnissa. Mielestäni onnistuin analyysiosiossani käsittelemään ja nostamaan esille useita mielenkiintoisia havaintoja, sekä analysoimaan laajasti sitä, miten ja millaisten metaforien kautta toimittajat jääkiekosta kertovat. Tutkimukseni taustalle valitsemani kognitiivinen metaforateoria soveltui mielestäni erinomaisen hyvin teoreettiseksi viitekehyykseksi metaforia pursuavan jääkiekkouutisoinnin kattavaan analysointiin.

Ennako-oletuksen mukaisesti sotaan tai muuten väkivaltaiseen toimintaan viittaavat metaforat olivat hyvin suuressa osassa myös omassa aineistossani. Tähän lopputulokseen päätyi myös Suomela (1998: 35) omassa artikkelissaan. Toin kuitenkin uusia näkemyksiä ja löydöksiä jääkiekkouutisoinnin metaforista Suomelan yli 20 vuoden takaiseen artikkeliin verrattuna, sillä nostin tässä työssä esille ja analysoitavaksi jopa kolme merkittävää käsittemetaforaa, joita Suomela ei artikkelissaan tuonut esille lainkaan. Lisäksi Suomela (1998: 39–40) piti omassa artikkelissaan yleisenä metaforisten ilmaisujen lähdealueena nyrkkeilyä, mutta oman tutkimukseni perusteella en enää voi tätä täysin allekirjoittaa. Omassa aineistossani esiintyi joitakin nyrkkeilyn lähdealueeseen tulkittavia metaforia, kuten *tyrmäys ja isku*, mutta kokonaisuutena kyseisestä lähdealueesta ei omassa aineistossani kovinkaan laajasti metaforisia ilmauksia näkemystäni mukaan ollut ammennettu, eikä se varsinkaan lähdealueena muodostanut oman käsittemetaforan arvoista tarkasteltavaa kokonaisuutta muihin lähdealueisiin verrattuna. Tämä siitäkin huolimatta, että oma aineistoni oli hieman kookkaampi kuin Suomelan (1998). Kyseessä saattaa näin ollen olla näkemysellisen eron sijaan yksinkertaisesti nyrkkeilymetaforien vähentyminen jääkiekkouutisoinnissa 20 vuoden takaiseen ajanjaksoon verrattuna.

Yhteensä luokittelin metaforia 15 merkittävimmän aineistosta hahmotettavan käsittemetaforan alaisuuteen. Tämä ei siis suinkaan tarkoita, että näiden käsittemetaforien piiriin mahtuisivat läheskään kaikki metaforiset ilmaisut, mutta aineistoni ollessa riittävän kookas on aineistoa läpi käydessä ollut mahdollista huomata toistuvat ja merkittävät lähdealueet, jotka erottuvat

vähemmän toisteisista lähdealueista tai yksittäisistä metaforisista ilmaisuista. Jääkiekon fyysisyyttä ja väkivaltaisuutta on käsitelty tässä työssä jo useasti, eikä fyysisyyden heijastuminen urheilujournalismin kieleen jääkiekon kaltaisessa kontaktiurheilulajissa ole millään tavalla yllätys. Sotaan tai muuten väkivaltaan viittaavat maskuliiniset metaforat olivat aineistossa paljon esillä, mutta myös muunlaisille metaforille oli erittäin runsaasti sijaa. Esimerkiksi matkaan, näytelmiin ja tarinoihin viittaavat metaforat tekevät jääkiekkouutisista kertomuksellista luettavaa ja korostavat jääkiekon viihteellistä aspektia, jossa voidaan nähdä vahva vastavoima sille, että lajista puhutaan samanaikaisesti sotimisen ja taistelun kautta. Jääkiekko on vauhdikasta urheilua, jossa kentällä mennään päästä päähän rivakalla tahdilla, ja tämän vauhdikkuuden voi nähdä heijastuvan aineistossa esimerkiksi ajoneuvoon ja nopeuskilpailuun liitettävien metaforien kautta.

Työssäni jätin käsittelemättä joitakin lähdealueita, joista löytyi myös vähäisesti metaforisia ilmaisuja, sillä pidin isoimpia muodostettavia kokonaisuuksia merkittävimpinä tutkimukseni kannalta. Koen tarpeelliseksi kuitenkin tuoda tässä esiin merkittävyyskynnyksen alittaneet käsittemetaforat, mikäli joku esimerkiksi 20 vuoden päästä tarkastelee jääkiekkometaforia uuden aineiston voimin. Ylijääneitä olivat JÄÄKIEKKO ON UHKAPELI, johon kuului esimerkiksi pelikortteihin viittaavia metaforia, JÄÄKIEKKO ON LUONNONILMIÖITÄ, jossa näkyivät säätilaan viittaavat metaforat, sekä JÄÄKIEKKO ON JUHLA, jossa jääkiekosta puhuttiin erilaisilla juhlimiseen viittaavilla metaforilla, kuten *maalikarkelot*.

Kuten aiemmin työssäni esittelin, jääkiekkoselostusten metaforia ovat hiljattain tutkineet pro gradu -tutkielmissaan ainakin Netta Kivimäki (2015) ja Tomi Nordlund (2016). Nordlundin aineistossa otteluita olivat selostaneet eri henkilöt, kun taas Kivimäen tutkimus keskittyi yksittäiseen selostajaan, sillä hän tutki spesifisti suosikkiselostajana pidetyn Antero Mertarannan puhetta. Nordlundin ja Kivimäen tutkimuksiin nähden oma tutkimustyöni täydentää hyvin viimeaikaisista jääkiekkokielen metaforatutkimusta tuomalla nykyaikaisen katsauksen myös jääkiekon tapahtumien tekstimuotoiseen kuvailuun. Kuten luvussa 2.4 mainitsin, tutkimukseni pohjalta saattaa olla mahdollista tehdä vertailua puhutussa kielessä käytettyjen metaforien kanssa jääkiekossa. Vertailumahdollisuus pohjautuu yhteisen lajin, jääkiekon lisäksi myös materiaalin luonteeseen. Jääkiekkoselostuksissa ottelun kulkua kuvaillaan reaaliajassa, kun taasen tutkimusaineistoani hallitsevat otteluraportit kuvailevat otteluiden tapahtumia jälkikäteen. Myös Nordlund (2016: 66) mainitsi tutkielmansa lopussa potentiaalisesti jatkotutkimusaiheeksi sanomalehtien urheiluraporttien metaforisten ilmaisujen vertaamisen selostuspuheen kanssa.

Olin tutkimuksessani rajannut aineiston koskemaan vain miesten jääkiekkoiluun liittyviin uutisteksteihin. Perusteluina olivat uutismateriaalin parempi saatavuus sekä naisten ja miesten jääkiekon eroavaisuudet ja siten aineiston yhteneväisyyden säilyttäminen. Naisten jääkiekossa taklaaminen on kielletty, millä on suora vaikutus lajin fyysisyyteen. Tämä oli tutkimukseni kannalta oleellista huomioida, sillä otteluiden tapahtumia kuvaillessa tapahtumien luonne voi vaikuttaa suuresti kielessä käytettäviin metaforiin. Jatkotutkimuksen näkökulmasta mielestäni hedelmällistä olisi selvittää, värittävätkö urheilutoimittajien usein käyttämät väkivaltaan viittaavat tai muuten jollain tapaa maskuliinisina pidetyt metaforat yhtä runsaasti myös naisten jääkiekkoa koskevaa uutisointia?

Naisten jääkiekkouutisointia koskevassa jatkotutkimuksessa olisi hyvä tarkastella naisten jääkiekkouutisoinnissa käytettävää kieltä laajemminkin, kuin vain siinä esiintyviä metaforia, jotta tutkimuksesta tulisi mielekäs ja riittävän laaja kokonaisuus. Kuten jo aineistonkeruun kompleksisuuden osalta luvussa 4.3 totesin, ei ollut mielekästä luoda katsausta varsinaisen pääaiheeni oheen tässä työssä, ja mielestäni aihe ansaitsee laajemman tarkastelun metaforiin keskittymisen sijaan. Myös Suomela (1998: 47) mainitsi artikkelinsa lopuksi, että olisi kiinnostavaa tutkia, miten naisten jääkiekkoa koskevat uutiset poikkeavat miesten jääkiekkoa koskevista uutisista. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että miesten jääkiekkouutisoinnoissa lajin fyysisyys yhdistyy miesten keksimään kieleen ja sitä kautta esimerkiksi toimittajien käyttämään kieleen rakentamaan tietynlaista mielikuvaa lajista, joten Suomelan ehdotus on varsin looginen ja kiinnostava.

Kolamon (2018: 135) mukaan keskeiset tavat vähätellä naisurheilijoita valtamediassa ovat suoritusten, saavutusten ja taitojen vähättely, huomion kääntäminen ulkonäköön ja heteroseksuaaliseen sukupuolijärjestykseen ja -kuvastoon sekä infantilisoiminen. Yksi jatkotutkimusaiheen näkökulma voisikin olla, näkyvätkö esimerkiksi nämä mainitut vähättelyn tavat myös jääkiekkouutisoinnin kielessä?

Naisten jääkiekkouutisten kielenpiirteiden lisäksi yksi mahdollinen tutkimusaihe, joka tätä työtä tehdessä nousi mieleeni, olisi urheilujournalismin muutoksen tutkiminen. Tässä verrantona käytän Kari Koljosen (1998) tekemää varsin mielenkiintoista tutkimusta Helsingin Sanomien urheilujournalismin muutoksesta vuosina 1973–1998, eli 25 vuoden ajanjakson aikana. Koljosen tutkimuksesta on nyt tullut kuluneeksi jo 20 vuotta, joten voisi hyvinkin kuvitella, että vastaavalle muutoksen tutkimukselle olisi piakkoin taas sijaa. Jos pohditaan muutoksia, joita tällä ajanjaksolla on koettu, niin on selvää, että ainakin mediakentässä ja median kulutuksen tavoissa

on tullut hurjasti uutta aikavälillä 90-luvun lopulta 2000-luvun toisen vuosikymmenen lopulle tultaessa. Internet oli 90-luvulla varsin alkutekijöissään, eikä esimerkiksi sosiaalisesta mediasta ollut vielä tietoaakaan. Internetin ja älylaitteiden mukanaan puhaltamat uudet tuulet ovat tuoneet meille myös paljon uusia tapoja kuluttaa mediaa. Internet on kasvattanut esimerkiksi urheilun suoratoistolähetysten tarjontaa suomalaisille tv-aikakauteen verrattuna moninkertaiseksi. Nykyiset palveluntarjoajat mahdollistavat suosikkiurheilulajien seuraamisen käytännössä mistä päin maailmaa tahansa, minne modernit verkkoyhteydet vain suinkin ulottuvat. Uusi tutkimus journalismin muutoksesta voisikin toimia varsin kiinnostavana jatko-osana Koljosen tekemälle työlle.

Myös uudet urheilulajit ovat kasvattaneet viime vuosina suosiotaan, mistä hyvänä esimerkkinä elektronisen urheilun nousu parrasvaloihin ja etenkin nuoren sukupolven suosikiksi. Uusien lajien nousu valtavirtaan tuo varmasti tuo myös uutta ja kiinnostavaa tutkittavaa niin kielien kuin journalisminkin näkökulmasta.

Jääkiekkouutisten metaforia käsitellyt tutkimukseni oli omalta osaltani kiehtova syväasukellus jääkiekkokielen ja -metaforien maailmaan. Toivonkin, että tässä työssä tekemäni analyysi kantaa jääkiekkouutisoinnin metaforien osalta vielä vuosiksi eteenpäin, ja mikä tärkeintä, että tutkimukseni toimisi innoittajana edelleen metaforien sekä urheilukielen eri osa-alueiden ja kehityksen tutkimukselle.

LÄHTEET:

- AIRAKSINEN, SAARA 2016: *Urheiluseurojen talutusnuorassa? Suomenkielisten 5–7-päiväisten paikallis- ja maakuntalehtien urheilutoimittajien näkemyksiä kriittisyydestä*. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto, journalistiikka.
- ANTTILAINEN, SUSANNA 2009: *Johtajuuden rakentuminen toimitusjohtajan blogitekstissä – metafora-analyysi tapauksesta Finnair*. Pro gradu – tutkielma. Helsingin kauppakorkeakoulu, talouselämän viestintä.
- ELOVAARA, RAILI 1992: *”Olen tyhjä huone” – Tutkielma sanataiteen metaforista ja symboleista*. Helsinki: Yliopistopaino.
- ESKOLA, JARI & SUORANTA, JUHA 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- FORSS, RISTO – HONKAVAARA, AARNE – TAMMINEN, JUHANI – WAHLSTEN, JUHANI – LINDROOS, HANNU – SIUKONEN, MARKKU (toim.) 1979: *Suuri jääkiekkoteos I*. Jyväskylä: Oy Scandia Kirjat Ab.
- GIBBS, RAYMOND W. & STEEN, GERARD J. (toim.) 1999: *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- HAAKANA, PIIA 2006: *Naisjääkiekon lajiansalyysi ja harjoittelu*. Valmentajaseminaarityö. Jyväskylän yliopiston liikuntabiologian laitos.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19919/VTE%20Haakana.pdf?sequ6>
 (29.10.2016).
- HELASVUO, MARJA-LIISA 1992: Kuka komentaa ja ketä? Pala generatiivisen syntaksin terminologiaa haarukassa. – Lauri Hirvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 314–327. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HELSINGIN SANOMAT 2016: *Vain menestys ratkaisee lajin suosiossa*, 26.2.2016.
<http://www.hs.fi/urheilu/a1456116737962> (02.10.2016).
- HELSINGIN SANOMAT 2018: *Ikoneita, tähtiä ja lupauksia* s. A31–A32, 11.4.2018
- HEINONEN, TARJA RIITTA 2013: *Idiomien leksikaalinen kuvaus kielenkäytön ja vaihtelun näkökulmasta*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, yleinen kielitiede.
- HÄÄRÄ, MIRKA 1988: *Sanomalehtien jääkiekkoselostusten metaforat*. Pro gradu – tutkielma.

Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

ILTA-SANOMAT 2002: *Timo Jutilalle oma kiakkosanakirja*, 22.11.2002.

<https://www.is.fi/urheilu/art-2000000261115.html> (3.3.2019)

ITKONEN, ESA 1994: Kulttuurin ja kielen ”syvärakenne”. *Kanava* 3/2009 s. 157–160.

JÄKEL, OLAF 1999: Kant, Blumenberg, Weinrich: Some Forgotten Contributions to the Cognitive Theory of Metaphor – Raymond W. Gibbs & Gerard J. Steen (toim.), *Metaphor in Cognitive Linguistics* s. 9–27. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014-2018. Suomen Jääkiekkoliitto & IIHF 2014.

<http://www.jaakiekkotuomarit.com/tiedostot/files/Saantokirja2014-2018.pdf> (11.02.2019).

KARI, ERKKI 1993: *Naulan kantaan. Nykysuomen idiomisanakirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KERÄNEN, MINNA 2012: *Urheilupiireissä kielenkäyttö muuttuu totaalisti – Kyselytutkimus naisjääkiekkopelaajien kielenkäytöstä ja kielellisistä asenteista*. Pro gradu -tutkielma.

Jyväskylän yliopisto, suomen kielen oppiaine.

Kielitoimiston sanakirja. <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi> (20.10.2016).

KIVIMÄKI, NETTA 2015: *Antero Mertarannan jääkiekkoselostusten metaforista*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, suomen kieli.

KLEMETTINEN, RIINA 2010: Sinetöidyt huulet. *Kielikello* 3/2010.

<https://www.kielikello.fi/-/sinetoidyt-huulet> (4.3.2019)

KOLAMO, SAMI 2018: *Mediaurheilu. Tunnetalouden dynamo*. Tampere: Vastapaino.

KOLEHMAINEN, TARU 2000: Duuri ja molli. *Kielikello* 4/2000.

<https://www.kielikello.fi/-/duuri-ja-molli> (23.3.2019)

KOLJONEN, KARI 2000: *Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyysiin. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto

KOSKI, MAUNO 1992: Erilaisia metaforia. – Lauri Hirvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 13-32. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

KRAPPE, JOHANNA 2007: Monimerkityksinen metafora. – Siru Kainulainen, Kaisu Kesonen & Karoliina Lummaa (toim.), *Lentävä Hevonen. Välineitä runoanalyysiin* s.145-165. Tampere: Vastapaino.

KUNELIUS, RISTO 2003: *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*.

- Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- KUVANLUKUTAITO – VIESTINTÄTIETEIDEN YLIOPISTOVERKOSTO. *Semiotiikka: Visuaalinen metafora*. <https://viestintatieteet-wiki.wikispaces.com/Kuvanlukutaito> (17.11.2016).
- LAKOFF, GEORGE 1990: The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image-schemas? *Cognitive Linguistics* 1 s. 39–74. Ei painotietoja saatavilla.
- LAKOFF, GEORGE & TURNER, MARK 1989: *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphors*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- LAKOFF, GEORGE & JOHNSON, MARK 1980: *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LAKOFF, GEORGE & JOHNSON, MARK 1999: *Philosophy In The Flesh. The Embodied Mind And Its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
- LAKOFF, GEORGE & JOHNSON, MARK 2003: *Metaphors We Live By*. 1980. Chicago: The University of Chicago Press.
- LAPPALAINEN, MIRKKA 2009: *Susimessu – 1590-luvun sisällissota Ruotsissa ja Suomessa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- LEESON, PETER T. 2009: *The Invisible Hook: The Hidden Economics of Pirates*. New Jersey: Princeton University Press.
- LEINONEN, KIMMO – LINDEGREN, PENTTI 2013: *Leijonapolku – Jääkiekon maailma 2014*. Helsinki: Readme.fi.
- LÄHDESMÄKI, OLLI 2014: *Jääkiekon Liiga-organisaatioiden kannattavuus ja vakavaraisuus*. Maisterin tutkinnon tutkielma. Aalto-yliopisto, laskentatoimi.
- LÄNSIVÄYLÄ 2016: *Jalkapallolla eniten harrastajia – se lyö lätkän, hiihto on alamäessä*, 28.2.2016. <http://www.lansivayla.fi/artikkeli/369185-jalkapallolla-eniten-harrastajia-se-lyo-latkan-hiihto-on-alamaessa> (16.10.2016).
- MARTEL, JEAN-PATRICE 2019: Origins of Ice Hockey. *The Canadian Encyclopedia*. 6.2.2019. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/origins-of-ice-hockey> (3.3.2019)
- METSÄHALLITUS: *Kalastaja – muista kalojen uudet alamitat*. 2.7.2014. Eraluvat.fi. <https://www.eraluvat.fi/ajankohtaista/ajankohtaista/uutiset/kalastaja-muista-kalojen-uudet-alamitat.html> (21.04.2019).
- MÜLLER, CORNELIA 2008: *Metaphors Dead and Alive, Sleeping and Waking. A Dynamic View*. Chicago & London: University of Chicago Press.

- MÄKELÄ, ANNU 2006: *Kauneuden korostusta vai urheilun arvostusta? Tutkimus naisyleisurheilun uutisoinnista Helsingin Sanomissa vuosien 1983 ja 2005 MM-kilpailujen yhteydessä*. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos.
- NIKANNE, URPO 1992: Metaforien mukana. – Lauri Hirvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 60–78. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- NORDLUND, TOMI 2016: *Selostajat tulossa – jääkiekkoselostusten metaforien nykyisestä luonteesta*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, suomen kielen tutkinto-ohjelma. *Olympiakomitea.fi*. Olympiahistoria; Olympialajit; Talvilajit; Jääkiekko. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/olympiahistoria/olympialajit/talvilajit/jaakiekkko/> (23.02.2019).
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2008: Kielikuvia kaikkialla. – Tiina Onikki-Rantajääskö & Mari Siirainen (toim.), *Kieltä kohti* s. 49–65. Keuruu: Otava.
- PALLOLIITTO: *Jalkapallon harrastajamäärä murskaa ennätyksiä*, 15.08.2016. *Palloliitto.fi*. <https://www.palloliitto.fi/uutiset/suomen-palloliitto/jalkapallon-harrastajamaara-murskaa-ennatyksia> (16.10.2016).
- PIRINEN, RIITTA 2006: *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- PÄIVÄRINTA, ANNE 2010: Kognitiivinen metafora runoanalyysin selkärankana? Dylan Thomasin ”After the funeral” -runon ruumiilliset kielikuvat ja koherenttiuden haaste. *Avain* 4/2010 s. 5–23.
- PÄNKÄLÄINEN, SEPPO 1998a: Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin ja sen tutkimuksen historiaan. – Anssi Halmesvirta & Heikki Roikonen (toim.) *Urheilu, historia ja julkisuus* s. 45–54. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy
- PÄNKÄLÄINEN, SEPPO 1998b: *Suomalainen urheilujournalismi*. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro XV. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- RÄIKKÄLÄ, ANNELI 1992: Laituri veti lämärin kassiin – Vähän jääkiekon kielestä. *Kieliviesti* 1/1992 s. 6–8. Tukholma: Ruotsinsuomalainen kielilautakunta.
- SALMINEN, ANTTI 2009: Metafora – Tulkinnan syövästä kielikritiikkiin. *Niin & Näin* 2/2009. <https://www.netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn092-19.pdf> (4.3.2019).

- SALOMAA, JANNE 2015: Selostuskoppi on miesten huone. *Journalisti* 2/2015. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/2/miesten-laji/> (25.2.2019).
- SIVENIUS, ANTTI-JUSSI & VOUTILAINEN, MIKKO 2007: *Katsojien asennoituminen jääkiekon aggressiiviseen pelityyliin ja sääntörikkeiden hyväksymiseen*. Liikuntapedagogiikan Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos.
- SOLKINEN, KRISTA 2014: *Kognitiiviset metaforat kehitysvammaisten kirjoittamissa runoissa runokokoelmassa Hiljaiset silmät*. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, suomen kirjallisuus.
- SM-LIIGA: *Raimo Kilpiö –palkinto*. Liiga.fi. <http://liiga.fi/liiga/palkinnot> (02.11.2016).
- SPONSOR INSIGHT: *Sponsor Navigator -tutkimus 2019*. Sponsorinsight.fi. http://www.sponsorinsight.fi/uploads/1/1/1/0/11102604/sponsor_insight_lehdistotiedote_19_03_2019.pdf (30.03.2019).
- SUOMEN JÄÄKIEKKOLIITTO: *Jääkiekon harrastajamäärä ylitti 73000 rajapyykin*, 01.04.2015. Leijonat.fi. <http://www.leijonat.fi/maajoukkueet/a-maajoukkue/201516/item/12937-jaakiekon-harrastajamaara-ylitti-73-000-rajapyykin.html> (16.10.2016).
- SUOMELA, MERJA 1998: Verenhimoisimmat odottivat teurastusta – Jääkiekon metaforia. – Sanna Haavisto, Lari Kotilainen, Anna Mäntynen & Tiina Onikki (toim.), *Kielikuvitusta – Tekstit ja metaforat todellisuuden rakentajina* s. 30–49. Kielen opissa 2. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- TAMMI, JARI 2013: *Suuri jääkiekkosanakirja*. Helsinki: Pikku-idis.
- TUOVINEN, MIKKO 2014: *Maaliverkot lauloivat – Metaforat Iltalehden ja Savon Sanomien jalkapallouutisissa*. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto, nykysuomi.
- UUSI SUOMI 2018: *Salibandy rajussa nosteessa Suomessa – bisnes vielä jälkijunassa*, 04.09.2018. <https://www.uusisuomi.fi/urheilu/257874-salibandy-rajussa-nosteessa-suomessa-bisnes-viela-jalkijunassa> (07.01.2019).
- VIIKARI, AULI 1990: Lyriikan runousoppia. – Mervi Kantokorpi, Pirjo Lyytikäinen & Auli Viikari (toim.), *Runousopin perusteet*. 2012 s. 37–102. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- VÄISÄNEN, SOILI 2008: *Jääkiekko on sotaa, teurastamista ja tappamista. Vai onko?*, 4.2.2008. Kolumni. Savon Sanomat. <http://www.savonsanomat.fi/mielipide/kolumnit/Jääkiekko-on-sotaa-teurastamista-ja-tappamista.-Vai-onko/706354> (7.4.2017)

YLE.FI 2009: *Tutkija: 1700-luvun merirosvot demokratian edelläkävijöitä*, 18.06.2009.
<https://yle.fi/uutiset/3-5271291> (20.04.2019)

YLE.FI 2015: *Mestaruuskrapula on luultua kovempi tauti – "Kolmasosa ei palaa koskaan"*, arvioi
urheilupsykologi, 10.11.2015. <https://yle.fi/urheilu/3-8444839> (20.03.2019)

YLE.FI 2017: *Talvisodan "viimeiseen mieheen" -käskyn antoi kenraali Gustav Hägglundin isä –
"On todella kova päätös, kun joudutaan uhraamaan ihmishenkiä"*, 09.12.2017.

<https://yle.fi/uutiset/3-9966019> (18.03.2019).

YLIKANGAS, HEIKKI 2009: Ihminen on ihmiselle susi. *Historiallinen aikakauskirja 107, nro 4*.
2009 s. 479–484. Helsinki: Suomen historiallinen seura ja Historian ystävien liitto.

AINEISTOLÄHTEET

HS - Helsingin Sanomat:

17.09.–30.09.2016

05.05.–22.05.2017

09.02.–23.02.2018

21.03.–12.04.2018